

การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อการเรียนร่วม

เล่ม 1

รายงานการวิจัย

การจัดการเรียนร่วม : มุมมองจากผู้ปฏิบัติจริง

เอกสารฉบับที่ 50/2543

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ

ISBN 974-7797-35-6

การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบเพื่อการเรียนร่วม
เล่ม 1

รายงานการวิจัย
การจัดการเรียนร่วม : มุมมองจากผู้ปฏิบัติจริง

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ 2543

ISBN 974-7797-35-6

ต้องสมุด ส.ป.บ.

คำนำ

จากกระแสการเรียกร้องของสังคมไทยและสังคมโลกเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน สิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมกันในการได้รับการศึกษาและอื่นๆ ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษทุกกลุ่ม กระแสการปฏิรูปการศึกษาของสังคมไทยและอื่นๆ อีกหลายประการ ที่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้การจัดการเรียนร่วมได้รับการกล่าวถึงและให้ความสำคัญว่าเป็นวิถีทางหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษาอย่างทั่วถึง

การจัดการเรียนร่วม เป็นการดำเนินงานที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นมิติทางการศึกษา ทางสังคม และทางการแพทย์ เป็นต้น มีหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการขับเคลื่อนเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง ไม่อาจทำให้การจัดการเรียนร่วมประสบผลสำเร็จได้ ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องจะต้องขับเคลื่อนไปพร้อมๆ กัน การจัดการเรียนร่วมจึงไม่ใช่เรื่องง่าย เพียงกำหนดนโยบายแล้วจะเกิดผลได้ตามที่มุ่งหวัง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติซึ่งมีภารกิจและบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับเด็กไทย ได้ตระหนักถึงความสำคัญและมีความพยายามที่จะพัฒนาระบบการจัดการเรียนร่วมให้มีประสิทธิภาพด้วยวิธีการที่หลากหลาย

การจัดการเรียนร่วม : มุมมองจากผู้ปฏิบัติจริง จึงเป็นอีกบทหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพการดำเนินงานในพื้นที่ ปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด และปัจจัยเกื้อหนุนที่ช่วยให้การจัดการเรียนร่วมของโรงเรียนประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง ผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะนำไปใช้

เป็นบทเรียนในการทำงาน และใช้ประกอบการกำหนดแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนร่วม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยั่งยืน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ขอขอบคุณ ศาสตราจารย์ ดร.ผดุง อารยะวิญญู และรองศาสตราจารย์ ดร.นภาพร หารวานนท์ คณะที่ปรึกษา และรองศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ เสมวักดิ์ ที่กรุณาให้ข้อคิดในมุมมองที่หลากหลาย อันเป็นประโยชน์ต่อการทำงานการจัดการเรียนร่วม ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านจากหน่วยงาน เครือข่ายและหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ คณะผู้วิจัยและคณะทำงานทุกท่าน ที่ช่วยให้งานวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดี

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ หวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานการวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจทั่วไปและจะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยจุดประกายความคิดให้เกิดการศึกษาค้นคว้าวิจัย ในมุมมองอื่นๆ เพื่อเติมเต็ม และพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วม ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ความเป็นมา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีภารกิจหลักในการจัดการศึกษาภาคบังคับให้แก่เด็กทุกคนในวัยเรียน ได้จัดการศึกษาให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษในรูปแบบของการเรียนร่วมกับเด็กปกติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 จนถึงปัจจุบันมีเด็กที่มีความต้องการพิเศษทุกประเภทเข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติ รวมทั้งสิ้น 69,664 คน มีโรงเรียนเรียนร่วมมากกว่า 4,221 โรงเรียน ในการดำเนินงานยังมีข้อจำกัดหลายประการ อาทิ ความขาดแคลนครูการศึกษาพิเศษ ความจำกัดในเรื่องของงบประมาณและการสนับสนุนต่างๆ ทำให้ไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการดำเนินงานของโรงเรียนมีทั้งที่สามารถจัดการเรียนร่วมได้ดีเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน และที่อยู่ในระยะเริ่มต้น ยังคงต้องพัฒนาต่อไป ประสบการณ์ของโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมได้ประสบผลสำเร็จท่ามกลางภาวะจำกัด จึงเป็นสิ่งที่ควรศึกษา และนำประสบการณ์เหล่านั้นมาเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ และใช้เป็นแนวทางการจัดการเรียนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อให้พร้อมรับกับอนาคตที่ทุกโรงเรียนจะต้องให้การศึกษาแก่เด็กทุกคน ตามที่กำหนดไว้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

รายงานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอสภาพการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในโรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติงานจัดการเรียนร่วมเป็นที่ประจักษ์ในพื้นที่ที่มีหน่วยงานบริการทางการศึกษาพิเศษ และไม่มีหน่วยงานบริการทางการศึกษาพิเศษ

กรอบคำถามการวิจัย

1. ในสถานะที่มีความจำกัดในเรื่องของการสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ จากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อาทิ เรื่องของงบประมาณ การพัฒนาบุคลากร เป็นต้น โรงเรียนซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติในพื้นที่มีการดำเนินงานอย่างไร จึงสามารถจัดได้

2. ตามหลักการทางวิชาการศึกษานั้น กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า การจัดการเรียนร่วมให้สำเร็จได้นั้นต้องอาศัยเครือข่ายความร่วมมือจากบุคลากรหลายฝ่าย ทั้งแพทย์ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง ผู้ปกครอง ครูและบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ในบริบทที่ต่างกันของพื้นที่ที่มีและไม่มีหน่วยงานสนับสนุนทั้งหน่วยงานทางการศึกษาพิเศษและหน่วยงานทางการแพทย์ มีเงื่อนไขและปัจจัยใดที่เอื้อต่อความสำเร็จในการจัดการเรียนร่วมเช่นเดียวกัน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษครั้งนี้ทำการศึกษาในโรงเรียนที่มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษหลายประเภท ในพื้นที่ที่มีและไม่มีศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดกรมสามัญศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ดูแลรับผิดชอบและให้การสนับสนุนงานการศึกษาพิเศษ และหน่วยงานทางการแพทย์ที่มีผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ เช่น กายภาพบำบัด จิตแพทย์ นักจิตวิทยา เป็นต้น โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนเด็กและโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมจำนวนมาก มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนร่วมมาตั้งแต่เริ่มโครงการการเรียนร่วมของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ทั้งการดำเนินงานตามนโยบายของหน่วยเหนือและการแก้ไขปัญหาตามสภาพจริงของพื้นที่เอง อย่างละ 2 จังหวัด รวม 4 จังหวัด หน่วยงานที่ให้ข้อมูลได้แก่ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ หน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ และโรงเรียน โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกจากโรงเรียนที่มีการบริหารและการจัดการเรียนการสอนได้ดี เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง และชุมชน จังหวัดละ 2 โรงเรียน เป็นโรงเรียนในเขตอำเภอเมือง 1 โรงเรียนและเขตอำเภอชนเมือง 1 โรงเรียน

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) พิจารณาจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในลักษณะของฝ่ายสนับสนุนทั้งของหน่วยงานในสังกัดได้แก่ศึกษานิเทศก์จังหวัดและอำเภอ จากหน่วยงานอื่นและผู้ปกครอง ฝ่าย

บริหาร ได้แก่ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด หัวหน้าการประถมศึกษา
ศึกษาอำเภอ และผู้บริหารโรงเรียน ในลักษณะของผู้ปฏิบัติ ได้แก่ครู
แกนนำ ครูผู้สอนชั้นเรียนร่วมและครูที่จะสอนชั้นเรียนร่วม รวมทั้งสิ้น
79 คน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Quali-
tative Reasearch) วิธีการหลักในการศึกษาใช้การสัมภาษณ์ระดับลึก
(Indepth Interview) เน้นวิธีการใช้ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants)
ส่วนใหญ่เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นรายบุคคล แต่บางกรณี
เป็นการสัมภาษณ์กลุ่ม โดยใช้แนวคำถามที่จัดเตรียมไว้ การสัมภาษณ์
ทุกครั้งจะมีการบันทึกเทปการสัมภาษณ์ หลังจากนั้นจะนำเทปทั้งหมด
มาถอดความแบบคำต่อคำและนำมาพิมพ์ บทสัมภาษณ์ และประมวล
ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Ethnograph จากนั้นนำข้อมูลมา
วิเคราะห์และตีความอย่างละเอียด

ผลการวิจัย

การจัดการเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความต้องการพิเศษกับ
เด็กปกติ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ ที่ผ่านมามีแนวโน้มไปในลักษณะของ “ความไม่พร้อม”
เกือบทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากร อาคารสถานที่ งบประมาณและ
อื่นๆ อีกมากมาย แต่บนความไม่พร้อมนั้น มีโรงเรียนอีกกลุ่มหนึ่งที่
สามารถผลักดันการดำเนินงานให้สามารถเป็นแบบอย่างในระดับหนึ่ง
ได้เป็นอย่างดี ในการวิจัยครั้งนี้ มีเงื่อนไขในการเลือกกลุ่มศึกษาจาก

โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการจัดการเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความต้องการพิเศษกับเด็กปกติ โดยไม่เลือกว่าเป็นเด็กประเภทใด ปรากฏว่าโรงเรียนที่เป็นกลุ่มศึกษาได้จัดการเรียนร่วมระหว่างเด็กปกติกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในสองลักษณะ คือเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่มีความบกพร่องชัดเจนหรือพิการ เช่น บกพร่องทางการได้ยิน บกพร่องทางการเห็น และเด็กที่มีความบกพร่อง ทางด้านสติปัญญาหรือพฤติกรรม กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่มองเห็นความบกพร่องไม่ชัดเจนนัก เช่น เด็กออทิสติก เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ เด็กสมาธิสั้น เป็นต้น

รูปแบบการจัดการเรียนร่วมที่ได้จากการศึกษา สรุปได้ในแต่ละด้าน ดังนี้

1. การบริหารจัดการ แนวทางในการบริหารจัดการที่จะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการจัดการเรียนร่วมนั้นมีปัจจัยสำคัญ คือ บุคลากร ความรู้ความเข้าใจตลอดจนเจตคติของบุคลากรทุกระดับมีความสำคัญยิ่งต่อการจัดการเรียนร่วมในทุกระดับ หากในระดับผู้บริหารเองยังมีความเข้าใจว่า “เป็นงานฝาก” หรือ “เป็นนโยบายชั่วคราว” ก็จะไม่มีความยั่งยืนในการดำเนินงาน ตรงกันข้ามหากผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจตลอดจนเจตคติที่ค่อนข้างดีต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จะทำให้ผู้บริหารชวนชวนที่จะหาทรัพยากร ทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร ทุกฝ่ายมาสนับสนุนการดำเนินงานจนเกิดเป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัด รูปแบบการบริหารจัดการที่ส่งผลให้การจัดการเรียนร่วมเกิดประสิทธิภาพ ที่พบในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1.1 การพัฒนาบุคลากร แบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ

1.1.1 การพัฒนาตามการสั่งการ การพัฒนา
รูปแบบนี้ เป็นการปฏิบัติตามที่หน่วยเหนือเป็นผู้กำหนดกิจกรรม
หน่วยงานเพียงแต่ส่งบุคลากรเข้ารับการอบรม ซึ่งมีทั้งระดับจังหวัด
อำเภอ โรงเรียน

1.1.2 การพัฒนาตามความต้องการของพื้นที่ ใน
รูปแบบนี้พื้นที่แต่ละแห่งจะพิจารณาตามความต้องการหรือสภาพ
ปัญหาที่พบในการดำเนินการ ซึ่งมีทั้งระดับจังหวัดและโรงเรียน ใน
ระดับจังหวัดจะเป็นลักษณะการประสานงานกับหน่วยงานอื่นทั้งในด้าน
งบประมาณและบุคลากร ซึ่งในการดำเนินงานจะเป็นไปในลักษณะที่
ผู้บริหารมีความสนใจให้การสนับสนุน

การสนับสนุนของผู้บริหารมีส่วนที่จะให้ผู้ปฏิบัติมี
ความกระตือรือร้นในการจะพัฒนาตนเองด้วย ดังจะเห็นได้ว่าครูผู้สอน
ส่วนใหญ่แม้จะไม่ได้จบการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความต้องการ
พิเศษโดยตรง แต่ก็ได้พยายามแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ในทุกรูป
แบบ อาทิเช่น การศึกษาเอกสาร การศึกษาจากเทปโทรทัศน์ หรือการ
สมัครเข้ารับการอบรมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
ที่ครูผู้สอนกำลังเผชิญอยู่

อย่างไรก็ตามแนวทางการพัฒนาบุคลากรที่ผู้ให้
ข้อมูลส่วนใหญ่ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ค่อนข้างสอดคล้องกัน คือ การให้
ความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรทุกคนในโรงเรียนในเรื่องการจัดการศึกษา
สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษให้ครบทุกคน เพราะในแนวทางการ
จัดการเรียนรู้นั้นครูทุกคนในโรงเรียนมีส่วนที่จะช่วยในการพัฒนา
เด็ก หรืออาจจะต้องรับเด็กเข้าเรียนร่วมเมื่อเด็กเลื่อนชั้น จากประสบ-

กรณีในการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนนั้น ครูอื่นๆ ที่ไม่ได้สอนเด็ก ยังไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน นอกจากบุคลากรทุกคนในโรงเรียน แล้ว ผู้ให้ข้อมูลยังเห็นว่ากลุ่มบุคลากรนอกโรงเรียนก็ควรมีโอกาสได้รับการพัฒนาเช่นกัน ได้แก่ กลุ่มผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน เป็นต้น บุคลากรอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการประสานงานด้านวิชาการระหว่างหน่วยเหนือกับโรงเรียนคือกลุ่มศึกษานิเทศก์อำเภอ ซึ่งได้รับการอบรมน้อยมากหรือบางกลุ่มไม่เคยได้รับการอบรมเลย สำหรับกลุ่มที่ได้รับการอบรมบางกลุ่มเป็นการอาศัยโครงการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเป็นผู้จัด และให้ศึกษานิเทศก์ไปร่วมอบรมด้วย บางกลุ่มเป็นการพัฒนาโดยสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเป็นผู้กำหนดหลักสูตรเอง

1.2 การประสานความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นหรือองค์กรพัฒนาเอกชน ในรูปแบบเครือข่าย แม้จะมีข้อจำกัดในการจัดการเรียนร่วม แต่การดำเนินงานของหน่วยงานนี้ได้สะดุดเพราะต้องรอความช่วยเหลือจากงบประมาณของรัฐแต่เพียงอย่างเดียว หน่วยงานหรือโรงเรียนบางกลุ่มไม่ว่าจะอยู่ในพื้นที่ที่มีหรือไม่มีหน่วยงานบริการทางการศึกษาพิเศษ ได้แสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นหรือองค์กรพัฒนาเอกชน ที่ช่วยสนับสนุนด้านงบประมาณ บุคลากรในรูปแบบการเป็นวิทยากรหรือครูเสริมวิชาการ ตลอดจนการสนับสนุนด้านสื่ออุปกรณ์แก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ทั้งแบบไม่เป็นทางการที่อาศัยความสัมพันธ์ที่ดีในทางส่วนตัวและแบบที่เป็นทางการ การดำเนินงานในด้านการจัดการเรียนร่วมที่มีการประสานความร่วมมือ

จากแหล่งสนับสนุนหลาย ๆ ฝ่าย ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ เพราะการได้รับคำแนะนำช่วยเหลือจากผู้มีประสบการณ์ด้านเด็กที่มีความต้องการพิเศษส่งผลให้การปฏิบัติงานด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีความถูกต้อง สอดคล้องกับหลักวิชาการมากยิ่งขึ้น

2. การพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เป็นภาระหน้าที่ที่ครูผู้สอนต้องจัดกิจกรรมการพัฒนาให้สอดคล้องกับความบกพร่องของผู้เรียนเฉพาะบุคคลนั้น หากพิจารณาแล้วจะเห็นว่าครูผู้สอนในโรงเรียนเรียนร่วมของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ต้องรับภาระค่อนข้างหนัก ถึงแม้ว่าจะมีการพัฒนาครูผู้สอนเพื่อรองรับให้ครูสามารถจัดการศึกษาให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้แต่สิ่งที่สำคัญที่สุด คงจะเป็นเจตคติของครูผู้สอนเองว่า มีความตั้งใจจริงในการจะพัฒนาเด็กที่ด้อยโอกาสกลุ่มนี้หรือไม่ ในการวิจัยครั้งนี้ เห็นได้ว่าการที่เด็กจะมีพัฒนาการดีขึ้นนั้น ครูผู้สอนเองต้องมีความเสียสละและมีความตั้งใจที่จะแสวงหาแนวทางที่จะช่วยพัฒนาเด็ก ทั้งจากการศึกษาเพิ่มเติม การขอความร่วมมือจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่อยู่ในความดูแล ถึงแม้ผู้สอนเองต้องดูแลเด็กปกติในชั้นเรียน ตลอดจนภาระงานนอกเหนือจากการสอนที่ได้รับมอบหมายแล้วก็ตาม สิ่งที่จะช่วยให้ครูผู้สอนมีกำลังใจในการจัดการเรียนร่วมคงจะได้แก่การให้ความช่วยเหลือจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องหลายกลุ่ม ทั้งกลุ่มผู้บริหาร กลุ่มเพื่อนนักเรียนในห้อง กลุ่มครูผู้สอนคนอื่น ๆ ในโรงเรียนตลอดจนผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

ด้วยการจัดประสบการณ์ให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษนั้น ครูผู้สอนจึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญยิ่งเพราะจะเป็นผู้ที่ใกล้ชิดเด็กมาก

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ยังมีความขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษนั้น ควรจะมีนโยบายในการดำเนินการเรียนร่วม ดังนี้

1. ควรสนับสนุนให้มีโรงเรียนเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทใดประเภทหนึ่ง ในลักษณะของเครือข่ายในระดับกลุ่มโรงเรียนในรูปแบบที่มีการประสานความร่วมมือในการส่งต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทใดประเภทหนึ่ง ไปเรียนร่วม ที่แต่ละโรงเรียนมีความพร้อมหรือความถนัด เช่น โรงเรียน ก. จัดการเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น โรงเรียน ข. จัดการเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน โรงเรียน ค. จัดการเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้ ฯลฯ

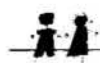
2. พัฒนาโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมในลักษณะใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนา ในลักษณะทั้งระบบโรงเรียน (Whole School Approach) โดยเน้นการมีส่วนร่วม (participation) ของบุคลากรทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน อย่างเป็นระบบ โดยจัดให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในลักษณะของการสนับสนุนให้การเรียนร่วมเป็นภารกิจปกติที่โรงเรียนจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

3. พัฒนาการจัดการเรียนร่วมในลักษณะการทำงานระบบ
เครือข่าย โดยการแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน
ระดับพื้นที่ ทั้งนี้จะต้องให้ระดับพื้นที่เป็นผู้ตัดสินใจที่จะดำเนินการ
สร้างเครือข่ายให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานจริง

4. พัฒนาบุคลากรกลุ่มศึกษานิเทศก์อำเภอให้มีความรู้ความ
สามารถเพียงพอในการให้คำแนะนำช่วยเหลือในการจัดการเรียนร่วม

5. พัฒนาความคิดและกลไกในการจัดการเรียนร่วมให้มี
ประสิทธิภาพ สนับสนุนให้โรงเรียนใช้กลไกของโรงเรียน-ชุมชน ในการ
จัดการเรียนร่วม ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมและรู้สึกเป็นงานของ
ตนเอง เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ของโรงเรียนและชุมชนให้สามารถพึ่งพา
ตนเองได้

สารบัญ

หน้า

คำนำ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ส่วนที่ 1 บทนำ

ความเป็นมา	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
กรอบคำถามการวิจัย	8

ส่วนที่ 2 สู่เส้นทางการเรียนร่วม

การเรียนร่วม : สิทธิและโอกาสในการเรียนรู้ ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ	11
โครงสร้างการบริหารงานของสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ	21
การประถมศึกษาเพื่อปวงชน : การเรียนร่วมระหว่าง เด็กที่มีความต้องการพิเศษกับเด็กปกติ	25

ส่วนที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

การเลือกพื้นที่ที่ศึกษา	39
วิธีการและแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล	43
การเข้าสู่พื้นที่ที่ศึกษา	45
นัยямศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	46

ส่วนที่ 4 ผลการวิจัย

กระบวนการพัฒนาบุคลากร : ความต้องการจำเป็น ของผู้ปฏิบัติงาน	51
กระบวนการพัฒนาศักยภาพเด็ก : ประสิทธิภาพ จากพื้นที่	80
เครือข่าย : พลังความร่วมมือเพื่อพัฒนาศักยภาพเด็ก	107
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนร่วมที่มีประสิทธิภาพ	124

ส่วนที่ 5 บทส่งท้าย

บรรณานุกรม	152
------------	-----

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก. แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก	163
ภาคผนวก ข. รายชื่อคณะทำงาน	179

ส่วนที่ 1
บทนำ

“การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ขารมณ์ สักคม การสื่อสาร และการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าว มีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ”

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

หมวด 2 มาตรา 10 วรรค 2

ความเป็นมา

เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองป้องกันให้มีชีวิตอยู่รอดปลอดภัย มีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งสิทธิที่จะได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถเต็มศักยภาพของตน โดยเฉพาะในด้านการศึกษาถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่เด็กทุกคน ได้มีความพยายามที่จะให้เด็กไทยทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง

สำหรับเด็กพิการในประเทศไทยนั้น ได้รับโอกาสในการเข้ารับการศึกษารั้งแรกในปี พ.ศ. 2481 แต่เป็นการจัดที่อยู่ในวงจำกัด เฉพาะความพิการและจัดเป็นโรงเรียนเฉพาะ และได้เริ่มทดลองให้เด็กพิการเข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติในโรงเรียนปกติ ในปี พ.ศ. 2507 ปัจจุบันมีการจัดการศึกษาให้แก่คนพิการในหลายรูปแบบ ทั้งในโรงเรียนพิเศษเฉพาะความพิการ เรียนร่วมในโรงเรียนปกติ แต่เด็กพิการยังได้รับสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาน้อยมาก อันเนื่องมาจากความเชื่อและความเข้าใจที่ผิดๆ ของสังคมไทย และการยกเว้นไม่ต้องเข้าเรียนตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 ทำให้เด็กพิการถูกเก็บไว้ที่บ้าน ขาดโอกาสที่จะพัฒนา ต้องเป็นภาระที่ครอบครัวต้องดูแล

ที่ผ่านมาได้มีความพยายามที่จะให้บุคคลผู้ด้อยโอกาสและ
พิการ ได้รับสิทธิและโอกาสต่าง ๆ เช่นเดียวกับบุคคลปกติ มีการผลักดัน
กฎหมายที่จะช่วยให้คนพิการได้รับสิทธิและโอกาสในด้านต่าง ๆ ได้แก่
พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ที่ให้สิทธิแก่คน
พิการที่ได้รับการจดทะเบียน ได้รับสิทธิผลประโยชน์จากการสงเคราะห์
การพัฒนา และการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านต่าง ๆ ทางด้านการศึกษา
สำหรับคนพิการมีปรากฏในแผนพัฒนาการศึกษา และแผนการศึกษา
แห่งชาติฉบับต่าง ๆ ดังปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช
2535 ที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า “การศึกษาพิเศษเป็นการศึกษาที่มุ่งให้
ผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ ได้เรียนรู้
อย่างเหมาะสมกับสภาพร่างกาย จิตใจ และความสามารถ และเป็น
การศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษหรือมีปัญญาเลิศ
ได้พัฒนาความถนัดและอัจฉริยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ การจัดการ
ศึกษาพิเศษนี้อาจจัดเป็นสถานศึกษาเฉพาะหรือจัดในสถานศึกษาปกติ
ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา”

ในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2542 ประเด็นการปฏิรูปการศึกษา
ของชาติได้รับการหยิบยกขึ้นมากล่าวถึง และอยู่ในความสนใจของนัก
วิชาการและประชาชนทั่วไป มีความพยายามที่จะแก้ไขจุดบกพร่องของ
กระบวนการจัดการศึกษาของประเทศ และพัฒนาการศึกษาให้สามารถ
พัฒนาคนของประเทศให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ
ความพยายามดังกล่าวปรากฏผลชัดเจน นับแต่มีการประกาศใช้
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่มีเจตนา
ให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน คุ่มครองสิทธิ สร้าง

ความเสมอภาค ให้โอกาสทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและให้โอกาสแก่ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 43 ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” ทำให้เกิดกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติเป็นฉบับแรก คือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 อันเป็นกฎหมายแม่บทในการบริหารงานและจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่รัฐจะต้องจัดการศึกษาให้กับทุกคนทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเด็กพิการหรือด้อยโอกาสกลุ่มต่าง ๆ ที่ระบุไว้อย่างชัดเจนในหมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา มาตรา 10 วรรค 2 ว่า “การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสาร และการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ” โดยมีหลักการจัดการศึกษาที่ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด

เมื่อมีการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ได้ถูกนำมาพิจารณาทั้งในเรื่องของสิทธิและโอกาส กระบวนการจัดการศึกษา ประเด็นที่เป็นปัญหา และแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดการศึกษา ที่จะให้เด็กเหล่านี้พัฒนา

เต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ที่สอดคล้องกับกระแสของการเปลี่ยนแปลงแนวคิดในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ ที่เน้นการจัดการศึกษาในโรงเรียนปกติเป็นโรงเรียนแบบการเรียนรู้รวม (Inclusive School) โดยยึดหลักการพื้นฐานว่า เด็กทุกคนควรเรียนด้วยกันโดยไม่คำนึงถึงอุปสรรคหรือความแตกต่างที่อาจมี โรงเรียนต้องยอมรับและตอบสนองต่อความต้องการที่แตกต่างกันของเด็ก มุ่งการจัดการเรียนการสอนที่ยึดหลักบูรณาการ และยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง (UNESCO : 2 - 3)

จากกระแสการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ และการเปลี่ยนแปลงแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ การศึกษาพิเศษจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่มุ่งให้กลุ่มที่มีความต้องการการศึกษาแบบพิเศษได้รับบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องเหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล ด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ทั้งในเรื่องของการพัฒนาบุคลากร การพัฒนาระบบบริหารจัดการ และการจัดการเรียนรู้ **“เด็กพิการทุกคนที่อยากเรียน ต้องได้เรียน”** จึงเป็นการประกาศเจตนารมณ์ที่ชัดเจนของกระทรวงศึกษาธิการที่จะเร่งรัด ปรับปรุง และขยายบริการการศึกษาสำหรับคนพิการให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2543 : 3)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีภารกิจหลักในการจัดการศึกษาภาคบังคับให้แก่เด็กทุกคนในวัยเรียน

ได้จัดการศึกษาให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษในรูปแบบของการเรียนร่วมกับเด็กปกติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 จนถึงปัจจุบันมีเด็กที่มีความต้องการพิเศษทุกประเภทเข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติ รวมทั้งสิ้น 69,664 คน มีโรงเรียนเรียนร่วมมากกว่า 4,221 โรงเรียน ในการดำเนินงานยังมีข้อจำกัดหลายประการ อาทิ ผู้ปฏิบัติงานบางส่วนเห็นว่างานดังกล่าวเป็นภาระเพิ่มเติมนอกเหนือจากภาระงานการสอนเด็กปกติ เป็นภาระหนักและยุ่งยาก ความขาดแคลนครูการศึกษาพิเศษ ความจำกัดในเรื่องของงบประมาณและการสนับสนุนต่างๆ ทำให้ไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการดำเนินงานของโรงเรียนมีทั้งที่สามารถจัดการเรียนร่วมได้ดีเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน และที่อยู่ในระยะเริ่มต้น ยังคงต้องพัฒนาต่อไป ประสพการณ์ของโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมได้ประสบผลสำเร็จท่ามกลางภาวะจำกัด จึงเป็นสิ่งที่ควรศึกษา และนำประสบการณ์เหล่านี้มาเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ และใช้เป็นแนวทางการจัดการเรียนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อให้พร้อมรับกับอนาคตที่ทุกโรงเรียนจะต้องให้การศึกษากับเด็กทุกคน ไม่ว่าจะเป็นเด็กปกติหรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ตามที่กำหนดไว้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

รายงานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอสภาพการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในโรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติงานจัดการเรียนร่วมเป็นที่ประจักษ์ ในพื้นที่ที่มีหน่วยงานบริการทางการศึกษาพิเศษ และไม่มีหน่วยงานบริการทางการศึกษาพิเศษ

กรอบคำถามการวิจัย

1. ในสภาวะที่มีความจำกัดในเรื่องของการสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ จากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อาทิ เรื่องของงบประมาณ การพัฒนาบุคลากร เป็นต้น โรงเรียนซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติในพื้นที่มีการดำเนินงานอย่างไร จึงสามารถจัดได้

2. ตามหลักการทางวิชาการศึกษาพิเศษนั้น กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า การจัดการเรียนร่วมให้สำเร็จได้นั้นต้องอาศัยเครือข่ายความร่วมมือจากบุคลากรหลายฝ่าย ทั้งแพทย์ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง ผู้ปกครอง ครูและบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ในบริบทที่ต่างกันของพื้นที่ที่มีและไม่มีหน่วยงานสนับสนุนทั้งหน่วยงานทางการศึกษาพิเศษ และหน่วยงานทางการแพทย์ มีเงื่อนไขและปัจจัยใดที่เอื้อต่อความสำเร็จในการจัดการเรียนร่วมเช่นเดียวกัน

ส่วนที่ 2

สู่เส้นทาง การเรียนร่วม

“การให้เด็กพิการหรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้มีโอกาสเรียนร่วมกับเด็กปกติ จะช่วยให้เด็กมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้บุคคลเหล่านี้ สามารถดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข...”

ส่วนที่ 2

สู่เส้นทางเรียนร่วม

การเรียนรู้ร่วม : สิทธิและโอกาสในการเรียนรู้ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

การเรียนรู้ร่วม เป็นการจัดการศึกษาพิเศษ (Special Education) รูปแบบหนึ่งที่ได้จัดให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งเป็นเด็กที่มีความต้องการทางการศึกษาและความต้องการความช่วยเหลือที่แตกต่างไปจากเด็กปกติ เนื่องจากสาเหตุบกพร่องทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจและอารมณ์ ความด้อยโอกาสต่างๆ รวมถึงเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ได้เรียนรู้ร่วมกับเด็กปกติในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมให้เด็กเหล่านี้ได้มีโอกาสเรียนรู้ในสังคมปกติ ในรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น ให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างปกติ

ในการจัดให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนรู้ร่วมกับเด็กปกตินั้น นักการศึกษาพิเศษส่วนใหญ่เชื่อว่า การให้เด็กพิการหรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ได้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกับเด็กปกติ จะช่วยให้เด็กมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้บุคคลเหล่านี้สามารถดำรงชีวิตร่วมกันได้ในสังคมอย่างมีความสุขเมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ดังนั้น ควรให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกับเด็กปกติเท่าที่สามารถทำได้ โดยมีทฤษฎีพื้นฐานในการเรียนรู้ร่วมดังนี้ (ผดุง อารยะวิญญู, 2533 : 7)

1. ในสังคมมนุษย์มีทั้งคนปกติและผู้มีความบกพร่องต่างๆ เมื่อสังคมไม่สามารถแยกคนที่มีความบกพร่องออกจากสังคมปกติได้ ดังนั้นจึงไม่ควรแยกการศึกษาเฉพาะด้าน ด้านใดด้านหนึ่ง ควรให้เด็กพิเศษเรียนร่วมกับเด็กปกติ

2. เด็กที่มีความต้องการพิเศษ มีความต้องการและความสามารถซึ่งต่างจากเด็กปกติ ดังนั้นควรจัดรูปแบบและวิธีการศึกษาให้แตกต่างไปจากเด็กปกติ เพื่อให้เด็กมีศักยภาพในการเรียนรู้อย่างเต็มที่

3. เด็กแต่ละคนมีความสามารถแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นเด็กปกติหรือเด็กพิเศษ การศึกษาจะช่วยให้ความสามารถของเด็กแต่ละคนเด่นชัดขึ้น

4. เด็กแต่ละคนมีพื้นฐานต่างกันทางการเลี้ยงดูจากครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สติปัญญา และทักษะ การศึกษาจะช่วยให้แต่ละคนได้เรียนรู้เพื่อการปรับตัวเข้าหากัน และให้ทันการเปลี่ยนแปลงของโลก

5. เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม การจัดการศึกษาต้องจัดเพื่อพัฒนาทุกด้านให้สูงสุดตามความสามารถของแต่ละบุคคล

รูปแบบการจัดการเรียนร่วม การจัดการเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความต้องการพิเศษกับเด็กปกติ จัดได้หลายรูปแบบ กล่าวคือ (ผดุง อารยะวิญญู, 2542 : 17)

1. **การเรียนร่วมบางเวลา (Integration)** เป็นการจัดให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนในโรงเรียนปกติ โดยอาจจัดให้อยู่ในชั้นพิเศษ และเรียนร่วมกับเด็กปกติในบางวิชา เช่น วิชาพลศึกษา

ดนตรี หรือร่วมกิจกรรม เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี กีฬา เป็นต้น โดยคาดหวังว่า เด็กที่มีความต้องการพิเศษจะมีโอกาสแสดงออก และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเด็กปกติ

2. **เรียนร่วมเต็มเวลา (Mainstreaming)** เป็นการจัดให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนในชั้นเดียวกับเด็กปกติตลอดเวลา ได้รับบริการเช่นเดียวกับเด็กปกติ จุดประสงค์ของการเรียนร่วมเต็มเวลา คือ ให้เด็กเข้าใจและตอบสนองความต้องการซึ่งกันและกัน

3. **การเรียนรวม (Inclusion) หรือ การจัดการศึกษาโดยรวม (Inclusive Education)** เป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาที่โรงเรียนจะต้องจัดการศึกษาให้กับเด็กทุกคน โดยไม่มีการแบ่งแยกว่าเด็กคนใดเป็นเด็กปกติหรือเป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โรงเรียนต้องรับเด็กทุกคน และจัดการศึกษาให้เหมาะสม

ปัจจุบันการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในประเทศต่างๆ มีแนวโน้มที่จะจัดรูปแบบของการเรียนร่วม ทั้งในลักษณะของการเรียนร่วมบางเวลา เต็มเวลา หรือการเรียนรวม โดยเฉพาะในเรื่องของการเรียนรวม ซึ่งเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ที่สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ขององค์การทางการศึกษาและวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ที่เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้รับการศึกษาที่สนองต่อความต้องการที่แตกต่างกัน และมุ่งให้รัฐต่างๆ จัดการศึกษาแบบบูรณาการ โดยให้เด็กทุกคนรวมทั้งเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาสอื่นๆ เข้าสู่ระบบการศึกษาปกติ โดยอาจจัดบริการตามความเหมาะสมกับสภาพความบกพร่อง โดยอาจจัดให้เรียน

รวมกับเด็กปกติในระบบโรงเรียน การจัดหลักสูตรหรือห้องเรียนพิเศษ การจัดตั้งสถาบันขึ้นเป็นการเฉพาะ จากการศึกษาของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ถึงสถานภาพการให้บริการการศึกษา สำหรับเด็กด้อยโอกาสในต่างประเทศ : สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร บราซิล ฟิลิปปินส์ และออสเตรเลีย (สำนักงานคณะกรรมการการ ประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543) พบว่า ปัจจุบันการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส มีแนวคิดหลักในการให้บริการการศึกษา 4 ประการ คือ

1. ความเสมอภาคและบูรณาการ มุ่งเน้นสิทธิและความเท่าเทียมของเด็กทุกคนที่จะได้รับการศึกษาโดยเข้าสู่ระบบโรงเรียนให้มากที่สุดคุณภาพของการศึกษา

2. การเรียนรู้เพื่อชีวิต โดยต้องมีทั้งด้านวิชาการ และด้านการดำรงชีวิตในสัดส่วนที่เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของเด็กแต่ละกลุ่ม

3. การศึกษากับการพัฒนาเด็ก มองการศึกษาในฐานะเป็นเครื่องมือ เพื่อพัฒนาศักยภาพส่วนบุคคลของเด็กให้สามารถมีอาชีพพึ่งตนเองได้ และมีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาสังคม โดยผูกโยงการศึกษาและตัวเด็กเข้ากับกระบวนการทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

4. เอกลักษณะทางวัฒนธรรม ให้เด็กเห็นคุณค่าของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละชาติและเผ่าพันธุ์

โดยมียุทธศาสตร์ที่สำคัญประการหนึ่งคือ การปรับกระบวนการให้บริการ ให้เกิดความยืดหยุ่น เพื่อตอบสนองความต้องการที่หลากหลาย มีการผสมผสานหลายรูปแบบเพื่อให้เกิดการบริการที่ครบ

วงจรมากขึ้น รวมทั้งมีความเป็นองค์รวมของกลไกและกระบวนการให้บริการซึ่งต้องสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน และคำนึงถึงการพัฒนา
รอบด้านของเด็ก รวมทั้งครอบครัวและชุมชนของเด็ก ซึ่งจะต้องมีส่วน
ร่วมในกระบวนการทั้งในฐานะกลุ่มเป้าหมายและผู้มีส่วนในการ
ตัดสินใจและดำเนินงานด้วย สำหรับรูปแบบในการให้บริการมีความ
หลากหลาย รูปแบบหลักที่พบข้อหนึ่งคือ การศึกษาในระบบ โดยใช้
ระบบโรงเรียนเป็นฐาน แต่มีวิธีการต่างๆ เพื่อช่วยให้โรงเรียนมี
ศักยภาพเพียงพอที่จะรองรับความต้องการของเด็กกลุ่มนี้ เช่น การ
เพิ่มงบประมาณด้านการศึกษาให้แก่โรงเรียน การให้ทุนการศึกษาเป็น
รายบุคคล การปรับเปลี่ยนการศึกษาในโรงเรียนให้ยืดหยุ่นและตอบ
สนองความต้องการเฉพาะและการให้การศึกษาเสริม เพื่อให้เด็กกลุ่มนี้
สามารถเรียนทันเด็กปกติได้

ประโยชน์ของการเรียนร่วม

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วมทั้งในต่าง
ประเทศและประเทศไทย พบว่าการจัดการเรียนร่วมช่วยให้เด็กได้รับ
การพัฒนา ช่วยเหลือตนเองได้ สามารถพัฒนาทักษะทางสังคม และ
การยอมรับนับถือตนเองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ในขณะที่
เดียวกันการเรียนร่วมยังช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างเด็กที่มี
ความต้องการพิเศษกับเด็กปกติ เช่น การศึกษาวิจัยของ Grenott
Schey, Staub, Peck and Schwartz, (อ้างอิงมาจาก Debbie Staub
: 1998) พบว่าบรรยากาศในการเรียนร่วมก่อให้เกิดประโยชน์กับเด็กที่
มีความต้องการพิเศษและเด็กปกติ ที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1. ความ

- อบอุ่นและมีมิตรภาพ 2. การพัฒนาทางด้านสังคมและการรู้จักตนเอง
3. การพัฒนาบุคลิกภาพ

ส่วนประโยชน์ในการจัดการเรียนร่วมในมุมมองของครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องนั้น จากการสอบถามความคิดเห็น ผู้เข้าร่วมประชุมสมาชิกผู้ปกครอง ครูและผู้บริหารโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543) พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับรูปแบบการจัดการเรียนร่วม เพราะเด็กจะได้รับการพัฒนาทางด้านสังคม เพื่อให้สามารถปรับตัวอยู่ร่วมกันในสังคม สำหรับผู้ปกครองส่วนใหญ่ เห็นว่า ช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ และปรับตัวเข้ากับสังคม ได้พัฒนาความเป็นอยู่และอยู่ร่วมในสังคมได้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการเรียนร่วม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ศึกษาวิจัย “การติดตามนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษที่เรียนจบระดับประถมศึกษา และที่ออกกลางคันก่อนจบระดับประถมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542 : 82-83) พบว่า การจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนประถมศึกษาจะสามารถดำเนินงานได้อย่างราบรื่น และมีคุณภาพเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ คือ

1. สภาพความสัมพันธ์ของนักเรียนกับครอบครัว เพื่อครูผู้สอน ตลอดจนบุคคลอื่นในโรงเรียนและสังคมรอบ ๆ ตัวนักเรียน
2. การจัดอุปกรณ์ที่จำเป็นและบริการพิเศษสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ
3. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในโรงเรียนให้เหมาะสมกับ

นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษที่เข้าเรียนในโรงเรียน

4. การเตรียมบุคลากรด้านการศึกษาพิเศษ
5. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนานักเรียน
6. งบประมาณ
7. การรับรู้และการใช้สิทธิตามพระราชบัญญัติคนพิการ

Faite Royjier poncefonte Mack (Faite Royjier poncefonte Mack, 2000 : 6) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูในรัฐมิชิแกน สหรัฐอเมริกา ต่อการจัดการเรียนร่วม พบว่า ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการจัดการเรียนร่วม และจะจัดได้ดีหากการจัดเป็นระบบ ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร และมีการฝึกอบรม

สำหรับความรู้ในเรื่องการเรียนร่วมพบว่า มีครูร้อยละ 33 ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และครูส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ ความหมายทางการศึกษาพิเศษ เช่น IEP และครูยังไม่ได้รับการฝึกอบรมเพียงพอในการจัดการศึกษาให้กับเด็ก โดยมีครูระดับประถมศึกษาได้รับการฝึกอบรมมากกว่าครูระดับมัธยมศึกษา

ผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่จะเป็นผู้ผลักดันให้การจัดการเรียนร่วมประสบผลสำเร็จได้ ผู้บริหารจะต้องเป็นบุคคลที่มีบทบาทในการ

1. กำหนดวิสัยทัศน์ ผู้บริหารจะเป็นผู้ช่วยให้เกิดการกำหนดวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้กับเด็กทุกคน สามารถช่วยในการวางแผนการทำงานเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย ซึ่งผู้บริหารจะต้องเข้าใจในบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษาและการจัดโอกาสในการศึกษาให้กับ

เด็กทุกคน (Bauwens & Hourcade, 1995 อ้างอิงจาก Reston, 2000)

2. การจัดโครงสร้างและการบริหารจัดการ ผู้บริหารจะเป็นผู้ที่จัดและอำนวยความสะดวกในการทำงาน ในการทำงานอาจจะต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างประจำวันของโรงเรียน การวางแผนการใช้เวลา สำหรับผู้ต้องการความช่วยเหลือ การเปลี่ยนแปลงตาราง และรูปแบบการช่วยเหลือ เช่น การลดขนาดชั้นเรียน การจัดหาผู้เชี่ยวชาญมาช่วยเหลือ เป็นต้น (Wood, 1992 อ้างอิงจาก Reston, 2000)

3. การพัฒนาบุคลากร ผู้บริหารจะต้องสนับสนุนให้ครูได้รับการฝึกอบรมตามความต้องการจำเป็นด้วยวิธีการที่หลากหลาย มีการประสานความร่วมมือช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ ผู้บริหารจะต้องจัดเวลาในการให้ความช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับครู จัดเวลาให้ทีมงานได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยน การแนะนำช่วยเหลือ รวมทั้งการจัดทำสื่อต่างๆ (Idol & West, 1987 อ้างอิงจาก Reston, 2000)

นอกจากผู้บริหารแล้ว ครูผู้สอนเป็นอีกบุคคลหนึ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพเด็ก ในการจัดการเรียนรู้นั้น ในชั้นเรียนร่วมจะมีทั้งเด็กที่มีความต้องการพิเศษและเด็กปกติ ชั้นเรียนจะมีความหลากหลาย ดังนั้นครูที่สอนชั้นเรียนร่วมจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ สามารถเสริมสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนร่วม และสามารถจัดการชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสมรรถภาพของครูผู้สอนว่าจะต้องเป็น ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษเสียก่อน แล้วจึงเรียนรู้เกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอน ปัญหาการเคลื่อนไหว อารมณ์

สังคมและการประกอบอาชีพของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอน ต้องดำเนินการดังนี้

1. ครูต้องได้รับการพัฒนาทักษะในแนวลึก เพื่อให้สามารถช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้

2. การจำแนกเด็ก ช่วยให้ครูจัดประสบการณ์ทางการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการและความสามารถของเด็กได้

3. การนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการจำแนกประเภทเด็ก เช่น การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ น่าจะเป็นวิธีการที่น่าเชื่อถือและเหมาะสม (Huntze and Aimpson : 1983)

4. ในการจัดการเรียนการสอนนั้น ครูควรพยายามใช้ความต้องการหรือความสามารถของเด็กที่ยังคงเหลืออยู่ (Function needs) ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (Balow and Balow : 1982)

5. ต้องพยายามจัดการเรียนการสอน โดยมุ่งพัฒนาทักษะของเด็กที่ได้อยู่แล้วให้ดีขึ้น (Balow and Balow : 1982)

6. ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่สอดคล้องกับความต้องการและความสามารถของเด็กได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการสอนเฉพาะบุคคล (Mc - Glothlin : 1981)

Reston (Reston, 1995 : 1-2) ได้กล่าวถึงสมรรถภาพของครูทั่วไปและครูการศึกษาพิเศษที่จำเป็นต่อการเรียนร่วม ว่าควรมีความสามารถในการแก้ปัญหา สามารถรู้และเข้าถึงทักษะที่จำเป็นของเด็ก สามารถดึงความสนใจของเด็กแต่ละบุคคลและสามารถกระตุ้นให้เด็กเกิดแรงจูงใจภายในในการพัฒนาทักษะที่จำเป็น ปรับและจัดกิจกรรมในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับเด็ก เป็นต้น นอกจากนี้สิ่งที่จะช่วยให้ครู

ทั่วไปสามารถจัดการเรียนร่วมได้ดี เช่น มีความรู้เกี่ยวกับวิธีการสอนที่หลากหลายและสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้ปกครอง ครูการศึกษาพิเศษ มีความยืดหยุ่นและมีความอดทนสูง ซึ่งสอดคล้องกับข้อคิดเห็นของครูและผู้ปกครอง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543 : 3) ที่ส่วนใหญ่เห็นว่าครูผู้สอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษควรเป็นครูทั่วไป ที่ได้รับการอบรมด้านการศึกษาพิเศษ จะต้องมีความรักและเมตตาเด็ก เข้าใจความบกพร่องของเด็กและสอนได้ถูกวิธีรวมทั้งมีความมุ่งมั่นที่จะทำงานอย่างจริงจัง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ศึกษาวิจัย “การติดตามนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษที่เรียนจบระดับประถมศึกษาและที่ออกกลางคันก่อนจบระดับประถมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542 : 81) พบว่า การจัดการเรียนร่วมจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นหากครูผู้สอนดำเนินการดังต่อไปนี้

1. การจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล เพื่อวางแผนการปรับหลักสูตร ทั้งการปรับจุดมุ่งหมาย กระบวนการเรียนการสอน สื่อ/อุปกรณ์การเรียน และการวัดประเมินผลให้เหมาะสมทั้งเนื้อหาสาระและเวลาเรียน
2. การจัดชั้นเรียนและสัดส่วนการเรียนให้เหมาะสมทั้งเนื้อหาสาระและเวลาเรียน
3. การจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้งในและนอกชั้นเรียนและการสอนเสริม
4. ส่งเสริมการเรียนรู้โดยครอบครัว

5. การวัดประเมินผลเพื่อศึกษาความก้าวหน้านักเรียนเป็นรายบุคคล

6. การปรับปรุงการเรียนการสอนในสิ่งที่เด็กบกพร่องและส่งเสริมในส่วนที่เด็กมีความสามารถ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การจัดการเรียนร่วม จุดเน้นก็คือจะต้องศึกษาปัญหาของเด็กอย่างเป็นระบบ เมื่อทราบปัญหาและจุดเด่นของเด็กแล้ว จึงวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและความสามารถของเด็ก และในเรื่องทัศนคติทางลบของครูผู้สอน เด็กปกติ ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องย่อมไม่เกิดขึ้น ถ้าบุคคลดังกล่าวมองภาพของเด็กที่มีความต้องการพิเศษไปในทางบวกมากกว่าทางลบ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อความสำเร็จในการเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความต้องการพิเศษกับเด็กปกติ

โครงสร้างการบริหารงานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมีฐานะเป็นกรมสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2523 ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการการประถมศึกษา พ.ศ. 2523 โดยโอนกิจการบริหารโรงเรียนประชาบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัด และโรงเรียนประถมศึกษาของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมีหน่วยงานทั้งระดับจังหวัด อำเภอ/กิ่งอำเภอ และโรงเรียนกระจายอยู่ในทุกสภาพพื้นที่ ภารกิจ

หน้าที่ที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการการประถมศึกษา พ.ศ. 2523 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535 และมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2533 และมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2534 จัดการศึกษา 3 ระดับในโรงเรียนประถมศึกษา คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีโครงสร้างการบริหารงานโดยองค์คณะบุคคลตามพระราชบัญญัติ คณะกรรมการการประถมศึกษา พ.ศ. 2523 กระจายอำนาจการบริหาร ออกเป็น 5 ระดับ คือ ระดับชาติ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับ กลุ่มโรงเรียน และโรงเรียน แต่ละระดับมีคณะกรรมการซึ่งมีองค์ ประกอบและอำนาจหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาแตกต่างกัน ออกไปตามลำดับ ดังแสดงในแผนภูมิที่ 1

การจัดการเรียนร่วมของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ ในระยะแรกดำเนินงานร่วมกับกรมสามัญศึกษา ต่อมา ในช่วงปีงบประมาณ 2529 - 2532 จึงมอบให้สำนักงานการประถมศึกษา กรุงเทพมหานครเป็นผู้ดำเนินการ จนถึงปีงบประมาณ 2533 จึงได้มีการจัดตั้งกลุ่มงานที่รับผิดชอบงานการศึกษาพิเศษโดยตรง ได้แก่ กลุ่มงานส่งเสริมการศึกษาพิเศษในระดับประถมศึกษา ในกอง วิชาการ มีการดำเนินงานภายใต้ชื่อโครงการพัฒนารูปแบบการจัดการ ประถมศึกษาสำหรับเด็กพิการเรียนร่วมกับเด็กปกติ และในปี พ.ศ. 2537 ได้เปลี่ยนชื่อกลุ่มงานเป็น กลุ่มงานส่งเสริมการจัดการศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและการศึกษาพิเศษ

ในปีงบประมาณ 2540 เปลี่ยนชื่อโครงการเป็นโครงการ พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และ

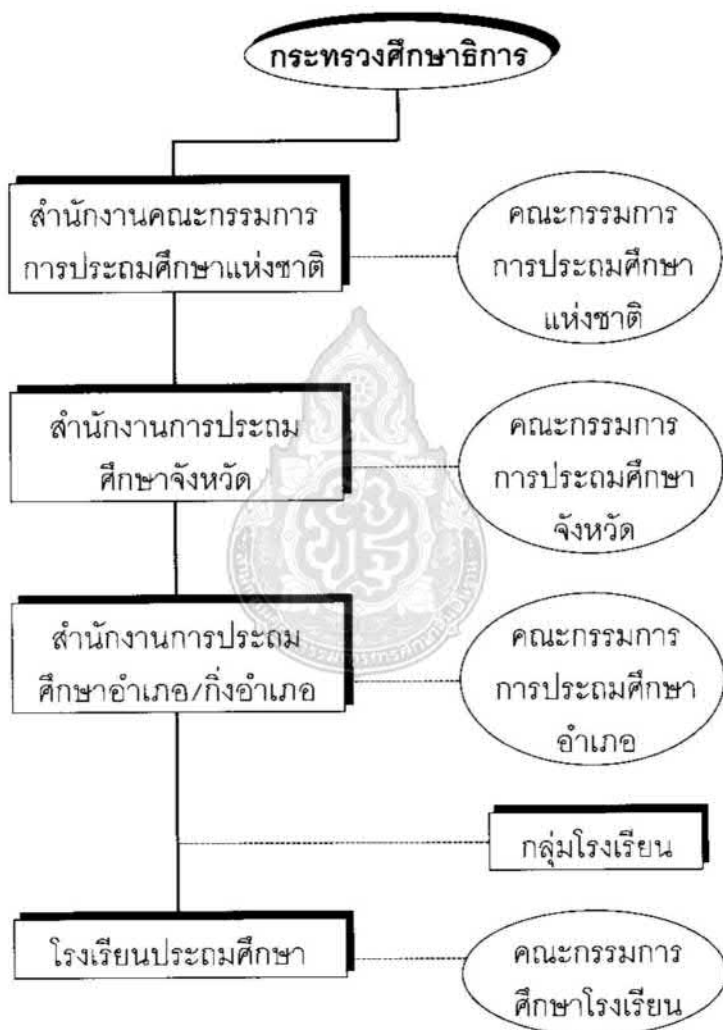

มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของหน่วยงานจากกองวิชาการเป็นสำนัก
นิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา มีกลุ่มงานที่รับผิดชอบงานการ
ศึกษาพิเศษ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษา
พิเศษในโรงเรียนประถมศึกษา และกลุ่มวิจัยและประเมินคุณภาพ
การศึกษาพิเศษในโรงเรียนประถมศึกษา

ปัจจุบันมีการดำเนินงานทั้งในเรื่องของการสนับสนุนปัจจัย
ต่างๆ การพัฒนาบุคลากร การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมต่างๆ เพื่อให้
สามารถจัดบริการการศึกษาให้แก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ

แผนภูมิที่ 1 แสดงโครงสร้างการบริหารของสำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ

การประถมศึกษาเพื่อปวงชน : การเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความต้องการพิเศษกับเด็กปกติ

เส้นทางพัฒนา

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีการเรียนร่วมระหว่างเด็กพิการกับเด็กปกติครั้งแรกในปี พ.ศ. 2500 โดยจัดให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเรียนร่วมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร 7 แห่ง คือ โรงเรียนพญาไท วัดชนะสงคราม วัดพญาไท วัดหนัง วัดนิมมานรดี สามเสนนอก และวัดชัยชนะสงคราม

ในปี พ.ศ. 2507 ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิช่วยคนตาบอดแห่งประเทศไทยแห่งสหรัฐอเมริกา (American Foundation Oversea for the Blind) ในการจัดเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นเรียนร่วมกับเด็กปกติที่โรงเรียนพญาไท ซึ่งทำให้การจัดการเรียนร่วมเป็นที่รู้จักและแพร่หลายในกลุ่มผู้ปกครองเด็กพิการ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2520 มีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ ที่กำหนดแนวนโยบายการศึกษาของรัฐในส่วนที่เกี่ยวกับเด็กพิการว่า รัฐพึงจัดและสนับสนุนผู้ยากไร้ ผู้มีความผิดปกติทางร่างกาย จิตใจหรือสังคม และผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาให้ได้รับการศึกษาโดยทั่วถึงกัน และมีการเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญเกี่ยวกับเด็กพิการว่า “เป็นการศึกษาที่จัดให้แก่บุคคลที่มีลักษณะพิเศษหรือผิดปกติทางร่างกาย สติปัญญาและจิตใจ อาจจัดเป็นสถานศึกษาเฉพาะ หรือจัดในโรงเรียนธรรมดาที่ได้ตามความเหมาะสม” จากนั้นนโยบายดังกล่าวทำให้การจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการมีความชัดเจนขึ้น และการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนปกติได้รับการยอมรับว่า เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กกลุ่มดังกล่าว

ได้รับโอกาสและความเสมอภาคในการเข้ารับการศึกษาในโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2529 : 17 - 18)

เมื่อสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ถูกจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2523 มีภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษาภาคบังคับแก่เด็กทุกคนที่มีอายุย่างเข้าปีที่แปดถึงอายุย่างเข้าปีที่สิบห้าอย่างทั่วถึงโดยไม่แยกว่าเป็นเด็กพิการหรือเด็กปกติ ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2523 และรับโอนงานการจัดการเรียนร่วมของโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา ในการจัดส่งครูพิเศษไปช่วยสอนหรือเป็นครูประจำชั้นแล้วแต่กรณี จัดสรรงบประมาณช่วยค่าวัสดุและอุปกรณ์การสอน การนิเทศและการอบรมครู จนถึงปีงบประมาณ 2528 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2529 : 10)

ในปีงบประมาณ 2529 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมีนโยบายที่จะพัฒนาการจัดการศึกษาในความรับผิดชอบให้บรรลุตามเป้าหมายที่จะจัดการประถมศึกษาอย่างทั่วถึงทุกกลุ่มและมีคุณภาพ ให้เป็น **“การประถมศึกษาเพื่อปวงชน”** การจัดการเรียนร่วมของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีโรงเรียนอยู่ทั่วทุกพื้นที่ จึงเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษา ให้เด็กพิการสามารถเรียนในโรงเรียนใกล้บ้าน ได้อยู่กับครอบครัว ได้เรียนรู้ร่วมกับเด็กปกติในสังคมปกติ และเป็น **“การประถมศึกษาเพื่อปวงชน”** อย่างแท้จริง จึงได้จัดทำโครงการพัฒนารูปแบบการจัดการประถมศึกษาสำหรับเด็กพิการร่วมกับเด็กปกติ โดยมีปรัชญา หลักการและ

เป้าหมายในการจัดการเรียนร่วม ดังแสดงในแผนภูมิที่ 2 (สำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534 : 5)

ปรัชญา หลักการและเป้าหมายในการจัดการเรียนร่วม

ปรัชญา

การให้เด็กพิการหรือ
เด็กที่มีความต้องการ
พิเศษ ได้มีโอกาสเรียน
ร่วมกับเด็กปกติ จะ
ช่วยให้เด็กมีความ
เข้าใจซึ่งกันและกัน
ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญ
ที่จะทำให้บุคคลเหล่านี้อ
สามารถดำรงชีวิต
ร่วมกันได้ในสังคม
อย่างมีความสุข

หลักการ

1. หลักสิทธิมนุษยชน

เด็กทุกคนมีโอกาสร่วมกันในการศึกษา
การได้รับบริการทางการศึกษาและอื่น ๆ จนสามารถ
ได้รับประโยชน์สูงสุดตามศักยภาพของตน

2. หลักการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความ บกพร่องหรือพิการ

จัดให้เร็วที่สุดตั้งแต่แรกพบความพิการ และ
จัดให้สนองกับความต้องการพิเศษของผู้เรียน

เป้าหมาย

เด็กพัฒนาเต็มศักยภาพ สามารถช่วย
เหลือตนเอง มีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ
สามารถทำประโยชน์
ให้แก่สังคมได้

3. การบำบัดรักษาและป้องกัน

การบำบัดรักษา : เพื่อขจัดความไม่สามารถ
ในการเรียนรู้ให้ลดลง และหาวิธีจัดการเรียน
การสอนแบบต่างๆ มาทดแทน

การป้องกัน : จัดการศึกษาที่สนองต่อความ
ต้องการของเด็ก และจัดหาวิธีการที่ป้องกันสภาพ
ความพิการ ไม่ให้ขยายหรือเกิดปัญหาเพิ่มขึ้น

การพัฒนางานการจัดการเรียนร่วมของสำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ แบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ คือ

การพัฒนาระยะที่ 1 ระหว่างปีงบประมาณ 2529 - 2534
เป็นระยะที่ทดลองรูปแบบ การเตรียมการขยายผลการดำเนินงาน และ
ขยายงานในบางพื้นที่ โดยมีการดำเนินงานดังนี้

ในปีงบประมาณ 2529 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
ศึกษาแห่งชาติ ได้ทดลองจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่อง
ทางสติปัญญา และเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ที่โรงเรียน
พญาไท โรงเรียนราชวินิต และโรงเรียนวัดเวตวันธรรมवास เพื่อศึกษา
รูปแบบของการดำเนินการตลอดจนแนวโน้มของความเป็นไปได้ของ
การจัดโครงการเรียนร่วมในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อนำผลไปประยุกต์
ใช้ในการขยายผลการจัดการเรียนร่วมในจังหวัดอื่น ๆ

ปีงบประมาณ 2530 - 2532 เป็นการเตรียมการเพื่อขยายผล
การจัดการเรียนร่วม พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม ผลิตภัณฑ์และเอกสาร
คู่มือเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน พัฒนาเครื่องมือในการ
คัดแยกเด็ก โดยได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากกองการศึกษาพิเศษ
กรมสามัญศึกษา และภาควิชาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ นอกจากนี้ยังร่วมกับกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญ
ศึกษา มูลนิธิธรรมมิกชนเพื่อคนตาบอดแห่งประเทศไทยและองค์การ
HKI (Helen Keller International) จัดการเรียนร่วมระหว่างเด็ก
ที่มีความบกพร่องทางสายตากับเด็กปกติ ในโรงเรียนประถมศึกษา ใน
พื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ นครสวรรค์ และพิษณุโลก

ปีงบประมาณ 2533 - 2534 เปิดขยายการจัดการเรียนร่วม

ในโรงเรียนประถมศึกษา ในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด มีโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมทั้งสิ้น 144 โรงเรียน ใน 97 อำเภอ 28 จังหวัด มีเด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมในโรงเรียนประถมศึกษา 3 ประเภท คือ เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นทางการได้ยิน และสติปัญญา จำนวน 1,009 คน มีการพัฒนาครูผู้สอน คีษานีเทศก์ จังหวัดที่รับผิดชอบงานการศึกษาพิเศษ และผู้บริหารโรงเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนร่วม จัดสื่อการสอน วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณให้โรงเรียนที่จัดการเรียนร่วม

การพัฒนาระยะที่ 2 ปีงบประมาณ 2535 - 2540

เป็นระยะที่ขยายผลการดำเนินงานทั่วประเทศและพัฒนาคุณภาพในการจัด โดยเปิดขยายการจัดการเรียนร่วมเต็มพื้นที่ใน 76 จังหวัด มีโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วม 310 โรงเรียน มีเด็กที่มีความต้องการพิเศษ 4 ประเภท ได้แก่ เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นทางการได้ยิน ทางสติปัญญา ทางร่างกายและการเคลื่อนไหว จำนวน 6,420 คน มีการดำเนินการเพื่อให้โรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการประชุมสัมมนาและฝึกอบรม คีษานีเทศก์ ผู้บริหารและครูผู้สอน จัดสรรงบประมาณให้โรงเรียนสำหรับจัดหาสื่อที่เหมาะสม และงบดำเนินการในระดับจังหวัด จัดเอกสาร/สื่อ เพื่อพัฒนาการดำเนินงาน เช่น คู่มือการดำเนินงาน คู่มือการจัดการเรียนร่วม วิดีทัศน์ จัดซื้อวัสดุครุภัณฑ์ที่ จำเป็นสำหรับเด็กแต่ละประเภท เช่น เครื่องพิมพ์ดีดอักษรเบรลล์ เครื่องช่วยฟัง วิทยุเทป ฯลฯ จัดห้องเสริมวิชาการ สำหรับครูใช้เป็นห้องปฏิบัติการเสริมทักษะด้านต่างๆ จำนวน 12 ห้อง 12 โรงเรียน และจัดอัตราจ้างชั่วคราว

ครูรายเดือน จำนวน 286 อัตรา

การพัฒนาระยะที่ 3 ปีงบประมาณ 2541-2542

เป็นระยะที่มีการพัฒนางานในเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อให้เด็กทุกกลุ่มต้องได้รับความเสมอภาคทางโอกาสที่จะได้รับการศึกษาตามสิทธิขั้นพื้นฐานที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ว่า **“บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกัน ในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐต้องจัดขึ้นด้วยวิธีที่เหมาะสมอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ไม่น้อยกว่าสิบสองปี”** และได้กำหนดเป้าหมายที่จะขยายการจัดการเรียนร่วมให้ครอบคลุมทุกกลุ่มโรงเรียน อย่างน้อยกลุ่มโรงเรียนละ 1 โรงเรียน รวม 4,221 โรงเรียน และรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษทุกประเภท

ในปีงบประมาณ 2541 มีการพัฒนาบุคลากรและสนับสนุนงบประมาณ สื่อ วัสดุ และอุปกรณ์ให้โรงเรียน พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการฝึกอบรมครูฝึกอบรมครูการศึกษาพิเศษ เพื่อฝึกอบรมครูได้ทันต่อการเปิดขยายการเรียนร่วมในโรงเรียนประถมศึกษา ผลิตภัณฑ์ฝึกอบรมด้วยตนเองและสื่อต่าง ๆ สำหรับใช้ในการฝึกอบรม

ปีงบประมาณ 2542 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมีการดำเนินงานการศึกษาพิเศษ ภายใต้นโยบายการพัฒนาการศึกษา 4 ประกัน ได้แก่ การประกันโอกาสทางการศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษา การประกันประสิทธิภาพการศึกษา และการประกันความปลอดภัย กล่าวคือ **มีนโยบายสนับสนุนให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษและเด็กด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ ได้รับการศึกษาทุกคน จัดการศึกษาให้เข้าถึงเด็กกลุ่มพิเศษในรูปแบบที่ยืดหยุ่น**

และหลากหลาย วางระบบการศึกษาพิเศษให้ครอบคลุมทุกกลุ่มโรงเรียน เพื่อเป็นหลักในเรื่องการศึกษาสำหรับเด็กพิการและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และให้ทุกโรงเรียนพัฒนาระบบที่จะเฝ้าระวังเด็ก ที่มีลักษณะเสี่ยงต่อการออกกลางคัน การมีปัญหาในการเรียนและการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถและความถนัดตามศักยภาพ รวมทั้งให้นักเรียนได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ และมีนโยบายให้ทุกโรงเรียนรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้าเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542 อัดสำเนา)

ปีงบประมาณ 2542 มีเด็กที่มีความต้องการพิเศษ 9 ประเภท จำนวน 69,664 คน มีโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วม 4,500 โรงเรียน การดำเนินงานทั้งในส่วนของการพัฒนาบุคลากร การสนับสนุนงบประมาณ สื่อ อุปกรณ์ การศึกษาวิจัยและประเมินผลคุณภาพการศึกษาพิเศษ การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา ผลิตภัณฑ์และเผยแพร่ นวัตกรรม สื่อ สิ่งพิมพ์ต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนางานของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด

ปัญหาและข้อจำกัดในการจัดการเรียนร่วม

แม้ว่าผลการจัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติโดยภาพรวมจะบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในโครงการ มีหลายพื้นที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานภายใต้เงื่อนไขและบริบทที่แตกต่างกัน

แต่จากประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานส่วนกลางและระดับพื้นที่ พบว่ายังมีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดหลายประการที่ส่งผลให้จัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษยังไม่บรรลุผลตามเป้าหมายที่จะจัดบริการการศึกษาให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ประเด็นที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการจัดการเรียนร่วมที่ประมวลจากการนิเทศติดตามงานของส่วนกลาง การรายงานผลการดำเนินงานของผู้รับผิดชอบงานการศึกษาพิเศษระดับจังหวัด และการสอบถามความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่การดำเนินงานในช่วงแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 7 (2530 - 2534) จนถึงปัจจุบัน ดังนี้

แผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539)

จากการติดตามผลการดำเนินงานในระดับจังหวัดและระดับโรงเรียน ในปีงบประมาณ 2538 และ 2539 พบว่าปัญหาของการดำเนินงานโครงการเรียนร่วม สรุปได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2540 : 37 - 42)

1. ปัญหาด้านนโยบาย

ยังไม่มีนโยบายที่ชัดเจนและจริงจังเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ทำให้เกิดปัญหาในการประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทุกๆระดับ และเกิดความเข้าใจไม่ตรงกันในการปฏิบัติต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

2. ปัญหาด้านการบริหาร

2.1 การคัดแยกเด็ก ยังไม่ถูกต้อง ทั้งนี้เนื่องจากมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ เด็กที่มีความต้องการพิเศษแต่ละ

ประเภท การใช้เครื่องมือคัดแยก หรือการขาดแคลนเครื่องมือที่จะใช้

2.2 ข้อมูลสารสนเทศ ยังคลาดเคลื่อนไม่ตรงกับความ
เป็นจริงและไม่เป็นปัจจุบัน

2.3 ปัญหาด้านบุคลากร

2.3.1 จำนวนบุคลากรทางการศึกษาพิเศษมีน้อย
ทำให้ไม่เพียงพอต่อการบริการเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่มีจำนวน
เพิ่มมากขึ้น

2.3.2 ขาดครูเสริมทักษะ (Resource Teacher)
ที่จะช่วยเหลือทั้งทักษะด้านวิชาการและทักษะเฉพาะทาง เช่น การฝึก
พูด การปรับพฤติกรรม เป็นต้น

2.3.3 ขาดการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

3. ปัญหาด้านการเรียนการสอน

3.1 ขาดศูนย์เตรียมความพร้อมเด็กก่อนที่จะส่งเข้าเรียน
ร่วม

3.2 ขาดหลักสูตรที่ปรับให้เหมาะสมกับประเภทของความ
พิการ

3.3 ขาดระเบียบการวัดประเมินผลเด็กที่สอดคล้องและ
เหมาะสมกับเด็กแต่ละประเภท

3.4 ขาดสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ที่จำเป็นสำหรับเด็กที่มีความ
ต้องการพิเศษแต่ละประเภท

3.5 การนิเทศจากศึกษานิเทศก์ค่อนข้างน้อย บางโรงเรียน
ไม่ได้รับการนิเทศเลย จึงไม่ได้รับการช่วยเหลือ แก้ไข ปัญหาทั้งด้าน
บริหารและวิชาการ

4. ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์และการสนับสนุน

4.1 ขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการดำเนินงานของหน่วยงานและการรณรงค์ เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

4.2 ขาดแหล่งสนับสนุนปัจจัยที่จำเป็นของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

ปีงบประมาณ 2542

จากการรายงานผลการดำเนินงานของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในปีงบประมาณ 2542 โดยศึกษานิเทศก์ผู้รับผิดชอบงานการศึกษาพิเศษ จำนวน 54 จังหวัด ปัญหาอุปสรรคโดยภาพรวมดังนี้

1. บุคลากร

ผู้บริหาร ผู้บริหารทุกระดับยังไม่เห็นความสำคัญและไม่สนับสนุนในการดำเนินงานการศึกษาพิเศษ บางส่วนเห็นว่าเป็นเพียงนโยบายตามยุคของผู้บริหารระดับสูง และเห็นว่าเป็นภาระในการจัดเป็นการลงทุนกับคนส่วนน้อย ผู้บริหารโรงเรียนขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการเรียนร่วม ไม่สามารถนิเทศให้คำแนะนำปรึกษาแก่ครูที่สอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้ และมีผู้บริหารโรงเรียนบางส่วนปฏิเสธ ไม่ยอมรับเด็กเข้าเรียน เนื่องจากเห็นว่าเป็นภาระ

ครูผู้สอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ครูยังขาดความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เทคนิควิธีการและขาดประสบการณ์ในการพัฒนาเด็กแต่ละประเภท การวัดการประเมินผล การเลื่อนชั้น ทำให้ครูขาดความมั่นใจในการปฏิบัติงาน ครูผู้สอนเด็กพิเศษส่วนหนึ่งมีภาระงาน

มาก ทั้งการเป็นครูประจำชั้น/ประจำวิชา งานโครงการต่าง ๆ ไม่ค่อยมีเวลาในการดูแลเด็กซึ่งมีหลายประเภท และเป็นภาระหนักที่ครูจะต้องทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล ทำให้ไม่สามารถที่จะพัฒนาเด็กได้เท่าที่ควร และไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากขาดความร่วมมือจาก ผู้บริหารและครูในโรงเรียนเดียวกัน

ผู้ปกครอง ขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการดูแล ช่วยเหลือเด็กอย่างถูกต้อง บางคนไม่ยอมรับ ไม่ยอมส่งเด็กเข้าเรียน

ผู้รับผิดชอบงานในระดับจังหวัด/อำเภอมีน้อย ภาระงานอื่นๆ มาก ทำให้ไม่สามารถพัฒนางานได้เต็มที่ และขาดการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะช่วยเหลือครูได้

2. การคัดแยกเด็กยังไม่ถูกต้องทั่วถึง อาจเนื่องจากครูขาดความรู้ความเข้าใจ เครื่องมือที่ได้รับจัดสรรมีน้อย ยุ่งยากในการใช้ ไม่มีเครื่องมือที่ง่ายในการปฏิบัติงานของครู/โรงเรียน

3. การนิเทศติดตามผล ในทุกระดับไม่ทั่วถึงและขาดความต่อเนื่อง

4. ขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญทางการศึกษาพิเศษ ไม่มีผู้ให้คำแนะนำปรึกษา รวมทั้งขาดแหล่งศึกษาหรือเรียนรู้สำหรับผู้ปฏิบัติงาน

ส่วนที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การเลือกพื้นที่ที่ศึกษา

จากประสบการณ์ในการจัดการเรียนร่วมที่ผ่านมา แม้ว่าสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จะมีนโยบายที่ชัดเจนในเรื่องการจัดการเรียนร่วม พยายามปรับเปลี่ยนแนวทางวิธีการทำงาน การแก้ไขปัญหารวมทั้งการสนับสนุนในด้านต่างๆ เพื่อให้โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ แต่ปัญหาและข้อจำกัดของการจัดการเรียนร่วมในภาพรวมยังคงเป็นปัญหาในเรื่องของผู้ที่เกี่ยวข้องยังขาดความรู้ ความเข้าใจ มีเจตคติที่ไม่ดีและไม่ยอมรับเด็ก ปัญหาการจัดการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลเด็ก ขาดแคลนทรัพยากรทั้งในเรื่องของงบประมาณ ครูที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญและผู้เชี่ยวชาญที่จะร่วมวินิจฉัยเด็ก โรงเรียนยังต้องการผู้เชี่ยวชาญที่จะให้คำแนะนำปรึกษาและการสนับสนุนในด้านต่างๆ การประสานเครือข่ายที่อยู่ในวงจำกัด แต่ในภาวะจำกัดเหล่านี้ยังมีโรงเรียนที่สามารถจัดการเรียนร่วมได้และมีผลงานเชิงประจักษ์ ภายใต้เงื่อนไขและบริบทที่ต่างกันตามสภาพของแต่ละพื้นที่

การศึกษครั้งนี้จะทำการศึกษาในโรงเรียนที่มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษหลายประเภท ในพื้นที่ที่ไม่มีศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดกรมสามัญศึกษา ซึ่งเป็นหน่วย

งานหลักของกระทรวงศึกษาธิการที่ดูแลรับผิดชอบและให้การสนับสนุนงานการศึกษาพิเศษ และหน่วยงานทางการแพทย์ที่มีผู้เชี่ยวชาญสาขาต่างๆ เช่น กายภาพบำบัด จิตแพทย์ นักจิตวิทยา เป็นต้น เพื่อสะท้อนปรากฏการณ์ที่โรงเรียนสามารถดำเนินการได้ประสบผลสำเร็จระดับหนึ่ง

อีกพื้นที่หนึ่งคือพื้นที่ที่มีหน่วยงานทางการศึกษาพิเศษ และหน่วยงานทางการแพทย์ที่มีผู้เชี่ยวชาญสาขาต่างๆ โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนเด็กและโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมจำนวนมาก มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนร่วมมาตั้งแต่เริ่มโครงการการเรียนร่วมของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ทั้งการดำเนินงานตามนโยบายของหน่วยเหนือและการแก้ไขปัญหาตามสภาพจริงของพื้นที่เอง อย่างละ 2 จังหวัด รวม 4 จังหวัด หน่วยงานที่ให้ข้อมูลจะเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนร่วมของโรงเรียนทั้งในลักษณะของการเป็นฝ่ายสนับสนุน และเป็นฝ่ายปฏิบัติ ดังนี้

1. หน่วยงานสนับสนุน ได้แก่ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ หน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

2. หน่วยปฏิบัติ ได้แก่ โรงเรียน สำหรับการคัดเลือกโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ ได้มอบให้ศึกษานิเทศก์จังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบงานการศึกษาพิเศษ ซึ่งเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบและสนับสนุนการจัดการเรียนร่วมของโรงเรียนในด้านต่างๆ เป็นผู้พิจารณาคัดเลือก โดยมี

เกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกจากโรงเรียนที่มีการบริหารและการจัดการเรียนการสอนได้ดี เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองและชุมชน จังหวัดละ 2 โรงเรียน เป็นโรงเรียนในเขตอำเภอเมือง 1 โรงเรียน และเขตอำเภอชนเมือง 1 โรงเรียน ทั้งนี้รายละเอียดที่จะต้องพิจารณาประกอบ ได้แก่

1. มีเด็กที่มีความต้องการพิเศษหลายประเภท
2. ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสนใจในการจัดการเรียนร่วม
3. ครูผู้สอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษสามารถจัดการเรียนการสอนได้ดี
4. มีเครือข่ายการทำงานการศึกษาพิเศษร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

โรงเรียนที่เลือกจะต้องมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ข้อที่ 1-3 สำหรับข้อ 4 อาจมีหรือไม่มีก็ได้

การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) พิจารณาจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในลักษณะของฝ่ายสนับสนุนทั้งของหน่วยงานในสังกัดได้แก่ ศึกษาธิการจังหวัดและอำเภอ จากหน่วยงานอื่นและผู้ปกครอง ฝ่ายบริหาร ได้แก่ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ และผู้บริหารโรงเรียน ในลักษณะของผู้ปฏิบัติ ได้แก่ครูแกนนำ ครูผู้สอนชั้นเรียนร่วมและครูที่จะสอนชั้นเรียนร่วม รวมทั้งสิ้น 79 คน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 1 และ 2

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามหน้าที่ที่รับผิดชอบ
และสังกัด

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	จำนวน (คน)
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผู้สนับสนุน - ระดับจังหวัด 4 - ระดับอำเภอ 8	
ผู้บริหาร - ระดับจังหวัด 4 - ระดับอำเภอ 6 - ระดับโรงเรียน 9	
ผู้ปฏิบัติ - ครูแกนนำการศึกษาพิเศษ 10 - ครูชั้นเรียนร่วมและ ที่จะสอนชั้นเรียนร่วม 20	
หน่วยงานเครือข่าย	10
ผู้ปกครอง	8
รวม	79

ตารางที่ 2 แสดงประสบการณ์ในการอบรมและการจัดการเรียน
ร่วมของครูผู้สอน

ผู้ให้ ข้อมูลหลัก	ประสบการณ์ในการอบรม				ประสบการณ์ในการจัด		
	ไม่มี	มี/หน่วยงานที่จัด			1-2 ปี	3-4 ปี	5 ปี ขึ้นไป
		สปช./สปจ.	หน่วยงาน อื่น	สปช./สปจ. และหน่วยงาน			
ครูแกนนำ	—	5	2	3	4	1	5
ครูชั้นเรียนรวม/ ที่จะสอน ชั้นเรียนร่วม	19	—	1	—	14	2	4
รวม	19	5	3	3	18	3	9

วิธีการและแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิธีการหลักในการศึกษา ใช้การสัมภาษณ์ระดับลึก (Indepth Interview) เน้นวิธีการใช้ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) เพื่อให้เข้าถึงข้อมูลอันเป็นข้อเท็จจริงต่างๆ ภายใต้งैอนไขและปัจจัยที่เป็นบริบทของปรากฏการณ์ที่โรงเรียนสามารถดำเนินการได้ ประสบความสำเร็จ โดยคณะทำงานได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และข้อค้นพบจากการทำงานของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด โรงเรียน และของหน่วยงานอื่นๆ รวมทั้งข้อคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำมา กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา และแนวทางในการสร้างเครื่องมือ

เก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบ สัมภาษณ์ระดับลึก มีแนวทางการสัมภาษณ์ โดยคณะผู้วิจัยได้พัฒนา แนวทางการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก 7 กลุ่มคือ กลุ่มผู้อำนวยการ การประถมศึกษาจังหวัดและหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ กลุ่ม ศึกษานิเทศก์จังหวัดและอำเภอ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มครูแกนนำ การศึกษาพิเศษ กลุ่มครูผู้สอนชั้นเรียนร่วมและครูที่จะสอนชั้นเรียน ร่วม ผู้ปกครอง ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อสร้างแนวทางการสัมภาษณ์แล้วได้นำไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้ให้ ข้อมูลที่ปฏิบัติงานในลักษณะเดียวกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่ ภาคกลาง เพื่อตรวจสอบความครอบคลุมและความชัดเจนของประเด็น คำถาม จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขแนวทางการสัมภาษณ์ให้มีคุณภาพ

แนวทางการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก มีจำนวน 7 ฉบับ ดังนี้

1. แนวทางการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการการประถมศึกษา จังหวัดและหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ
2. แนวทางการสัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์จังหวัดและอำเภอ
3. แนวทางการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน
4. แนวทางการสัมภาษณ์ครูแกนนำการศึกษาพิเศษ
5. แนวทางการสัมภาษณ์ครูผู้สอนชั้นเรียนร่วมและครูที่จะ สอนชั้นเรียนร่วม
6. แนวทางการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง
7. แนวทางการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การเข้าสู่พื้นที่ที่ศึกษา

ก่อนที่จะเข้าไปศึกษาในพื้นที่ ได้ทำหนังสือถึงสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดซึ่งเป็นพื้นที่ที่ศึกษา แจ้งวัตถุประสงค์ของ การวิจัย กำหนดเวลาการศึกษาในพื้นที่ และขอความร่วมมือจาก ศึกษาธิการจังหวัดผู้รับผิดชอบงานการศึกษาในพื้นที่ในการคัดเลือก โรงเรียนที่จะศึกษา ประสานกับโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความร่วมมือในการศึกษา พร้อมทั้งนัดหมายผู้ให้ข้อมูลไว้ก่อน เป็นการล่วงหน้า

ในการเข้าไปศึกษาในพื้นที่ภาคเหนือ คณะผู้วิจัยประกอบด้วย นักวิชาการศึกษา ศึกษาธิการจังหวัดและอำเภอ จำนวน 8 คน เป็นผู้เข้าไปศึกษา สำหรับในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คณะผู้ วิจัยประกอบด้วย อาจารย์สถาบันราชภัฏ นักวิชาการศึกษา ศึกษา- ธิการจังหวัดและอำเภอ จำนวน 12 คน เป็นผู้ศึกษา

ในการศึกษาใช้วิธีการสัมภาษณ์ระดับลึก ส่วนใหญ่เป็นการ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นรายบุคคล แต่บางกรณีเป็นการสัมภาษณ์ กลุ่ม โดยใช้แนวคำถามที่จัดเตรียมไว้ (รายละเอียดในภาคผนวก) และ อาจมีประเด็นคำถามเพิ่มเติมอื่นๆ ในขณะที่ดำเนินการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 40 - 90 นาที และหากผู้ให้ข้อมูลหลักได้อ้างถึงบุคคลอื่นๆ ที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับงานในโครงการเรียนร่วม ผู้สัมภาษณ์จะติดตามเก็บ รวบรวมข้อมูลจากแหล่งผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวด้วย การสัมภาษณ์ทุกครั้ง จะมีการบันทึกเทปการสัมภาษณ์ หลังจากนั้นจะนำเทปทั้งหมดมาถอด ความแบบคำต่อคำและนำมาพิมพ์ บทสัมภาษณ์ และประมวลข้อมูล

โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Ethnograph จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และตีความอย่างละเอียด

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1. **เด็กที่มีความต้องการพิเศษ** หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่อง 9 ประเภท คือ

- 1.1 เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น
- 1.2 เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
- 1.3 เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
- 1.4 เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย
- 1.5 เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้
- 1.6 เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม
- 1.7 เด็กสมาธิสั้น
- 1.8 เด็กออทิสติก
- 1.9 เด็กที่มีความบกพร่องซ้ำซ้อน

ที่เรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

2. **ครูแกนนำการศึกษาพิเศษ** หมายถึง ครูที่ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมครูการศึกษาพิเศษ พ.ศ. 2531 หรือหลักสูตรฝึกอบรมครูการศึกษาพิเศษ พ.ศ. 2531 (ปรับปรุง พ.ศ. 2541) ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

3. **ครูชั้นเรียนร่วม** หมายถึง ครูที่สอนในชั้นเรียนปกติที่มีเด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมกับเด็กปกติ แต่ไม่ได้ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา

แห่งชาติ และหรือของหน่วยงานอื่น ๆ

4. **ครูที่จะสอนชั้นเรียนร่วม** หมายถึง ครูผู้สอนชั้นเรียนปกติที่จะรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติ แต่ไม่ได้ผ่านฝึกการอบรมตามหลักสูตรของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และหรือหน่วยงานอื่น ๆ

5. **ครูเสริมวิชาการ** หมายถึง ครูที่ทำหน้าที่สอนเสริมในบางวิชา เช่น กลุ่มทักษะ ซึ่งอาจหมายถึงครูจากศูนย์การศึกษาพิเศษ และหรือครูที่ทำหน้าที่เสริมงานการสอนที่ครูปกติไม่สามารถทำได้ เช่น การพิมพ์อักษรเบรลล์ การฝึกพูด และการปรับพฤติกรรม เป็นต้น

6. **ครูเดินสอน** หมายถึง ครูการศึกษาพิเศษที่ประจำศูนย์การศึกษาพิเศษหรือโรงเรียนการศึกษาพิเศษ ที่ทำหน้าที่สอนเสริมเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่เรียนร่วมในโรงเรียนปกติมากกว่า 1 โรงเรียน และมีกำหนดวันเวลาที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนแต่ละแห่ง

7. **ผู้ปกครอง** หมายถึง บิดา มารดา หรือผู้อุปการะเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่เรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

8. **ผู้บริหาร** หมายถึง ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอหรือผู้ช่วยหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ และผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

9. **ศึกษานิเทศก์** หมายถึง ศึกษานิเทศก์จังหวัดและอำเภอ ที่รับผิดชอบงานการศึกษาพิเศษ

10. **กลุ่มเครือข่าย** หมายถึง หน่วยงานทางการศึกษาพิเศษ (ได้แก่ ศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดกรมสามัญศึกษา ศูนย์การศึกษา

พิเศษ สังกัดสถาบันราชภัฏ และโรงเรียนการศึกษาพิเศษ) หน่วยงาน
ทางการแพทย์ (ได้แก่ โรงพยาบาล สาธารณสุข ศูนย์ส่งเสริม
พัฒนาการเด็ก) มูลนิธิหรือองค์กรเอกชนต่าง ๆ ที่ช่วยเหลือสนับสนุน
การจัดการศึกษาพิเศษในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ
ประถมศึกษาแห่งชาติ

11. **โรงเรียนเรียนร่วม** หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติที่มีเด็กที่มี
ความต้องการพิเศษเรียนร่วมกับเด็กปกติ

12. **พื้นที่ A** หมายถึง พื้นที่ที่มีหน่วยงานทางการศึกษา
พิเศษ และหน่วยงานทางการแพทย์ที่มีบุคลากรผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ
เช่น กายภาพบำบัด จิตแพทย์ นักจิตวิทยา เป็นต้น

13. **พื้นที่ B** หมายถึง พื้นที่ที่ไม่มีหน่วยงานทางการศึกษา
พิเศษ และหน่วยงานทางการแพทย์ที่มีบุคลากรผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ

ผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ ได้นำเสนอเรียงตามลำดับดังนี้

1. กระบวนการพัฒนาศูนย์ : ความต้องการจำเป็นของ
พื้นที่
2. กระบวนการพัฒนาศักยภาพเด็ก
3. เครือข่าย : พลังความร่วมมือในการพัฒนาศักยภาพเด็ก
4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการเรียนร่วม
5. รูปแบบการจัดการเรียนร่วม : มุมมองของผู้ปฏิบัติ

ส่วนที่ 4
ผลการวิจัย

การพัฒนาบุคลากร :
ความต้องการจำเป็นของผู้ปฏิบัติงาน

- ความรู้ความเข้าใจในงานที่รับผิดชอบ
- สมรรถภาพที่จำเป็นและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างแท้จริง

กระบวนการพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากร : ความต้องการจำเป็นของผู้ปฏิบัติงาน
การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นสิทธิที่คนไทยทุกคนมีโอกาสได้รับ
การบริการจากรัฐตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ. 2542 หมวด 2 มาตรา 10 กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องจัดให้
บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อย
กว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บ
ค่าใช้จ่าย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเป็น
หน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีบทบาทรับผิดชอบการจัดการ
ศึกษาภาคบังคับ เพื่อให้เด็กทุกคนได้รับโอกาสและความเสมอภาค
ทางการศึกษา และเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถให้เต็มศักยภาพ
ของเด็กแต่ละคน โดยเฉพาะเด็กพิการ ได้มีการดำเนินงานโครงการพัฒนา
รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการเรียนร่วมกับเด็กปกติมา
ตั้งแต่ปีการศึกษา 2529 การจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการรูปแบบการ
เรียนร่วมเป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยให้เด็กพิการได้มีโอกาสทางการศึกษา
มากขึ้น ในระยะเริ่มแรกมีเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและเด็กที่
มีความบกพร่องทางสติปัญญาเข้ามาเรียนร่วมในโรงเรียนประถมศึกษา
และต่อมาได้ขยายโรงเรียนที่เปิดสอนการเรียนร่วมเพิ่มในทุกพื้นที่

ทุกจังหวัด เป็นที่ทราบกันดีว่าสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาตินั้น มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาภาคบังคับให้แก่ประชาชนทุกคน ในลักษณะให้เปล่า ดังนั้น จึงไม่สามารถเลือกผู้เรียนได้ไม่ว่าเขาเหล่านั้นจะเป็นเด็กพิการหรือเด็กปกติ ก็ต้องรับเข้าเรียนอยู่แล้วทั้งสิ้นไม่มีการยกเว้น ดังคำกล่าวของครูผู้สอนในโรงเรียนเรียนร่วมท่านหนึ่งว่า “...เด็กพิเศษมีอยู่แล้วเกือบทุกโรงเรียน แต่คณะครูไม่ทราบว่าเป็นเด็กที่มีปัญหา...ทำให้ครูเครียด...ว่าทำไมเด็กจึงโง่ ปัญญาทึบ...” (ครูชั้นเรียนร่วมกลุ่ม A) ดังนั้น จึงมีผู้เรียนที่มีความหลากหลายทั้งทางสติปัญญาและทางร่างกาย ด้วยเหตุผลนี้ทำให้เกิดการตกซ้ำชั้นหรือการออกกลางคันหรือเมื่อจบหลักสูตรไปแล้วไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540 : 4)

กระบวนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษกลุ่มเด็กพิการนั้น ยังไม่ชัดเจนในแง่ของการปฏิบัติ เนื่องจากบุคลากรทุกระดับตั้งแต่ผู้บริหาร ผู้สนับสนุน และครูผู้สอน ส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาตามความสามารถของแต่ละบุคคลและไม่ทราบว่า จะดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กพิการเหล่านั้นเช่นไร ซึ่งในกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษนั้น ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งคือ จะต้องอาศัยผู้มีความรู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางมามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากคนพิการในแต่ละประเภท ต่างก็มีความต้องการพิเศษในการเรียนรู้ที่ต้องอาศัยเทคนิคเฉพาะ เช่น ผู้บกพร่องทางการเห็นก็ต้องรู้จักการใช้อักษรเบรลล์และการฝึกใช้ไม้เท้าเพื่อการเดินทาง ส่วนผู้บกพร่องทางการได้ยินจำเป็นต้องฝึกใช้ ภาษามือเหล่านั้นเป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องที่ยาก

ละเอียดอ่อนต้องพิจารณาอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะผู้บริหารและครูผู้สอนเป็นกลุ่มบุคคลที่สำคัญและมีบทบาทอย่างมาก ผู้บริหารเป็นผู้ประสานงานระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้การดำเนินการเรียนร่วมเป็นไปอย่างเหมาะสม “...ผู้บริหารก็เป็นคนสำคัญมากเพราะต้องเชื่อมครูประจำชั้นกับชุมชน...” (ผู้สนับสนุนกลุ่ม B) สำหรับครูผู้สอนทุกคนในโรงเรียนควรได้รับการอบรมอย่างทั่วถึง เพราะการจัดการศึกษาพิเศษในรูปแบบเรียนร่วมครูทุกคนจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานด้วย เนื่องจากทุกคนในโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนร่วม ดังนั้นการมีความรู้ความเข้าใจในเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จึงเป็นสิ่งสำคัญจำเป็นที่จะนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กกลุ่มนี้ ไม่ว่าจะเป็นการคัดแยกเด็ก หรือการเขียนแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Plan หรือเรียกย่อๆ ว่า IEP) เป็นต้น

การพัฒนาบุคลากรมีความจำเป็นอย่างมากที่จะให้ผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ มีความรู้ความเข้าใจในงานที่รับผิดชอบ มีสมรรถภาพที่จำเป็นและสามารถปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ คือ สมรรถภาพของครูการศึกษาพิเศษในโรงเรียนเรียนร่วมกล่าวคือต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษทุกประเภท และสามารถวางแผนช่วยเหลือโดยการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล อีกทั้งต้องมีการประสานงานกันระหว่างครูการศึกษาพิเศษกับครูปกติ ตลอดจนการทำความเข้าใจกับผู้ปกครองของทั้งเด็กปกติและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ มีความรอบรู้ในกลยุทธ์วิธีการสอนต่างๆ มีความรู้ความสามารถ

ตลอดจนทักษะที่จะต้องจัดการกับเด็กที่มีความต้องการแตกต่างกัน และมีความหลากหลายทางพฤติกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สมพร หวานเสริม, 2542 : 16 อ้างอิงมาจาก Saint - Laurant, L. และคณะ 1994)

ดังนั้น กระบวนการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพิเศษ จึงเป็นภารกิจสำคัญประการหนึ่ง ที่จะให้บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่เฉพาะแต่เพียงครูผู้สอนเท่านั้นที่จะต้องมีความเข้าใจในระบบการศึกษาพิเศษ บุคลากรทุกคนในโรงเรียนและผู้สนับสนุนทุกฝ่ายจะต้องเข้าใจระบบและวิธีปฏิบัติต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ด้วยการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ และมีทัศนคติที่ดีต่อการจัดการศึกษาพิเศษ ในระดับโรงเรียนจึงต้องเตรียมในเรื่องทัศนคติความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ แก่ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ชุมชน ครู ภารโรง และนักเรียนในโรงเรียนให้ติก่อนดำเนินการ ซึ่งจะนำไปสู่การให้ความร่วมมืออย่างดีในโอกาสต่อไป

ที่ผ่านมาสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีปัญหาเรื่องครูที่มีความรู้ความชำนาญด้านการศึกษาพิเศษ แม้ว่าจะมีการฝึกอบรมครูการศึกษาพิเศษ ตามหลักสูตรฝึกอบรมครูการศึกษาพิเศษ พ.ศ. 2531 (200 ชั่วโมง) ของกระทรวงศึกษาธิการก็ตาม แต่อบรมได้เพียงปีละไม่มากนัก ตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 ถึง 2539 อบรมได้เพียง 222 คน ซึ่งน้อยมาก ทำให้เกิดปัญหาทางด้านเทคนิคการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการจัดกิจกรรม การวัดและการประเมินผล เป็นต้น ปัญหาหลักของการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ พบว่า ครู

ผู้สอนบางกลุ่มไม่เข้าใจวิธีการปรับเนื้อหาหลักสูตรให้เหมาะสมกับ
ความสามารถของเด็กแต่ละคน ทำให้ขาดความเข้าใจในการจัดการเรียน
การสอนเด็ก ครูจึงสอนเด็กโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

วิวัฒนาการของการดำเนินงานพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาพิเศษ เพื่อให้มีความรู้
ความเข้าใจ มีเจตคติที่ดีต่อการจัดการศึกษาพิเศษและสามารถจัดการ
ศึกษาให้แก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการ
ดำเนินการโดยหน่วยงานทั้งของภาครัฐและเอกชน สำหรับภาครัฐ
ในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการ
ศึกษาให้แก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา กรมการศึกษานอก
โรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และสถาบันราชภัฏ
ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้รับผิดชอบจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความพิเศษ
ในลักษณะต่าง ๆ กัน การปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา
พิเศษของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในด้านบุคลากร คือ
การสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษามผลิตบุคลากรสาขาการศึกษาพิเศษ
ให้เพียงพอ และพัฒนาครูประจำการเพื่อเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับ
เทคนิคการสอนและหลักสูตร รูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอน
ที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับสภาพความบกพร่อง (สำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542 : 2) ด้านความ
ขาดแคลนครูสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนเฉพาะทาง
(ศึกษาพิเศษ) หรือโรงเรียนเรียนร่วม ประกอบกับความต้องการพัฒนา
ความรู้ ความสามารถให้กับครูปกติและครูการศึกษาพิเศษที่มีอยู่

หน่วยงานที่จัดการศึกษาพิเศษดังกล่าวจึงได้จัดโครงการพัฒนาบุคลากรของตนขึ้นมา รูปแบบที่ดำเนินการกันมากคือ การฝึกอบรมโดยขอความร่วมมือจากสถาบัน/หน่วยงานที่มีความรู้ความสามารถทั้งของภาครัฐและเอกชนมาช่วยจัดฝึกอบรมให้ การฝึกอบรมนี้จะเกี่ยวข้องกับเทคนิคการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้ที่มีความบกพร่องแต่ละประเภท การวัดและประเมินผล การบริหารและการจัดการ รวมทั้งการฝึกอบรมเพื่อปรับวุฒิด้านการศึกษาพิเศษ

การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาพิเศษของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปีงบประมาณ 2529 เป็นต้นมา โดยเริ่มจากการอบรมครูและผู้บริหารโรงเรียนที่เข้าโครงการทดลองจัดรูปแบบเรียนร่วมให้เด็กพิการ 2 ประเภท ได้แก่ เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเรียนร่วมกับเด็กปกติ ให้มีความรู้ความเข้าใจวิธีการดำเนินงาน และเมื่อมีการขยายผลการให้บริการ การศึกษาพิเศษรูปแบบเรียนร่วมในอีกหลาย ๆ จังหวัด เพิ่มขึ้นทุกปี ขณะเดียวกันก็ได้ขยายการรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษให้เข้ามาเรียนร่วมอีกหลายประเภทและจัดอบรมบุคลากรทุกปี “...เขาจะจัดอบรมเป็นทาง คือ ตอนแรกจะอบรมทางปัญญาก่อน คือเด็กปัญญามันเยอะเขาก็เลยอบรมครูที่สอนเด็กทางปัญญาก่อน แล้วก็ทางหู ทางหูก็ไป ทางตา ก็ไป...” (ครูแกนนำกลุ่ม A)

ในปีงบประมาณ 2539 เป็นปีแรกที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ขยายโรงเรียนเรียนร่วมเพิ่มในทุกจังหวัด จังหวัดละ 1 โรงเรียน รวม 76 โรงเรียน และเปิดขยายรูปแบบการเรียนร่วม

เพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมากในปีต่อๆ มา สำหรับการพัฒนาคณาจารย์
ในระยะแรก กลุ่มผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด และศึกษานิเทศก์ผู้รับผิดชอบงานการศึกษาพิเศษระดับจังหวัด ใช้วิธีการประชุม
สัมมนาเพื่อให้ทราบนโยบาย เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินการ
การศึกษาพิเศษ โดยจัดประชุมเฉพาะจังหวัดที่เริ่มเข้าโครงการเป็นปี ๆ ไป
(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, มปป. : 40)
ต่อมา มีการสัมมนาศึกษานิเทศก์เพื่อรับทราบนโยบายเป้าหมาย เพิ่มพูน
ความรู้ความเข้าใจ ระดมความคิดแลกเปลี่ยนประสบการณ์การนิเทศ
ติดตามผล ทุกปี

สำหรับการอบรมครูการศึกษาพิเศษ ซึ่งกระจายกันอยู่ตาม
จังหวัดต่างๆ ทุกจังหวัดทั่วประเทศ ได้จัดฝึกอบรมครูผู้สอนโดยใช้
หลักสูตรฝึกอบรมครูการศึกษาพิเศษ พ.ศ. 2531 โดยจัดฝึกอบรมเป็น
รุ่นๆ รุ่นละ 30 วัน มีวัตถุประสงค์ เพื่อ

1. ให้มีความรู้และทักษะในเรื่องงานการศึกษาพิเศษ และ
สามารถสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทต่างๆ
2. ให้เรียนรู้หน้าที่ของครูการศึกษาพิเศษและเจตคติที่ดีต่อ
งานและพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ได้
3. ให้มีความรู้ความเข้าใจในสภาพและสาเหตุของความ
พิการเพื่อให้การช่วยเหลือคนพิการได้อย่างเต็มที่

หลักสูตรดังกล่าวใช้ในการฝึกอบรมครูระหว่างปีงบประมาณ
2533 - 2539 มีครูที่ผ่านการอบรมหลักสูตรนี้ 222 คน

หลังจากการอบรมแล้วครูการศึกษาพิเศษที่ผ่านการอบรม
บางกลุ่มในบางพื้นที่ได้จัดให้มีการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจวางแผน

ร่วมกับผู้บริหาร กำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายในการดำเนินงาน ทำให้ครูเกือบทุกคนในโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาพิเศษดีขึ้น ซึ่งเดิมการจัดการศึกษาพิเศษในโรงเรียนไม่มีใครยอมรับ มีแต่ปัญหา ครูที่ผ่านการอบรมได้ใช้ความพยายามในการแก้ปัญหาดังกล่าวดำเนินไปโดยตลอด “...แรก ๆ ก็ไม่มีใครยอมรับมันมีแต่ปัญหา เราเป็นผู้แก้ปัญหาแต่เราก็ต้องใช้ความพยายาม...” (ครูแกนนำกลุ่ม A) สำหรับการแก้ปัญหาของครูชั้นเรียนร่วมในโรงเรียนจะมีการพูดคุยปรึกษาและสอบถามจากครูการศึกษาพิเศษที่ไปอบรมมา “...เราเป็นครูประจำชั้นใช้ใหม่จะต้องพูดคุยกัน ปรึกษาร่วมกัน...น้องเขาไปอบรมมาก็พูดคุยให้ฟัง รับอาสาไปช่วยแก้ไขปัญหา...” ในพื้นที่ การดำเนินงานของโรงเรียนหลังการอบรม ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากบุคลากรและหน่วยงานในระดับจังหวัด (สพจ.) และองค์กรในพื้นที่ “เราโชคดีมากที่มีองค์กรภายนอกยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือเรา ศูนย์การศึกษาพิเศษ ก็ส่งครูมาอยู่กับเราทุก ๆ วันพุธ มาช่วยสอน ช่วยแนะนำครูค่ะ” (ครูแกนนำกลุ่ม A) การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ และความร่วมมือจากบุคลากรในโรงเรียน รวมถึงการที่ได้พัฒนานักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ตามกระบวนการที่ได้รับการอบรม จึงส่งผลให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนจบชั้นสูงสุดของโรงเรียน สามารถเรียนต่อในระดับมัธยมและใช้ชีวิตในสังคมได้ “ตอนนี้เด็กพิเศษเรียนจบชั้น ป.6 ไปแล้ว 2 รุ่น และเรียนต่อในชั้นมัธยมได้ที่เรียนต่อไม่ได้ก็ประกอบอาชีพค้าขาย เป็นเด็กเสิร์ฟและอยู่ในสังคมอย่างปกติสุขได้” (ครูแกนนำกลุ่ม A)

ลักษณะการขยายผลและการดำเนินงานที่ต่อเนื่องของครู

การศึกษาพิเศษในแต่ละโรงเรียนที่ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตร 200 ชั่วโมง ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจะมีความแตกต่างกันตามความพร้อมของบุคลากรในโรงเรียน การสนับสนุนจากผู้บริหาร และความรู้ความสามารถของครูการศึกษาพิเศษที่ผ่านการฝึกอบรมมา

สำหรับจำนวนครูที่ได้รับการฝึกอบรมตามหลักสูตรดังกล่าวมีจำนวนน้อย เนื่องจากการฝึกอบรมครูผู้สอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษตามหลักสูตรฝึกอบรมครูการศึกษาพิเศษ พ.ศ. 2531 (200 ชั่วโมง) จัดอบรมได้อย่างมากปีละ 76 คน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542 : 6) ซึ่งนับว่าน้อยมาก และในแต่ละพื้นที่จะมีครูเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่จะได้ไปรับการอบรม โรงเรียนส่วนใหญ่ที่จัดการศึกษาแบบเรียนร่วมไม่มีครูการศึกษาพิเศษ จึงมีความต้องการครูที่มีความรู้ความชำนาญด้านการศึกษาพิเศษ ตลอดจนต้องการได้รับการสนับสนุนจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อให้งานการศึกษาพิเศษดำเนินไปด้วยดี

ดังนั้น ในบางท้องถิ่น (ระดับจังหวัด) ได้พัฒนาบุคลากรในโรงเรียนที่มีเด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วม โดยประสานความร่วมมือกับองค์กรพัฒนาเอกชน ให้การสนับสนุนงบประมาณ ดำเนินการจากสภาพปัญหาของท้องถิ่นที่เผชิญอยู่ ทั้งนี้จะเริ่มจากการสำรวจเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่เข้ามาเรียนร่วมในทุกโรงเรียน และให้สำนักงานการศึกษาอำเภอคัดเลือกโรงเรียน เพื่อดำเนินงานพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาพิเศษอำเภอละ 1 โรงเรียน และจังหวัดได้จัดอบรมผู้บริหาร ครูแกนนำจากโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือก โดยกำหนด

หลักสูตรในการอบรมที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น กระบวนการในการฝึกอบรมมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยมีวิทยากรคือ ศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบงานการศึกษาพิเศษระดับจังหวัด และวิทยากรที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะทางจากโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพิเศษในพื้นที่ “...เราสำรวจเด็ก ก่อนว่ามีในประเภทใดมาก ก็จัดหลักสูตรพัฒนาอบรม พอมี *Save the Children* เขามาช่วยสนับสนุนเงินให้บางส่วน ก็ร่วมกัน ยุคนั้น ผอ.(ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด) ท่านสนใจ สนับสนุนเต็มที่ เงินเรา (สปจ.) มั่ง เงินเขา (องค์กรพัฒนาเอกชน) มั่ง...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม A)

สำหรับบุคลากรในระดับอำเภอ ได้แก่ หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอและศึกษานิเทศก์นั้น ในบางท้องถิ่นก็ได้จัดให้มีการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการจัดการศึกษาพิเศษตามสภาพของท้องถิ่น “...ผมก็เคยไปอบรมที่จังหวัดจัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดจัด แล้วให้วิทยากรกองการศึกษาพิเศษเขาอบรม...” (ผู้บริหารกลุ่ม A) “...เรามีปัญหาผู้บริหาร คอนอ. (ศึกษานิเทศก์) อำเภอ ไม่เข้าใจ ก็จัดประชุมอบรม...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม A)

นอกจากนี้ ยังมีบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาโดยหน่วยงานอื่น นอกสังกัด เช่น ในบางพื้นที่ที่มีครูผู้สอนชั้นเรียนร่วมได้รับการอบรมเฉพาะทางเกี่ยวกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น โดยการจัดอบรมของกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา และมูลนิธิต่าง ๆ ซึ่งโรงเรียนที่มีครูผู้สอนไปรับการอบรมนี้จะเป็นโรงเรียนที่รับเด็กที่มีความต้องการ

พิเศษจากโรงเรียนการศึกษาพิเศษเฉพาะทางในพื้นที่เข้ามาเรียนร่วม โดยจะมีเด็กกระจายอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6

ส่วนหน่วยงานอื่นๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่และมีเด็กที่มีความต้องการ พิเศษที่พร้อมจะเรียนร่วมก็ส่งเด็กที่ได้รับการฟื้นฟูแล้ว เช่น ด้าน สติปัญญา เข้ามาเรียนร่วมในโรงเรียนที่มีครูผู้สอนรับการอบรมนี้เช่นเดียวกับโรงเรียนสอนคนตาบอด และครูผู้สอนชั้นเรียนร่วมก็ได้รับการ อบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการ พิเศษประเภทต่างๆ จากหน่วยงานเหล่านี้ด้วย โดยการประสานงาน ของหน่วยงานต้นสังกัดในระดับจังหวัด “การฝึกอบรมครูตั้งแต่เรา ดำเนินการเอง ก็ขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานในพื้นที่” (ศึกษา นิเทศก์กลุ่ม A) “...เป็นโครงการของสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดร่วมกับการศึกษาพิเศษเขต...” และ “...จะเป็นการอบรมครู ก่อนประถม ครูประถม มัธยมร่วมกันเป็นโครงการของกองการศึกษา พิเศษ...” (ครูแกนนำกลุ่ม A)

การพัฒนาบุคลากรตามที่กล่าวมาทั้งของสำนักงานคณะ กรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัด (บางพื้นที่) จะเป็นลักษณะของการฝึกอบรมบุคลากรเป็นหลัก โดยจัดให้มีกิจกรรมทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติ การฝึกอบรมเหล่านี้ ไม่ได้เป็นเพียงการให้ความรู้ความมั่นใจแก่บุคลากร เพื่อนำไปใช้ในการ ปฏิบัติงานได้ แต่ยังช่วยเตรียมบุคลากรเหล่านี้ให้รู้จักการถ่ายทอด ความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปสู่ผู้อื่นด้วย ประการสำคัญยังมีส่วนช่วย ให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้พัฒนาตนเอง และรู้จักเสาะแสวงหาความรู้เพื่อ ตนเอง

ครูแกนนำซึ่งผ่านการอบรมแล้ว เมื่อเริ่มปฏิบัติงานได้พบปัญหาต่างๆ จากพฤติกรรมของเด็ก ประกอบกับครูผู้สอนชั้นเรียนร่วมซึ่งไม่ได้มีความรู้ในเรื่องนี้และไม่ผ่านการอบรม ได้มาขอคำปรึกษาแนะนำทุกเรื่อง ตลอดเวลาครูแกนนำจึงต้องศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง “...มีการอบรมที่ไหนก็สมัครไปเลย หมายความว่าม่เด็กแล้วเราก็ตองดิ้นรนไ้ เพราะว่าเราจะได้รู้จักเทคนิควิธีการ...” (ครูแกนนำกลุ่ม A) ครูผู้สอนชั้นเรียนร่วมก็ได้พัฒนาตนเอง โดยการศึกษาเอกสารและปรึกษาครูแกนนำ ศึกษาจากครูที่เคยสอนมาก่อน ดูวิดีโอทัศน์โทรทัศน์ และศึกษาจากงานวิจัยต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้ตนเองเช่นเดียวกัน “...ถ้าเราไปอบรมเข้ามาเราก็คงจะสอนได้ดี บางที่เราจับจุดไม่ได้ มีปัญหาที่วิ่งไปถามครูพิเศษบางครั้งเราก็เปิดตำราสอน...” (ครูชั้นเรียนร่วมกลุ่ม A)

ผู้บริหารระดับโรงเรียน ระดับอำเภอและศึกษานิเทศก์ ซึ่งเป็นผู้ประสานงานและมีโอกาสได้รับการอบรมน้อย ทำให้ต้องมีการชวนขยายเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ตนเอง “ส่วนมากก็จะเคยพูดกับครูที่ผ่านการอบรมมาแล้วก็ศึกษาค้นคว้าจากตำราบ้าง...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม B) และ “...เราต้องชวนขยายอ่านหนังสือเอง...” หรือ “...ในเชิงพัฒนาตัวเองก็คงไม่ได้ทำอะไรมากเพียงแต่อ่านจากเอกสารต่างๆ ที่สปจ.. (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด) ส่งไปให้...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม A)

การดำเนินงานพัฒนาบุคลากรของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติที่ได้จัดให้กับบุคลากรของโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาเรียนร่วมยังทำได้ไม่ทั่วถึง ในขณะที่ ปี พ.ศ. 2540 มี

โรงเรียนที่เปิดสอนเรียนร่วมถึง 2,231 โรงเรียน และโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีครูการศึกษาพิเศษ ทำให้การจัดการศึกษารูปแบบเรียนร่วมในช่วงแรกมีปัญหาการจัดการเรียนการสอน (สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 3) ถึงแม้ว่าในบางพื้นที่ (ระดับจังหวัด) จะได้จัดให้มีการฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาพิเศษรูปแบบเรียนร่วมในพื้นที่ของตนเองตามศักยภาพ และความพร้อมของปัจจัยต่างๆ ที่เอื้อต่อการฝึกอบรม ตลอดจนการชวนชวนศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองของบุคลากรทางการศึกษาพิเศษทุกระดับ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการในการปฏิบัติงานในโรงเรียนเรียนร่วม “...อยากให้จัดครูที่มีความพร้อมไปอบรมเข้ม ขณะนี้โรงเรียนเรามีครูผ่านการอบรมเข้มแค่คนเดียว...” (ครูเรียนร่วมกลุ่ม A) “...อยากรู้มาก อยากเข้ารับการอบรมถ้ามีโอกาส...” (ครูเรียนร่วมกลุ่ม B) ในส่วนของผู้บริหารและศึกษานิเทศก์ก็มีความต้องการที่จะได้รับการพัฒนาเช่นเดียวกับครูผู้สอน และมีความคิดเห็นว่า “...ผู้ที่ไม่ได้อบรมก็จะได้รู้ซึ่งถึงจิตใจของผู้ที่ต้องการเรียนร่วม ผู้ที่รับการอบรมมาแล้วก็ได้ถ่ายทอดวิชาให้ อย่างมั่นใจ...” (ผู้บริหารกลุ่ม B) “...บางคนก็อยากร่วมด้วย อยากรู้วิธีการช่วยเหลือเด็กมันมีอะไรบ้าง...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม B)

ในปีงบประมาณ 2541 - 2542 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้วางแผนฝึกอบรมครูการศึกษาพิเศษ เพื่อให้เพียงพอกับจำนวนโรงเรียนที่เปิดสอนรูปแบบเรียนร่วม และได้มีการปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมครูการศึกษาพิเศษ พุทธศักราช 2531

(หลักสูตร 200 ชั่วโมง) (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, มปป. : 1 - 2) โดยปรับเนื้อหาวิชา และเปลี่ยนแปลงกระบวนการฝึกอบรมจากการฟังบรรยายภาคความรู้และฝึกปฏิบัติในขั้นตอนเดียวเป็นหลักสูตรฝึกอบรมครูการศึกษาพิเศษ พ.ศ. 2531 (ปรับปรุง พ.ศ. 2541) ซึ่งเป็นการฝึกอบรม 3 ขั้นตอนคือ

ขั้นตอนที่ 1 การอบรมภาคความรู้เชิงวิชาการ ด้วยวิธีการศึกษาด้วยตนเองจากชุดฝึกอบรมเรื่องการจัดการศึกษาพิเศษ จำนวน 14 เล่ม

ขั้นตอนที่ 2 อบรมเข้มและฝึกปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 3 กลับไปปฏิบัติงานและจะมีคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งไปนิเทศและประเมินผลการนำความรู้ไปใช้ในโรงเรียนตามเกณฑ์

ผู้เข้ารับการอบรมที่ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 3 ขั้นตอนจะได้รับวุฒิบัตรของกระทรวงศึกษาธิการและใช้เป็นหลักฐานประกอบการพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู (ก.ค.) เพื่อขอรับเงินเพิ่มพิเศษสำหรับตำแหน่งที่มีเหตุพิเศษของครูการศึกษาพิเศษ (พ.ค.ศ.) ตามระเบียบ ก.ค. ว่าด้วยเงินเพิ่มพิเศษสำหรับตำแหน่งที่มีเหตุพิเศษของครูการศึกษาพิเศษ และครูการศึกษาพิเศษกรณีเรียนรวม

ในปีงบประมาณ 2542 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงได้จัดฝึกอบรมครูการศึกษาพิเศษตามหลักสูตรฝึกอบรมครูการศึกษาพิเศษ พ.ศ. 2531 (ปรับปรุง พ.ศ. 2541) ในการพัฒนาบุคลากรภาคความรู้เชิงวิชาการ ซึ่งเป็นการศึกษาด้วยตนเอง

โดยใช้ชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 16 - 18) กล่าวถึงการนำชุดฝึกอบรมไปใช้สรุปได้ว่ามีจุดมุ่งหมายให้ครูทุกคนและผู้สนใจมีโอกาสพัฒนาตนเอง โดยจำแนกผู้ศึกษาชุดฝึกอบรมเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูผู้สอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนที่เปิดสอนรูปแบบการเรียนร่วม ซึ่งจะต้องเข้ารับการอบรมตามเนื้อหาวิชาทั้ง 3 ภาคของหลักสูตร บุคลากรอีกกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่มผู้สนใจ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ปกครอง ซึ่งจะเลือกพัฒนาตนเองจากการศึกษาชุดฝึกอบรม 14 เล่ม และการอบรมทางไกลจากวิทยุทัศน์ ทาง ETV เป็นสื่อเสริมได้ตามความสนใจแล้วประเมินตนเอง

การพัฒนาบุคลากรตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีการพัฒนาและปรับกระบวนการฝึกอบรมบุคลากรทางการศึกษาพิเศษ โดยกำหนดให้หน่วยงานในระดับจังหวัดทำหน้าที่ในการประสานงาน การพัฒนาบุคลากรตามแนวทางที่กำหนด เริ่มจากการคัดเลือกบุคลากรแกนนำ จังหวัดละ 4 คน เข้ารับการอบรมเป็นวิทยากรแกนนำ และกลับไปขยายผลโดยการจัดอบรมให้กับผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนที่มีเด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วม จากทุกกลุ่มโรงเรียน กลุ่มโรงเรียนละ 1 โรงเรียน

ในการดำเนินการอบรมครั้งนี้ เป็นการอบรมที่เน้นความรู้ในเชิงทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติ คณะวิทยากรคือ วิทยากรแกนนำของจังหวัดที่ผ่านการอบรมจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และวิทยากรภายนอกที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทต่างๆ ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมมีความ

พึงพอใจการอบรมที่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดจัดให้ “ดีที่ได้ปฏิบัติเข้าไปนั่งเรียนแบบרבחทฤษฎีจริง ๆ คงไม่ค่อยรู้เรื่อง” (ครูแกนนำกลุ่ม B) “...ประสบการณ์เพิ่งจะมีช่วงที่ไปอบรม สิ่งได้มากก็ในช่วงการอบรม ก็คือได้ไปศึกษาดูงานด้วย...” (ครูแกนนำกลุ่ม A) ผู้ให้ข้อมูลบางกลุ่มได้แสดงความคิดเห็นว่า ในการจัดอบรมในระดับจังหวัดนั้น นโยบายและความสนใจตลอดจนการได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารในระดับจังหวัดช่วยให้การดำเนินงานบรรลุผลได้ตามวัตถุประสงค์ “...เป็นสิ่งที่เราสนใจอยู่ว่าอยากจะทำ ให้ความสนใจเพราะเป็นนโยบายประการหนึ่งของการประกันโอกาส...” (ผู้บริหารกลุ่ม B) “...พอเรามีนโยบายนี้ว่าคนพิการทุกคนต้องได้เรียน เราก็ส่งครูไปฝึกที่โรงเรียนการศึกษาเฉพาะทางบ้าง ที่อื่นบ้าง ของเราเองก็เพิ่งจะอบรมไปเมื่อเร็ว ๆ นี้ โดยไปกลุ่มโรงเรียนละ ๖ คน...” (ผู้บริหารกลุ่ม A)

สำหรับการดำเนินงานในระดับอำเภอ หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ และศึกษานิเทศก์จะเป็นผู้ประสานการดำเนินงานพัฒนาบุคลากรมากกว่าการเป็นผู้จัดการฝึกอบรม ที่สำคัญบุคลากรเหล่านี้มีโอกาสที่จะเข้ารับการอบรมในเรื่องการจัดการศึกษาพิเศษน้อยมาก มีเพียงส่วนหนึ่งที่มีความสนใจในเรื่องการจัดการศึกษาพิเศษ “...ที่ปฏิบัติจริง ๆ ก็คือสำรวจข้อมูล รายงานข้อมูล ประสานงานเรื่องนี้กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เขาเข้ามาร่วมมือกับเรา จริง ๆ แล้วเรารองรับจากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเป็นส่วนใหญ่...ไม่เคยรับการอบรมส่วนมากก็จะเคยพูดคุยกับคุณครูที่ผ่านการอบรมมาครับ...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม B) “...สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอไม่เคยจัดอบรม แต่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดจะจัดทุกปี ใน 2 ปีหลัง

มานีจะจัดทุกปี ปีที่แล้ว ปี 42 นี้แหละ ให้คัดเลือกโรงเรียนที่เป็นศูนย์ เป็นนำร่องกลุ่มละ 1 โรงเรียนไปอบรม แล้วให้ศึกษานิเทศก์เข้าไป อบรมด้วยทั้ง 2 ปี ติดต่อกันมานี จริงๆ แล้วเราก็แอบไปกับคุณครู...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม A) นอกจากนี้ผู้บริหารมีความเห็นว่า “...ศึกษานิเทศก์ ระดับอำเภอกับครูผู้สอนน่าจะมีความรู้ใกล้เคียงกันนะ ถ้าศึกษานิเทศก์ ไม่มีความรู้แล้วไปนิเทศ ก็ไม่รู้จะทำอะไร...” (ผู้บริหารกลุ่ม B) บุคลากรในระดับอำเภอ เมื่อไม่ได้รับการอบรมแต่มีความจำเป็นในการนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน วิธีการที่จะได้ความรู้ศึกษานิเทศก์กลุ่มนี้ จึงอาศัยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ เช่นไปศึกษา สอบถามการจัดการเรียนการสอนจากครูที่ผ่านการอบรมบ้าง หา ความรู้จากชุดฝึกอบรมและเอกสารอื่นๆ ตลอดจนสมัครใจเข้ารับการ อบรมตามที่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด หรือหน่วยงานอื่น ที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่มีความต้องการพิเศษจัดขึ้น

การดำเนินงานพัฒนาบุคลากรระดับอำเภอ จึงขึ้นกับนโยบาย การดำเนินงานของหน่วยงานระดับจังหวัดรวมทั้งการประสานงานของ หน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

ในระดับโรงเรียน การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ และมีเจตคติที่ดีตลอดจนมีทักษะในการปฏิบัติงานจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ มีการจัดทำหลังจากครูผู้สอนที่ได้รับการ คัดเลือกไปรับการอบรมมาจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ หรือสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ผู้บริหารได้มอบหมาย ให้ครูที่ผ่านการอบรม รับผิดชอบงานการศึกษาพิเศษโดยตรง มีการ แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในโรงเรียน ทั้งที่เป็นบุคลากรในโรงเรียน

และในชุมชน และมีการประชุมชี้แจงบทบาทหน้าที่โดยผู้บริหารโรงเรียน และครูแกนนำ

ครูประจำชั้นต่าง ๆ ที่มีเด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วม ในชั้นเรียนจะรับมอบหมายให้ช่วยดูแลเด็ก โดยได้รับคำแนะนำในด้านการดูแลเด็ก และการจัดการเรียนการสอนจากครูแกนนำ และมีการปรึกษาหารือกันในเรื่องที่พบว่ามีปัญหาในการดำเนินงาน

นอกจากนี้ครูแกนนำยังได้นำเสนอเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่ได้รับมาจากการอบรมให้เพื่อนครู ผู้บริหารโรงเรียน ตลอดจนผู้นำชุมชน ได้ศึกษาโดยจัดในรูปของนิทรรศการ ให้เยี่ยมเอกสารไปศึกษาด้วยตนเอง และจัดทำเอกสารเผยแพร่ ตลอดจนได้มีโอกาสพูดคุยเกี่ยวกับสาระที่ได้รับการอบรมให้เพื่อนครูในโรงเรียนในวันประชุมครู ซึ่งเป็นการขยายผลการอบรมในระดับโรงเรียนอีกทางหนึ่ง “...หลังจากเราอบรมมาจากที่จังหวัด ก็มาประชุมคณะครูและกรรมการหมู่บ้าน...” “...ก็ปรึกษาอาจารย์ใหญ่ ทำทั้งเอกสาร วารสารแจกในหมู่บ้าน เขาก็มาร่วมกัน และแจกคณะครูทุกท่านค่ะ...” (ครูแกนนำกลุ่ม B) การทำความเข้าใจของบุคลากรในบางพื้นที่ในลักษณะนี้จะส่งผลให้คณะครูมีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ “...ปัญหาอุปสรรคของเรารู้สึกว่าลดน้อยลงแล้ว เพื่อนครูก็ให้ความร่วมมือดี มีการประสานงานกับเพื่อนร่วมงานตลอด เป็นที่ยอมรับของคณะครู ผู้บริหารโรงเรียน...” (ครูแกนนำกลุ่ม A)

สำหรับชุดฝึกอบรมด้วยตนเองที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจัดส่งให้ทุกโรงเรียน เพื่อใช้ในการอบรมครูตามหลักสูตรการฝึกอบรมแล้ว ยังสามารถใช้เป็นสื่อในการให้บุคลากร

ในโรงเรียนได้ศึกษา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษและหลักการเรียนร่วม “...เพื่อนครูบางท่านจะไม่เข้าใจว่าเด็กต้องเป็นภาระทั้งของเพื่อนร่วมชั้นทั้งของครู แต่พอเขาได้ศึกษาเอกสารทั้ง 14 เล่ม ก็ทำให้ครูที่อยู่ในโรงเรียนเข้าใจมากยิ่งขึ้น...” (ครูแกนนำกลุ่ม B)

สำหรับผู้ปกครองนักเรียน ซึ่งเป็นผู้ที่เลี้ยงดูและใกล้ชิดกับเด็ก เป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับเด็กได้เป็นอย่างดี ควรจะมีความรู้ความเข้าใจในการดูแลและส่งเสริมให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ และประสานกับคณะครูในการดูแลช่วยเหลือเด็ก ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นว่า “...ผู้ปกครองนี้ควรได้รับความเอาใจใส่จากรัฐบาล หาแนวทางให้เขารับรู้ขั้นตอนการเลี้ยงดูลูกให้เขา...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม A) ในการดำเนินงานของโรงเรียนบางพื้นที่ที่มีปัญหาจากผู้ปกครอง “...คิดว่าการเรียนร่วมจะดีมาก ๆ เลย แต่มันมีปัญหบางคนลูกสนใจแต่พ่อแม่ไม่มีเวลา บางคนความพร้อมไม่มี บางคนก็อยากให้ลูกมาเรียน แต่บ้านอยู่ไกล...” (ครูแกนนำกลุ่ม A) ผู้ปกครองบางพื้นที่ส่งเด็กเข้ามาในโรงเรียนแล้วไม่ได้อยู่ช่วยเหลือ “...มอบให้โรงเรียนดูแลไปเลย...” (ผู้ปกครองกลุ่ม A) มีผู้ปกครองที่มาพบครูแต่ก็เป็นส่วนน้อย “...ก็มาบางครั้งเขาเรียกมาก็มา...” (ผู้ปกครองกลุ่ม B) ในขณะที่บางพื้นที่ “...ผู้ปกครองเอาใจใส่มากอยากได้อะไรครูต้องการอะไรที่จะให้เด็กเขาหาให้เราได้...” (ครูเรียนร่วมกลุ่ม A)

ดังนั้นผู้ปกครองควรได้รับการพัฒนาเช่นเดียวกับบุคลากรทุก ๆ ฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้บริหารโรงเรียนและครูแกนนำที่ผ่านการอบรม ได้จัดให้มีการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ กับการจัดประชุมเฉพาะ

ผู้ปกครองนักเรียน และประชุมผ่านคณะกรรมการโรงเรียนเพื่อชี้แจง ผู้ปกครองอีกต่อหนึ่ง นอกจากนี้ครูผู้สอนชั้นเรียนร่วมได้พบปะพูดคุย ทำความเข้าใจกับผู้ปกครองเป็นรายบุคคล ช่วงที่มารับ-ส่งบุตรหลาน ที่โรงเรียน เพื่อให้ผู้ปกครองนักเรียนปกติมีความเข้าใจในพฤติกรรม ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ยอมรับและให้บุตรหลานของตน เล่นกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ส่วนผู้ปกครองของเด็กที่มีความ ต้องการพิเศษก็ให้ความช่วยเหลือครูทุกด้าน

แนวทางการพัฒนาบุคลากร : เสี่ยงสะท้อนจากพื้นที่

การพัฒนาบุคลากรเพื่อการจัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีความ ต้องการพิเศษในโรงเรียนเรียนร่วมนั้น จะต้องมีการพัฒนาบุคลากร หลายฝ่ายที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาในโรงเรียนและฝ่ายสนับสนุนการจัด การศึกษา โดยจัดให้เป็นระบบและมีความสอดคล้องเป็นไปในทิศทาง เดียวกัน ในการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนควรมีการพัฒนาบุคลากรทั้ง ระบบโรงเรียน ทั้งผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนทุกคนตลอดจนผู้มีส่วน เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ผู้ปกครองนักเรียนทุกคน ผู้นำชุมชน และ บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน ซึ่งสัมพันธ์กับแนวคิดของผู้ให้ข้อมูลที่ ปฏิบัติงานในโรงเรียน “...คืออยากให้มีการอบรมร่วม คือ ให้ไปทุกชั้น เลยทีเดียว...” และ “...ไปที่เดียว ไปเลย ตั้งแต่ ป.1 - ป.6 ไปเลย อย่างนี้ค่ะ...” (ครูแกนนำกลุ่ม A) การอบรมบุคลากรทางการศึกษา พิเศษที่เป็นตัวแทนของโรงเรียนละ 1 - 2 ไม่พอเพียงเพราะการทำงาน นั้นต้องอาศัยทุกคนที่มีความเข้าใจหลักการดำเนินงานจึงจะให้เกิดการ ประสานความร่วมมือได้เต็มที่ “...เรามีอะไรจะทำร่วมกันเราคิดอย่างไร

แพร่ความคิดออกมาให้เขาฟัง...” (ครูแกนนำกลุ่ม B) ในส่วนของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้บริหารก็มีความคิดเห็นว่าการจัดอบรมนั้นจัดให้กับครูทุกคนเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน “...อยากให้อบรมครูทุกคนในโรงเรียนเรื่องนี้ ถ้าเป็นไปได้ควรเป็นทุกคนหรือถ้าเป็นไปได้ขอสักครั้งก็ยิ่งดี...” (ผู้บริหารกลุ่ม B) นอกจากนี้ผู้ให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ก็สนับสนุนในด้านการจัดอบรมครูเช่นเดียวกัน “...อยากให้คุณครูทุกคนเข้าใจจริง ๆ แล้ว อยากให้อบรมกันทั้งหมดเลยไม่ต้องเสียเปรียบ ได้เปรียบซึ่งกันและกัน อบรมทั้งหมดแล้วครูก็นำไปสอน...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม B) ความคิดเห็นของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนเห็นว่าบุคลากรทุกคนควรได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบในการดำเนินงานในโรงเรียนเรียนรวม ครูทุกคนในโรงเรียนจะรับช่วงในการสอนเด็ก ซึ่งเด็กที่มีความพิเศษในโรงเรียนจะเริ่มตั้งแต่อนุบาล และส่งต่อโดยการเลื่อนชั้นไปเรื่อย ๆ เพราะฉะนั้นครูในโรงเรียนทุกคนควรได้รับการพัฒนาทักษะการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และส่งเสริมความรู้สึกรับผิดชอบในการพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความต้องการพิเศษร่วมกัน

ในส่วนของผู้ให้การสนับสนุนทุกระดับ ทั้งในระดับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ระดับจังหวัด และระดับอำเภอ ควรได้รับการพัฒนาเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานสนับสนุนการจัดการศึกษาพิเศษให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มของผู้บริหาร หรือผู้สนับสนุนต่างก็มีความเห็นว่า “...น่าจะมีการอบรมหรือมีวิธีการอย่างไรก็ได้ที่ทำให้กลุ่มผู้บริหารกลุ่มนี้ได้ร่วมรู้...” (ผู้บริหารกลุ่ม B) และ “...การทำความเข้าใจกับผู้บริหารหลักให้เข้าใจว่าเป็น

หน้าที่ ไม่ใช่เป็นภาระ ระดับ สปจ. เราก็มีบุคลากรหลายฝ่าย ไม่เห็นด้วยก็มี คือ จะมองผู้รับผิดชอบโครงการมีลักษณะพิเศษไปด้วย เป็นศึกษานิเทศก์พิการไปด้วย ในส่วนอื่นของกระทรวงน่าจะเป็นศึกษานิเทศก์ เพราะจะช่วยประสานงาน...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม B) ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาผู้บริหารในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ ควรให้ทุกคนรับรู้และตระหนักในความสำคัญของการจัดการศึกษารูปแบบเรียนร่วม “...เอากันให้พอรู้เท่านั้นแหละ แต่ถ้าจะคิดว่าให้เชี่ยวชาญทุกคนเป็นไปไม่ได้ และจะให้เก่งเฉพาะไม่กี่คนก็ไม่ได้อีก น่าจะให้ทุกคนรู้พื้นฐานเบื้องต้น จำแนกแยกแยะเด็กได้อธิบายได้ ให้ความสนใจในเรื่องนี้ ไม่เข้าใจก็ยังให้ความสนใจเห็นเป็นเรื่องสำคัญ...” (ผู้บริหารกลุ่ม B)

ความต้องการของผู้ปฏิบัติ

การพัฒนาบุคลากรไม่ว่าเรื่องใดก็ตาม มักจะเป็น “ความหวังดี” ของผู้จัดที่จะคิดหลักสูตรให้ “เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ” โดยมี “เป้าหมาย” การดำเนินงานไว้ล่วงหน้าแล้วว่าจะให้อะไรแก่ผู้เข้ารับการอบรม การศึกษาครั้งนี้ได้สอบถามความต้องการในการพัฒนาตนเองในเรื่องการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ที่จะมีประโยชน์ต่อการดำเนินงานของบุคลากรในระดับพื้นที่ โดยจะได้นำเสนอตามกลุ่มผู้ปฏิบัติดังนี้

การพัฒนาผู้บริหาร

ผู้บริหารจัดเป็นกลุ่มบุคลากรที่สำคัญยิ่งต่อการสนับสนุนให้การดำเนินงานโครงการเรียนร่วมประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว เพราะเป็นผู้ที่คอยกำกับ กำกับการดำเนินงานของผู้ปฏิบัติทุกระดับ

จึงต้องเป็นผู้ที่เข้าใจนโยบายอย่างถ่องแท้ ตลอดจนมีเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนร่วม ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มผู้บริหาร ได้แสดงความต้องการในการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนร่วม ในลักษณะของการจัดเป็นหลักสูตรอบรมระยะสั้นที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับบทบาทการบริหารงานด้านการเรียนร่วม และจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษาพิเศษ “...ควรจัดหลักสูตรการอบรม 2 - 3 วัน เกี่ยวกับบทบาท มีคู่มือประกอบการอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ศึกษาดูงานในโรงเรียนที่จัดการศึกษาพิเศษได้ผลดี...” (ผู้บริหารกลุ่ม B) ความต้องการดังกล่าวสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักการศึกษาพิเศษที่กล่าวว่า ควรมีการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลให้ผู้บริหารได้รับทราบเกี่ยวกับระบบการศึกษาพิเศษ เพราะการเรียนร่วมเป็นระบบของความร่วมมือจากหลายฝ่าย หากผู้บริหารไม่เข้าใจระบบแล้ว จะทำให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างยาก (ผดุง อารยะวิญญู, 2542 : 61)

การพัฒนาครู

ครูผู้สอนทุกคนในโรงเรียนเป็นตัวจักรที่สำคัญยิ่งที่จะส่งผลต่อการจัดการเรียนร่วมให้ประสบผลสำเร็จ ครูที่สอนในโรงเรียนเรียนร่วมอาจจะจบการศึกษาพิเศษโดยตรง หรือผ่านการอบรมเกี่ยวกับการศึกษาพิเศษ ปัจจัยสำคัญอยู่ที่ครูจะต้องมีใจรักเด็ก ไม่รังเกียจเด็ก รับสภาพเด็กได้ เข้าใจปรัชญาของการเรียนร่วม และตระหนักถึงพลังของการเรียนร่วมอย่างแท้จริง “...สำคัญที่สุดนั่นคือ ‘ใจ’ (การอุทิศตน) คนเก่งแค่ไหน หากไม่มี ‘ใจ’ ให้งานนี้ ไม่มีทางไปรอด...” (ครูแกนนำกลุ่ม A) ครูแกนนำส่วนใหญ่จะมีคุณสมบัติดังกล่าว ดังนั้นจึงมีความ

พยายามในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อเด็ก “...มีการอบรมที่ไหนก็ไปสมัครเลย หมายความว่ามีความรู้แล้ว เราก็ต้องดิ้นรนไป เพราะว่าเราจะได้รู้จักเทคนิควิธีการ...” (ครูแกนนำกลุ่ม A) ดังได้กล่าวมาแล้วว่าการเรียนร่วมนั้นต้องมีการส่งต่อให้ครูชั้นอื่นๆ รับช่วงเด็กที่มีความต้องการพิเศษต่อเนื่องกันไปทั้งระบบโรงเรียน ฉะนั้นครูผู้สอนชั้นเรียนร่วมเองก็ต้องการที่จะได้รับการพัฒนาในเรื่องการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วย เพราะจะช่วยให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น “...ถ้าเราได้รับการอบรมเข้มแข็งก็ดี จะได้ช่วยให้เราเข้าใจขึ้นบ้าง บางที่เราจับจุดไม่ได้ มีปัญหาที่วิ่งไปถามครูพิเศษ(ครูแกนนำ) บางครั้งเราก็เปิดตำราสอน...” (ครูชั้นเรียนร่วมกลุ่ม A) “...อยากรู้มาก อยากรับการอบรมถ้ามีโอกาส...” (ครูชั้นเรียนร่วมกลุ่ม B) ดังนั้นเมื่อแนวความคิดการจัดการเรียนร่วมเป็นไปในลักษณะของการจัดประสบการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นปกติ (normalization) ให้มากที่สุดจึงจำเป็นที่บุคลากรทุกคนในโรงเรียนไม่เฉพาะครูการศึกษาพิเศษเท่านั้น ที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในระบบการศึกษาพิเศษ บุคลากรทุกคนในโรงเรียนจะต้องเข้าใจระบบและวิธีปฏิบัติต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วย (ผดุง อารยะวิญญู, 2542 : 65)

การพัฒนาศักยภาพ

บทบาทศึกษานิเทศก์ มีหน้าที่ในการประสานงาน และเป็นพี่ปรึกษา ให้ความช่วยเหลือแก่โรงเรียนในด้านงานวิชาการ เนื่องจาก

การเรียนรู้ร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษกับเด็กปกติเป็นเรื่องที่ค่อนข้างใหม่ ดังนั้น ศึกษาในเทคส์ส่วนใหญ่โดยเฉพาะระดับอำเภอ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการมีโอกาสได้รับการพัฒนาในเรื่องนี้ค่อนข้างน้อย “...ศึกษาในเทคส์ควรได้รับการพัฒนาเช่นครู เพราะทุกวันนี้เน้นแต่พัฒนาครู...” (ศึกษาในเทคส์ กลุ่ม A, กลุ่ม B) “...อยากพัฒนาบุคลากรที่เป็นตัวเชื่อม คือ คอนอ(ศึกษาในเทคส์) ได้พัฒนาในเรื่องนี้ทุกคน เพราะถ้าพัฒนาคนเดียวแล้วขยายผลให้เพื่อนนั้น ไม่ได้ผลหรอก เพราะ คอนอ. ต้องรับผิดชอบดูแลโรงเรียนทุกคน การรับรู้นี้คงไม่สิ้นเปลืองอะไรมากมายนัก ให้รับรู้ทุกคน จังหวัดหนึ่งมีไม่กี่คนรับรู้เรื่องสำคัญๆ อย่างนี้” (ศึกษาในเทคส์กลุ่ม A) สำหรับเนื้อหา ด้านการศึกษาพิเศษ ที่ศึกษาในเทคส์ควรมีความรู้ความเข้าใจ เพื่อสามารถเป็นพี่เลี้ยง ให้คำแนะนำแก่โรงเรียนได้นั้น ผดุง อารยะวิญญู (2542 : 61) ได้เสนอแนะว่า ควรจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการคัดแยกเด็ก การจัดหลักสูตรการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เป็นต้น

การพัฒนาผู้ปกครอง

ผู้ปกครองเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด ดังนั้นจึงเป็นกลุ่มบุคลากรที่เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการพัฒนาศักยภาพของเด็กที่มีความต้องการพิเศษร่วมกับโรงเรียน การประสานงานอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการจัดการเรียนรู้นั้น มิใช่เฉพาะผู้ปกครองเด็กที่มีความต้องการพิเศษเท่านั้นที่โรงเรียนต้องประสานความร่วมมือ แต่ผู้ปกครองเด็กปกติเอง โรงเรียนก็ต้องให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เพื่อให้เกิด

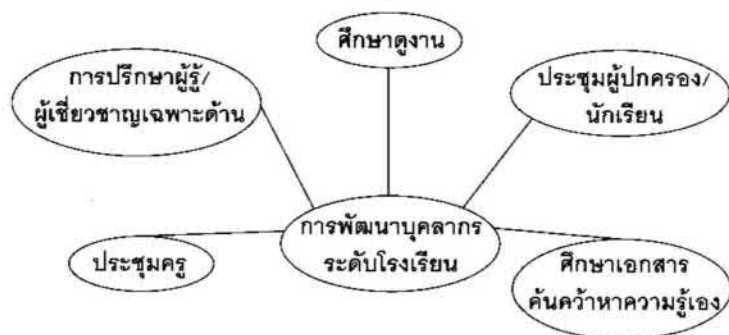

การยอมรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วย “...ผู้ปกครองนี้ควรจะได้รับ การเอาใจใส่ จากรัฐบาล หาแนวทางให้เขาได้รับรู้ขั้นตอน การเลี้ยงลูกเขา เพื่อเขามาสู่สังคม เป็นคนดีขึ้น...” (ศึกษานิเทศก์ กลุ่ม A) “...เวลาพบปะพูดคุยกับผู้ปกครองเด็กปกติ ขอเขาอย่า รังเกียจ ให้ลูกของเขาพูดกับลูกของเราบ้าง...” (ผู้ปกครอง กลุ่ม A) นอกจากนี้โรงเรียนควรจะมีส่วนในการพัฒนาผู้ปกครองให้มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการ เกี่ยวกับการทดสอบเพื่อคัดแยกเด็ก การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน การศึกษาเฉพาะบุคคล การรับรู้สิทธิของตนเองในการจะรับทราบผล การทดสอบเด็ก ผลการเรียนรู้ของเด็ก และควรมีโอกาสในการตัดสินใจว่าจะให้บุตรหลานเข้าโรงเรียนเฉพาะทางหรือโรงเรียนเรียนร่วม (ผดุง อารยะวิญญู, 2542 : 62)

การจัดการเรียนร่วมของโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จนั้น จาก การศึกษาครั้งนี้ จะเห็นว่ากระบวนการพัฒนาบุคลากร เป็นองค์ ประกอบที่สำคัญที่ทำให้การเรียนร่วมเกิดประสิทธิผล การพัฒนา บุคลากรทุกระดับที่พบจากการวิจัยครั้งนี้ ดังแสดงในแผนภูมิ ต่อไปนี้

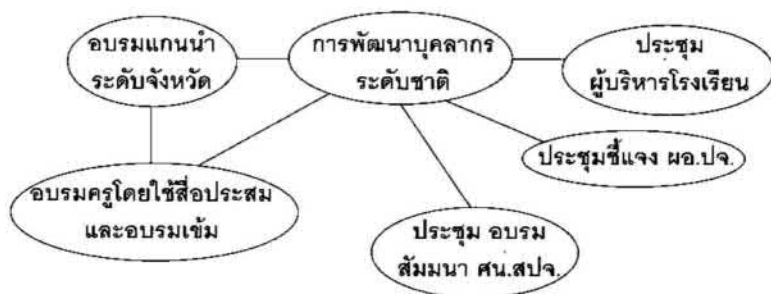
กระบวนการพัฒนาบุคลากรระดับโรงเรียน

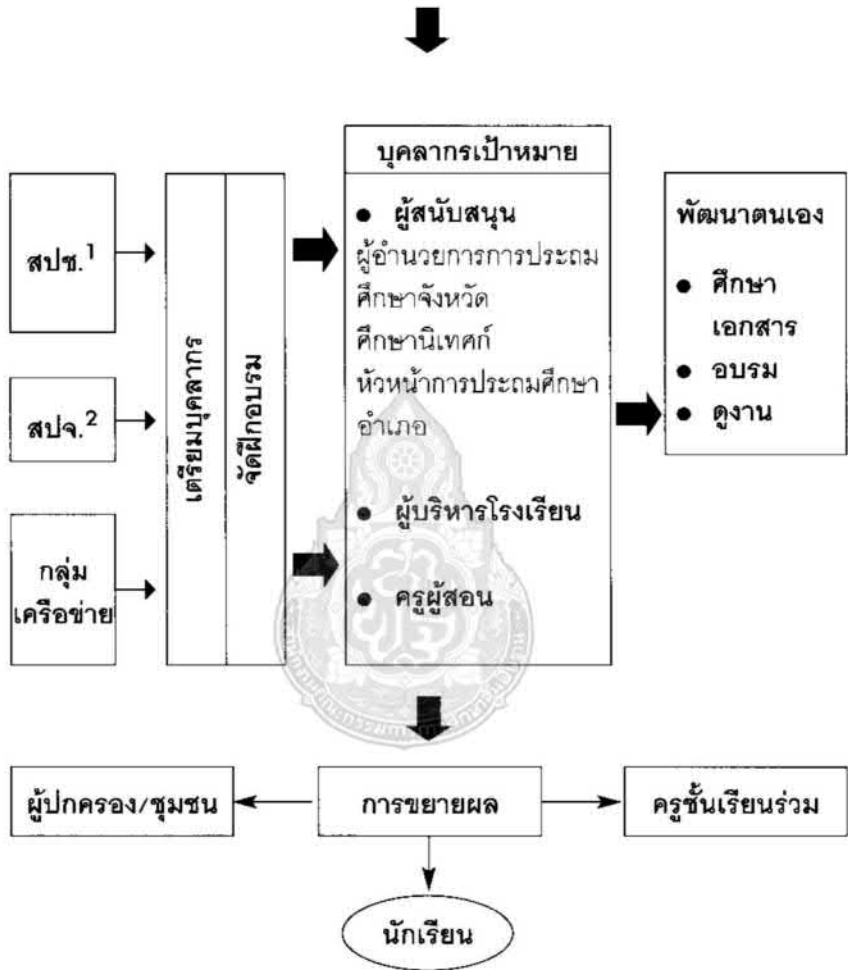
กระบวนการพัฒนาบุคลากรระดับจังหวัด

กระบวนการพัฒนาบุคลากรระดับชาติ

กระบวนการพัฒนาบุคลากร

¹ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

² สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด

กระบวนการพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความต้องการพิเศษ :
ประสบการณ์จากพื้นที่

คุณภาพของเด็ก

- สังคมยอมรับและเข้าใจ
- พัฒนาการเด็กดีขึ้นทุกด้าน
- ช่วยเหลือตนเองได้

“เขาอยากมาไม่อยากขาดเลย
ขนาดไม่สบายนอนอยู่ ไม่มีแรง
แต่พอเราจัดเสื้อกระโปรงแขวนไว้
จะขบใจ นอนยิ้ม...”

ผู้ปกครอง

กระบวนการพัฒนาศักยภาพเด็ก : ประสบการณ์จากพื้นที่

การจัดศึกษาพิเศษนั้น มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่จัดบริการในลักษณะและรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น ศูนย์การศึกษาพิเศษ โรงเรียนเฉพาะทาง หรือองค์กรเอกชน หน่วยงานเหล่านี้จะมีเขตบริการครอบคลุมพื้นที่หลายจังหวัด และมีโรงเรียนทั้งในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และสังกัดอื่นๆ อยู่ในโครงการเรียนร่วมของหน่วยงาน โรงเรียนเรียนร่วมของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงมีทั้งโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมตามนโยบายของหน่วยเหนือและโรงเรียนที่อยู่ในโครงการเรียนร่วมของหน่วยงานดังกล่าว แต่โรงเรียนจะมีความแตกต่างกันในวิธีการรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้าเรียน กล่าวคือ โรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ที่มีหน่วยงานบริการด้านการจัดการศึกษาพิเศษหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานการศึกษาพิเศษตั้งอยู่ หรือในเขตบริการของหน่วยงานด้านสาธารณสุข หรือกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO'S) โรงเรียนเหล่านี้จะรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ที่ผ่านการเตรียมความพร้อมจากองค์กรที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ประเภทของเด็กที่มีความต้องการพิเศษเหล่านี้ เช่น เด็กที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น, เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน, เด็กออทิสติก, เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา, เด็กที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย “...เราส่งมาจากศูนย์การศึกษาพิเศษ ผู้บริหารโรงเรียนเขากีระบุให้ครูชั้น ป.1 รับ...” (ครูแกนนำกลุ่ม A) การรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษจากองค์กรหรือหน่วยงานเหล่านี้ ทางโรงเรียนจะได้รับความช่วยเหลือ ดูแลติดตามเป็นระยะๆ และหากเด็กมี

พฤติกรรมที่ถดถอยลงจากเดิม โรงเรียนก็จะส่งเด็กกลับไปฟื้นฟูยังศูนย์เดิมได้ “...อย่างเด็กออทิสติกนี้เดาใจยากค่ะ เพราะแถมจะติดครูที่สอน บางครั้งหนุต้องได้อบรมครูคนอื่น ๆ เขาไม่เข้าใจก็ดูแลไม่เป็น เด็กจะมิพัฒนาการถดถอยลงจากเดิม เราก็ต้องให้ศูนย์ฯ เขาไปฟื้นฟูก่อน....” (ครูแกนนำกลุ่ม A) นอกจากนี้ทางศูนย์การศึกษาพิเศษหรือหน่วยงานดังกล่าวยังช่วยเหลือในด้านการส่งเสริมวิชาการ (Resource Teachers) มาช่วย เช่น ในการเตรียมเอกสารการสอนเป็นอักษรเบรลล์สำหรับเด็กที่บกพร่องทางการเห็น เป็นต้น ส่วนโรงเรียนอีกกลุ่มหนึ่งจะรับเด็กทุกคนซึ่งเป็น “เด็กตามเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ” แม้ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาเดิมเด็กพิการจะได้รับการยกเว้นไม่ต้องเข้าเรียนก็ได้ แต่โรงเรียนบางโรงเรียนก็รับเด็กเข้าเรียนด้วยความสงสารเด็ก “...ถ้าเราไม่รับเขา พ่อแม่เขาจะเอาไปไว้ที่ไหน ส่วนมากพ่อแม่จะมีฐานะยากจน เขาจะนำไปที่ศูนย์เด็กพิการเขาก็ไม่กล้านำไป...” (ครูผู้สอนชั้นเรียนร่วมกลุ่ม B) แต่มีเด็กอีกกลุ่มที่มีลักษณะความบกพร่องที่ไม่ชัดเจน เช่น กลุ่มเด็กเรียนช้า เด็กที่มีปัญหาการเรียนรู้ เด็กที่มีปัญหาทางพฤติกรรม ฯลฯ โรงเรียนรับเด็กเข้าเรียนโดยยังไม่มีความรู้ความเข้าใจว่าเป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษ “...โรงเรียนรับเด็กตามเกณฑ์ทุกคนตาม ทร.14 ทุกคน เรากียังไม่รู้จักเด็กหรือกว่าเป็นเด็กที่มีปัญหา ก็คิดว่ามันเป็นเพราะ เด็กมันไม่เก่ง ส่วนใหญ่ก็จะว่าตระกูลนี้มันเป็นแบบนี้แหละ...” (ผู้บริหารโรงเรียนกลุ่ม B)

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แบ่งพื้นที่ในการศึกษาออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่ม A ได้แก่โรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ที่มีศูนย์การศึกษาพิเศษหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งอยู่ กลุ่ม B คือกลุ่มที่ไม่อยู่ในเงื่อนไข

ดังกล่าว สำหรับประเภทของเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่พบครั้งนี้ จำแนกตามกลุ่มดังกล่าวได้ดังนี้

โรงเรียนกลุ่ม A : มีเด็ก 4 ประเภท คือ เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และเด็กออทิสติก

โรงเรียนกลุ่ม B : มีเด็ก 4 ประเภท คือ เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย เด็กสมาธิสั้น และเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

ลักษณะการพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความต้องการพิเศษของโรงเรียน จะมีความแตกต่างกันตามความพร้อมและองค์ประกอบของแต่ละพื้นที่ เช่น ความรู้ความเข้าใจของบุคลากร ความร่วมมือระหว่างเครือข่าย หน่วยงาน ตลอดจนองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ เป็นต้น

การคัดแยกและวินิจฉัยเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

เด็กที่มีความต้องการพิเศษที่ผ่านการเตรียมความพร้อมจากหน่วยงานด้านการจัดการศึกษาพิเศษ หรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาพิเศษแล้วส่งต่อโรงเรียนเรียนร่วมจะเป็นเด็กที่ผ่านการคัดแยก และวินิจฉัยจากแพทย์และผู้เชี่ยวชาญมาแล้วทั้งสิ้น แต่เด็กที่มีความต้องการพิเศษที่โรงเรียนรับตามเกณฑ์ ซึ่งมีการรับเด็กเข้าเรียนไปในลักษณะเดียวกับเด็กปกติ โดยแต่ละปีการศึกษาโรงเรียนมีการสำรวจก่อนว่ามีเด็กคนใดจะต้องเข้าเรียนบ้าง ผู้ปกครองพาเด็กไปสมัคร

เข้าเรียน เมื่อรับนักเรียนเข้าเรียนมาแล้ว ครูจะสังเกตพฤติกรรมของเด็กแล้ว คัดกรองเบื้องต้น ซึ่งการคัดกรองนี้ครูไม่มีเครื่องมือและเกณฑ์ในการคัดแยกที่เป็นระบบ แต่ใช้ดุลยพินิจของครูผู้สอนชั้นเรียนร่วมเอง ถ้าเป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายจะเห็นได้เด่นชัด แต่ถ้าเป็นเด็กที่มีความบกพร่องไม่ชัดเจนประเภทอื่นๆ จะส่งไปคัดแยกที่โรงพยาบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพิเศษ ภายหลังจากครูได้เข้ารับการอบรมตามโครงการอบรมครูการศึกษาพิเศษของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติแล้ว ครูแกนนำที่ผ่านการ อบรมจะเป็นผู้คัดกรองเบื้องต้น แล้วส่งต่อไปแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นผู้คัดแยกและวินิจฉัยเด็ก “...เริ่มแรกมีการค้นหาเด็กพิการ มีการวางแผนร่วมกับผู้ปกครอง ผู้บริหารและหน่วยงานต่างๆ ทำการคัดแยกเด็ก หากรับได้ก็ควรรับถ้ารับไม่ได้ควรนำไปพบแพทย์ และโรงเรียนเฉพาะทางรับไป หากพอรับได้ก็ลองเอามาฝึกก่อน ถ้าฝึกได้ก็ส่งไปอยู่ตามชั้นต่าง ๆ...” (ครูแกนนำกลุ่ม A) ในการฝึกอบรมครูแกนนำจะได้รับการฝึกใช้เครื่องมือคัดแยก ประเภทต่างๆ เช่น เครื่องมือสังเกตพฤติกรรมของ ศ.ดร.ผดุง อารยะวิญญู เครื่องมือคัดแยกเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ (Mc Carthy Screening Test) เครื่องมือคัดแยกเด็กแป้นหมุน 1 (Dial-R) แต่ในทางปฏิบัติการใช้เครื่องมือดังกล่าวมีข้อจำกัดในด้านปริมาณ และการจัดการของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในการให้ยืมเครื่องมือคัดแยก ซึ่งมีจำนวนจำกัดทำให้ต้องเวียนกันมา ยืมและนำส่ง ประกอบกับจำนวน โรงเรียนที่จัดเรียนร่วมมีมาก จึงต้องรอตามลำดับเพื่อให้เครื่องมือเหล่านี้ บางสำนักงานการประถมศึกษา

จังหวัดอาจใช้เวลาเป็นปีๆ จึงทำให้บางโรงเรียนไม่มีการคัดแยกเด็ก หรือเมื่อได้เครื่องมือคัดแยกเด็กมาแล้ว ครูผู้สอนก็ลืมวิธีการใช้เครื่องมือ ซึ่งอาจเป็นข้อจำกัดที่เกิดจากระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติการคัดแยก น้อยเกินไปก็ได้ โรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ที่มีศูนย์การศึกษาพิเศษ และมี หน่วยงานทางการแพทย์ที่มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน จะคัดแยกเด็กโดยใช้ บริการจากแพทย์และผู้เชี่ยวชาญเป็นส่วนใหญ่ แต่ปัญหาที่ตามมา ก็คือครูแกนนำหรือครูผู้สอนชั้นเรียนร่วม ไม่มีการคัดกรองเด็กเบื้องต้น หรือคัดกรองเด็กไม่เป็น จึงส่งไปที่ศูนย์หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ เด็กพิการครั้งละมาก ๆ ซึ่งทำให้เสียเวลาในการคัดแยกและวินิจฉัยเด็ก “...เขาเคยอบรมมาก่อน วันนั้นผมก็จำไม่ได้ว่าเขามีนักเรียนกี่คน วันนั้นเฉพาะเด็กพิการแต่ไม่ใช่พิการครบ *Criteria* ของ พ.ร.บ. ทุกคน บางคนก็ไม่ครบ พิจารณาผมตรวจไป 80 คน เป็นคนเดียว ผมนึกว่า อาจารย์จะเอา *Case* ที่เป็นปัญหาไม่กี่คนมา อาจารย์พามา 300 คน ผมขอตรวจ 80 คน พอแล้ว เพราะว่ามันไม่เหมือนโรคฝ้ายกาย โรคฝ้ายกายวันก่อนผมไปตรวจให้กับที่น้ำท่วม กิ่งอำเภอหนึ่งผมตรวจ แค่ 2 ชั่วโมง ร้อยกว่าคนแล้ว โรคฝ้ายกายมันไม่เสียเวลา โรคแบบนี้ มันต้องหาประวัติและอาศัยดูพฤติกรรม...” (เครือข่ายกลุ่ม A)

โรงเรียนที่ไม่อยู่ในเขตบริการของศูนย์หรือหน่วยงานการศึกษาพิเศษ ภายหลังจากการรับเด็กเข้าเรียนแล้ว ครูแกนนำและครูผู้สอนชั้นเรียน ร่วมจะเป็นผู้คัดกรองเด็ก โดยครูผู้สอนจะเป็นผู้สังเกตพฤติกรรมเด็ก ก่อน หากสงสัยจะส่งต่อให้ครูแกนนำเป็นผู้คัดแยกเด็ก สำหรับเด็กที่มี ปัญหาทางการเรียนรู้ บางโรงเรียนจะขอความร่วมมือจากสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัด และโรงเรียนนำร่องจากต่างอำเภอ ส่งบุคลากร

มาช่วยคัดแยกแล้ว สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดจะประสานกับโรงพยาบาลประจำจังหวัดหรือหน่วยกาชาดจังหวัด และหน่วยงานอื่นๆ โดยนัดวันให้ทางโรงเรียนนำเด็กไปตรวจคัดแยกและวินิจฉัยจากผู้ชำนาญการอีกครั้งหนึ่ง

รูปแบบการจัดชั้นเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความต้องการพิเศษกับเด็กปกติ

รูปแบบการจัดชั้นเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความต้องการพิเศษกับเด็กปกติที่พบ จากการศึกษาค้นคว้าได้เป็น 4 รูปแบบ ได้แก่

รูปแบบที่ 1 การเรียนร่วมในชั้นปกติ เป็นการจัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติ และเรียนเหมือนกับเด็กปกติทุกประการ ในโรงเรียนที่ไม่มีศูนย์การศึกษาพิเศษหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้ความช่วยเหลือ จะจัดการเรียนร่วมเต็มเวลา โดยนำเอานักเรียนมาคละกัน และกระจายเด็กที่มีความต้องการพิเศษไปไว้ตามห้องเรียนต่างๆ ให้มีจำนวนใกล้เคียงกันโดยครูจะต้องเพิ่มเวลาในการสอนและเอาใจใส่เด็กพิเศษเหล่านี้มากกว่าเด็กทั่วไป นอกจากนี้ครูต้องใช้เทคนิคการเสริมแรง สร้างความมั่นใจ และซ่อมเสริมเด็กเรียนช้า สำหรับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนจะเน้นการนำไปใช้ในชีวิตจริงไม่เน้นวิชาการมากเกินไป “...ถ้ามอง รวม ๆ ว่าการเอาเด็กพิการมาเรียนร่วมกับเด็กปกตินี้ก็ไม่มีปัญหาอะไร เราอาจจะมีการสอนเพิ่มหน่อย มีอะไร มีสื่อเพิ่มขึ้นมานิดหน่อยให้เขา...” (ครูผู้สอนชั้นเรียนร่วมกลุ่ม B)

รูปแบบที่ 2 การเรียนร่วมในชั้นปกติและมีครูพิเศษให้

คำแนะนำปรึกษา รูปแบบนี้ภายหลังจากที่ครูประจำชั้นรับเด็กมาแล้ว จะคัดกรองเบื้องต้น โดยการสังเกตแบบไม่เป็นทางการหากพบว่าเด็กมีลักษณะใกล้เคียงหรือสงสัยว่าจะเป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จะส่งต่อไปให้ผู้ชำนาญการหรือครูแกนนำดำเนินการคัดแยก เมื่อพบว่าเด็กมีความบกพร่องหรือความต้องการพิเศษในด้านใดแล้ว ครูแกนนำจะให้คำปรึกษาแนะนำในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน “...ไม่ส่งค่ะ เพราะวาระดับ ชั้นอนุบาลก็จะส่งไป ป.1 และจะบอกให้ครู ป.1 ว่าเด็กคนนี้จะมีปัญหาแบบไหน และจะแนะนำวิธีการที่จะอยู่กับเด็กคนนั้น แก่ใจเขา บางครั้งก็ต้องพูดดั่งๆ กับเขาหน่อย ตาไม่ค่อยดีให้นั่งหน้าห้องนะ ก็จะได้แค่นี้ และไม่รู้อะไรจะทำอย่างไรให้ได้ มากกว่านี้...” (ครูแกนนำกลุ่ม B)

รูปแบบที่ 3 การเรียนร่วมในชั้นปกติและรับบริการจากครูเดินสอน การจัดชั้นเรียนร่วมในลักษณะนี้จะพบในโรงเรียนที่รับเด็กมาจากโรงเรียนเฉพาะทาง ศูนย์การศึกษาพิเศษหรือหน่วยงาน ทางด้านการแพทย์ ซึ่งจะมีครูหรือบุคลากรด้านการศึกษาพิเศษของหน่วยงานดังกล่าว มาติดตามดูแลช่วยเหลือเด็กเป็นระยะๆ ครูเดินสอนกลุ่มนี้จะเดินทางไปตามโรงเรียนต่างๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กเนื่องจากมีจำนวนเด็กในแต่ละโรงเรียนไม่มากนัก ครูจึงเดินทางจากโรงเรียนหนึ่งไปยังอีกโรงเรียนหนึ่ง เมื่อครบสัปดาห์ก็เวียนมาสอนเด็กกลุ่มเดิมในโรงเรียนเดิมอีก “...ก็จะช่วยในการคัดแยกเด็ก ส่งครูเสริมวิชาการมาสอนเสริมให้ หากพฤติกรรมเด็กเริ่มถดถอยเขาก็จะเข้ามาช่วยเหลือช่วงนี้ ศูนย์การศึกษาพิเศษเขตก็ส่งครูมาช่วยทุกวันพุธ หากช่วงไหนครูไม่อยู่ ก็จะส่งคนมาคอยดูแล...” (ครูแกนนำกลุ่ม A)

รูปแบบที่ 4 การเรียนร่วมในชั้นปกติและบริการจากครูเสริมวิชาการ รูปแบบนี้จะมีครูเสริมวิชาการประจำอยู่ในห้องเสริมวิชาการ นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษจะเข้ามาเรียนกับครูเสริมวิชาการ วันละ 1-2 ชั่วโมง หรือตามความเหมาะสมขึ้นอยู่กับความต้องการของเด็กแต่ละประเภท เช่น มาซ่อมเสริมวิชาทักษะ ฝึกพูด แก้ไขการพูด ฯลฯ “...เราจะรับผิดชอบ ป.5 ชั้นเดียว ก็คือครูประจำชั้นดูแล แล้วก็จะมีการเสริมอีกครั้งหนึ่ง...” (ครูชั้นเรียนร่วม กลุ่ม B) “...สอนเต็มเวลาก็มีเด็กชั้น ม.1 เด็กพิการสามารถเรียนร่วมกับเราได้ตลอดเวลา สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทุกอย่าง ส่วนบางเวลาก็มีประเภทเด็กสติปัญญาที่อยู่ชั้น ป.3 ถ้าเขามีเวลาว่างก็จะนัดพบช่วงพักกลางวัน หรือตอนเย็นเราก็จะปรึกษาหารือกัน หากเด็กมีพฤติกรรมดุดอง เราก็จะนำไปฟื้นฟูที่ศูนย์พัฒนาการเด็ก...” (ครูเสริมวิชาการกลุ่ม A)

การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนเรียนร่วม

การจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษเป็นรายบุคคล เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งเพราะจะช่วยส่งเสริมให้เด็กแต่ละประเภทแต่ละคนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ และได้ใช้ความสามารถ ที่เด็กแต่ละคนมีตามความถนัดและความแตกต่างของแต่ละบุคคล ซึ่งในการจัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษนั้น จะต้องจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Plan) สำหรับเด็กแต่ละบุคคล ทั้งนี้เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการ

สอนรวมทั้งการช่วยเหลือฟื้นฟูในเรื่องต่างๆ ให้แก่เด็กได้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก และจัดทำขึ้นโดยความร่วมมือกันระหว่างครู ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ การจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก เปรียบเทียบกับตนเอง มิใช่เปรียบเทียบกับคนอื่น การจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอาจให้เรียนในชั้นปกติ หรือชั้นพิเศษได้ ตามความเหมาะสม แต่ควรพัฒนาเพื่อให้ได้เรียนรวมในชั้นปกติให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้

ในการทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลนั้น จะต้องพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนทั้งหมด เช่น จุดด้อยและจุดเด่น ระดับพัฒนาการของนักเรียน ทักษะที่นักเรียนเรียนรู้แล้ว และทักษะที่ยังทำไม่ได้หรือยังไม่เรียนรู้ อายุ ความสนใจ ทักษะคิดเป็นต้น การวางแผนยุทธศาสตร์การสอนนั้น ครูจะต้องมีความเข้าใจกว้างขวางในเรื่องวิธีสอน สื่อ วิธีการ เนื้อหาหลักสูตรและระดับพัฒนาการของนักเรียนด้วย ขั้นตอนในการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล มีดังนี้ คือ (สมพร หวานเสร็จและคณะ, 2542 : 12 - 13)

1. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเด็กจากแหล่งต่างๆ ให้มากที่สุด เช่น ใบตรวจวินิจฉัยของแพทย์ แบบประเมินพัฒนาการ บันทึกการสังเกตจากผู้ปกครองและสังเกตพฤติกรรม บันทึกการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ระเบียนผลการเรียน รายงานความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากนักวิชาชีพสาขาต่างๆ

2. ขออนุญาตจากผู้ปกครองก่อนการประเมิน

3. ประเมินความสามารถของนักเรียน โดยผู้เชี่ยวชาญ

หลายสาขาเพื่อจำแนกประเภท และความต้องการพิเศษ ประเมินความสามารถที่ทำได้และจุดอ่อนที่ต้องการจะพัฒนา

4. ประชุมผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ครูการศึกษาพิเศษ ครูประจำชั้น บุคคลภายนอก เป็นต้น เพื่อตัดสินใจลงความเห็นเกี่ยวกับปัญหาและสิ่งที่ควรพัฒนา เขียนแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (ระยะยาว) กำหนดวันเริ่มต้นและสิ้นสุดในรอบปี

5. จัดทำแผนการสอนระยะสั้น (Individual Implementation Plan : IIP) ให้สอดคล้องกับแผนการสอนระยะยาว

6. ดำเนินการใช้แผนการสอนระยะสั้น

7. ประเมินผลการเรียนรู้ตามแผนการสอนระยะสั้นและระยะยาว

8. ทบทวนแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลรายปี หรือจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลใหม่

การจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล เป็นแนวทางที่ถูกต้องในการจัดการศึกษา และควรจัดทำให้ทั่วถึงสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษทุกคนเพราะทำให้ผู้รับผิดชอบสามารถจัดการศึกษาได้เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคล และสอดคล้องกับความต้องการของเด็กอย่างแท้จริง

ในหลายประเทศมีกฎหมายข้อบังคับให้โรงเรียนต้องจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษทุกคน และต้องให้พ่อแม่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำด้วย เช่นที่ประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา (ผดุง อารยะวิญญู, 2541 : 30) สำหรับประเทศไทย ขณะนี้กำลังมีการพิจารณา ข้อกำหนดในกฎกระทรวง ที่จะให้โรงเรียนต้องจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล

เด็กที่มีความต้องการพิเศษที่เรียนอยู่ในโรงเรียนเรียนร่วมของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติส่วนใหญ่ จะเป็นเด็กที่มีความพิการในระดับไม่รุนแรง สามารถเรียนร่วมกับเด็กปกติได้ ไม่ว่าจะเป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เด็กสมาธิสั้น หรือเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ หลักสูตรที่ใช้จึงเป็นหลักสูตรเดียวกับเด็กปกติ หากพบว่ามีความต้องการพิเศษมากขึ้น ก็จะมีการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการและความสามารถของเด็ก ทางโรงเรียนจะจัดบริการเสริมในด้านที่เด็กจำเป็นต้องได้รับการบริการพิเศษ ส่วนเด็กที่มีความบกพร่องในระดับรุนแรง หรือมีความต้องการพิเศษอย่างมาก ทางโรงเรียนจะส่งต่อไปยังโรงเรียนเฉพาะทาง ซึ่งมีหลักสูตรสำหรับเด็กในโรงเรียนพิเศษเหล่านั้นโดยเฉพาะ

การเตรียมการสอนของโรงเรียนเรียนร่วมส่วนใหญ่ใช้แผนการสอนชุดเดียวกับเด็กปกติ เช่น เด็กเรียนอยู่ในชั้นอนุบาลก็ใช้แผนการสอนของเด็กอนุบาลปกติโดยทั่วไป แต่จะเอาใจใส่เป็นพิเศษ เช่น สอนเสริม บางเวลาหรือมีห้องเสริมวิชาการให้ “...ตอนนี้กำลังว่า อยากจะให้ทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลสำหรับเด็กพวกนั้น เพื่อช่วยแก้ปัญหา...” (ผู้บริหารระดับสูงกลุ่ม A) นอกจากนี้ครูที่จะสอนชั้นเรียนร่วมบางคนยังไม่มีความรู้เรื่องการศึกษาพิเศษ คัดแยกเด็กไม่ได้ ไม่รู้ว่าจะสอนอย่างไร ยังไม่รู้จักการทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล เนื่องจากยังไม่เคยอบรมหรือได้รับการแนะนำพูดคุยในเรื่องนี้ แม้แต่ครูผู้สอนชั้นเรียนร่วมเองมักจะกล่าวว่า “...มองไม่ค่อยออกว่าเด็กมีจุดเด่นจุดด้อยอะไร...” “...ครูไม่รู้อะไรจะสอนเด็กพิเศษอย่างไร นำวิชาต่าง ๆ ไปสอนเด็กอย่างไร...” (ครูผู้สอนชั้นเรียนร่วมกลุ่ม B)

ในบางโรงเรียนครูแกนนำได้จัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยมีการปรับจุดประสงค์สำหรับเด็กที่มีความบกพร่องในระดับไม่รุนแรงมาก ในลักษณะการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบเรียนร่วมจะสนองในด้านการพัฒนาศักยภาพของเด็กแต่ละคน “...ก่อนจะทำแผนก็จะศึกษาเด็กมาก่อนประมาณ 1 เดือน มีการปรับแผนเป็นประจำจากประสบการณ์ที่เราอยู่กับเขา เมื่อสอนไปเด็กก็รับได้ค่ะ...” (ครูแกนนำกลุ่ม A) ในกรณีที่ครูแกนนำและครูผู้สอนชั้นเรียนร่วมบางคนไม่ทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลต่างก็มีเหตุผลว่า เป็นเพราะยังไม่เข้าใจวิธีการดีพอหรือการขาดแคลนครูและขาดความเอาใจใส่ของครูที่รับผิดชอบ “...มันอยู่ที่สามัญสำนึกของครูผู้สอนนะครับ บางคนเขาอบรมมาเอาใจใส่ เขาก็นำไปปรับปรุงโรงเรียนของเขา อยู่ที่สามัญสำนึก...” “...นี่มันขาดครูนะ ในลักษณะโรงเรียนที่จัดการศึกษาพิเศษแบบเรียนร่วมเขาจะขาดแคลนครูบางโรงเรียนมีครูแค่ 3 คน แต่สอน 5 ชั้น เพราะฉะนั้นเขาก็สอนไปตามปกติธรรมดาเหมือนเด็กปกติ นี่แหละ ที่นี้เรื่องวัดผลอะไรนี่ก็ใช้ของเด็กปกตินี้แหละ...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม B) ดังนั้นการเตรียมการสอนจึงใช้แผนการสอนปกติเหมือนเด็กทั่วไป จะมีบางส่วนเท่านั้นที่มีแผนการศึกษาเป็นรายบุคคล

เทคนิคและวิธีสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนเรียนร่วม

วิธีสอนในโรงเรียนเรียนร่วมมีหลายวิธีตามแต่ครูผู้สอนชั้นเรียนร่วมในแต่ละโรงเรียนจะใช้และปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพของนักเรียนของตนเอง เพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการให้แก่เด็กที่มีความ

ต้องการพิเศษ ให้เด็กช่วยเหลือตนเองได้และมีความสุขในชีวิต วิธีสอนส่วนใหญ่ในโรงเรียนเรียนร่วมจะใช้วิธีสอนตามศักยภาพของเด็ก คือ จัดการเรียนการสอนตามแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยจัดการเรียนร่วมเต็มเวลาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องในระดับที่ไม่รุนแรงมาก และซ่อมเสริมเด็กที่มีความต้องการความช่วยเหลือในการปรับพฤติกรรม ในช่วงที่ครูว่างจากการสอนตามปกติโดยอาจจะใช้เวลาในช่วงพักกลางวัน เวลาว่างหรือช่วงเย็น

เทคนิคและวิธีการสอนของครูโรงเรียนเรียนร่วม พอสรุปได้เป็น 2 เทคนิคใหญ่ๆ ดังนี้

1. เทคนิควิธีการสอนเด็กพิการ ได้แก่ เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น และการได้ยิน

2. เทคนิควิธีการสอนเด็กที่มีความบกพร่องด้านพฤติกรรมและการเรียนรู้ ได้แก่ เด็กออทิสติก เด็กสมาธิสั้น และเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

1. เทคนิควิธีการสอนเด็กพิการ

การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กบกพร่องทางการเห็น : เพื่อนช่วยเพื่อน

ครูผู้สอนชั้นเรียนร่วมจะมีหนังสือตำราเรียนที่เป็นอักษรเบรลล์ และใช้วิธีสอนโดยการให้ “เพื่อนช่วยเพื่อน” จัดเพื่อนสนิทให้ทำหน้าที่คอยช่วยเหลือนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเห็น “...เราก็ต้องเตรียมเด็กในชั้นเรียนก่อนว่ามีนักเรียนตาบอดหรือคนมาเรียนกับเรา ก็ต้องบอกให้ทุกคนทราบไม่ให้ล้อเขา ไม่พูดถึงปมด้อยเขาแรกๆ ก็เตรียมหน้าเสาธงและในห้องเรียน เขาก็ยอมรับจะช่วยเหลือกันดีมาก และก็จะมีเพื่อนคู่หูให้เขาคนหนึ่ง คอยช่วยเหลือพี่เขา

เพราะมีอายุมากกว่านักเรียนในชั้น...” (ครูชั้นเรียนร่วมกลุ่ม A) แต่มีข้อจำกัดที่ครูไม่มีความรู้เรื่องอักษรเบรลล์ ประกอบกับหนังสือเรียนและแบบฝึกอักษรเบรลล์ที่ได้รับจัดสรรมาไม่ครบตามจำนวนเด็ก จึงทำให้การจัดการเรียนร่วมในส่วน of นักเรียนบกพร่องทางการเห็นไม่เป็นที่น่าพอใจสำหรับครู

การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่บกพร่องทางการได้ยิน : เรียนรู้จากเด็ก

เนื่องจากครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติส่วนใหญ่ไม่ได้จบการศึกษา สาขาการศึกษา พิเศษเฉพาะทาง การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จึงเป็นเรื่องใหม่ที่ครูจะต้องแสวงหาแนวทางในการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาศักยภาพของเด็ก ความพยายามดังกล่าวจะเห็นได้จากการที่ครูผู้สอนได้เรียนรู้ที่จะสื่อสารกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน โดยเรียนรู้จากเพื่อน ๆ ของเด็ก “...เขาก็ช่วยเท่าที่ช่วยได้ เวลาจัดกลุ่มจัดอะไรเขาก็ให้เขาเรียนร่วมกับเด็กเก่ง ๆ คือ เวลาเลือกกลุ่ม เขาก็เลือกกลุ่มให้อย่างเขินอาย...เขาก็พูดน้อยพร น้อยบ่น คือ เขากังไ้ เขาสามารถรู้ภาษามือ เขาก็บอกว่า ตัวนี้ สอนน้องนะ อันนี้ทำอะไร...” (ครูแกนนำกลุ่ม A) ภาษามือที่ใช้ในการสื่อสารจึงเป็นภาษาแบบธรรมชาติ (Nature sign) ไม่ใช่ภาษามือแบบมาตรฐาน (sign language)

“...ครูก็บอก เช่น สอน $1 + 1$ ได้เท่าไร ครูก็จะสอนภาษามือแล้วก็จะให้เพื่อนช่วยด้วย เพื่อนเขาจะเก่งกว่าครูด้วยซ้ำไป” (ครูชั้นเรียนร่วมกลุ่ม B)

“...ครูก็ใช้ภาษามือ ภาษาใบ้ เรียนกันไป เพื่อนช่วยเพื่อน...”
(ผู้บริหารโรงเรียนกลุ่ม B)

สำหรับเทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้กับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน คือ การสอน “แบบตัวต่อตัว” โดยสอนให้เด็กอ่านริมฝีปาก (Lip Reading) เน้นการให้ความอบอุ่นกับเด็ก และให้เด็กได้ฝึกการเข้าสังคมกับกลุ่มเด็กปกติ

“...สอนให้ดูริมฝีปาก เรียกเด็กมาสอนมาพูดคุยด้วยให้ความเป็นกันเอง สอนแบบตัวต่อตัวให้ทำ กิจกรรมต่างๆ ร่วมกับเพื่อนๆ เช่น เล่นเกม ร้องเพลง...” และ “...ก็เรียกเขามาสอนมาคุยด้วยพยายามให้ความเป็นกันเอง สอนแบบตัวต่อตัว ให้ความสนใจสนทนไม่ให้เขากลับเราหรือว่าแยกครู แยกเพื่อน พยายามจัดกิจกรรมให้เล่นเกม หรือร้องรำทำเพลงก็ให้เขามาร่วมด้วย...” (ครูชั้นเรียนร่วมกลุ่ม B)

2. เทคนิควิธีการสอนเด็กที่มีเหมือนกับด้านพฤติกรรมและการเรียนรู้

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่าเด็กที่มีความบกพร่องด้านพฤติกรรมและการเรียนรู้ ที่เรียนร่วมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้แก่ เด็กสมาธิสั้น เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้และเด็กออทิสติก

การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีสมาธิสั้น : ชอบสิ่งไหนให้สิ่งนั้น

ครูผู้สอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษกลุ่มนี้เน้นเทคนิค “การให้ทำกิจกรรมตามความสนใจ” บางคนสอน โดยแยกกลุ่มให้เด็กได้

ผ่อนคลายอริยาบทโดยไม่ต้องนั่งอยู่ในห้องเรียนตลอดเวลา แต่จะมีช่วงเวลาให้เดินไปศึกษาในสิ่งที่เด็กสนใจนอกห้องเรียนได้ โดยครูถือว่าเป็นการบริหารชั้นเรียนอย่างหนึ่งคือ ไม่ให้เด็กสมาธิสั้นรบกวนเพื่อนคนอื่น ๆ ในห้องหรือจัดสื่ออุปกรณ์ประกอบและให้เด็กทำงานน้อยกว่าเด็กปกติ “...ถ้าสมาธิสั้นนี้เราก็ก็นั่งเวลาเราสอน ก็แยกกลุ่มออกมาให้งานเขาน้อยๆ ก่อน พอเขาเสร็จตามจุดที่เราให้น้อยกว่าเพื่อน ๆ นะคะ ที่มีสมาธิยาวนี้ เราก็ก็นั่งเขาเดินไปดูนั่นดูนี่ แล้วก็กลับมาใหม่...” (ครูผู้สอนชั้นเรียนร่วมกลุ่ม B)

การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ : กำลังใจ

ครูส่วนใหญ่ใช้ “เทคนิคการเสริมแรง” ครูจะจัดการเรียนร่วมแบบเต็มเวลานักเรียนมาคละกัน เพิ่มเวลาการสอนและเอาใจใส่มากกว่าเด็กทั่วไป ให้กำลังใจเสริมแรง สร้างความมั่นใจ มีการชมเสริมเด็กเรียนซ้ำในตอนที่มีความว่างหรือตอนเย็น เน้นให้เด็กสามารถเรียนเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริงไม่เน้นวิชาการมากเกินไป และมีครูเสริมวิชาการช่วยสอนซ่อมเสริม โดยเฉพาะวิชาทักษะ เช่น คณิตศาสตร์ และภาษาไทย ครูบางคนใช้เทคนิคการสอนแบบเพื่อนสอนเพื่อน โดยให้เด็กเก่งช่วยสอนเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้จะได้รับมอบหมายงานน้อยกว่าเด็กปกติ “...โดยกระตุ้นเพื่อน ๆ ด้วยว่า หนูต้องเข้าใจนะว่าเพื่อนของหนู หนูต้องช่วยดูแลเพื่อน...” และ “...ช่วยทดลอง เพราะเพื่อนเขียนไม่ได้ช่วยบอกว่าเขียนอย่างนี้...” (ครูชั้นเรียนร่วมกลุ่ม B)

การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กออทิสติก : เวทีนี้มีที่เลี้ยง

เด็กออทิสติกในโรงเรียนเรียนร่วมสังกัดสำนักงานคณะ-

กรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จะเป็นเด็กกลุ่มที่มีอาการเพียงเล็กน้อย ซึ่งสามารถปรับพฤติกรรมและสามารถพัฒนาได้เกือบหรือเท่ากับเด็กปกติ เด็กออทิสติกที่เข้าเรียนร่วมที่ส่งมาจากศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก หรือโรงเรียนเฉพาะทางจะเป็นเด็กที่ผ่านการปรับพฤติกรรม และเตรียมความพร้อมมาแล้วจนสามารถเรียนร่วมกับเด็กปกติได้ “...ขณะนี้รับเด็กออทิสติกจากศูนย์เท่านั้น พอหลังจากศูนย์แล้วเด็กที่ไม่ผ่านศูนย์มาโดยตรงมี 2 คน ขึ้นชั้นอนุบาลทั้งคู่ แต่วุฒิภาวะอีกคนตามเกณฑ์ ควรอยู่ ป.1 แต่ถ้าไม่ผ่านศูนย์ผมก็เลยจัดอย่างนั้น เรามีปัญหาเรื่องครูไม่ถนัด...” (ผู้บริหารกลุ่ม A) แต่ในบางคนที่เข้ามาเรียนในโรงเรียนเรียนร่วมแล้วมีพฤติกรรมถดถอย โรงเรียนก็สามารถส่งกลับไปบำบัดฟื้นฟูได้ นอกจากนี้ทางศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กและโรงเรียนเฉพาะทาง ยังให้ความช่วยเหลือในการติดตามดูแลเด็ก และให้สื่ออุปกรณ์สนับสนุน “...ครับช่วยเวลามีปัญหาแล้วเขาก็มาสื่อบางอย่างติดตามเด็กมาด้วย...” (ผู้บริหารกลุ่ม A) ในบางโรงเรียนที่มีเด็กกลุ่มนี้เรียนร่วม ผู้ปกครองจะให้ความร่วมมือโดยส่งพี่เลี้ยงมาช่วยครูดูแลเด็กออทิสติกด้วย เพราะเข้าใจและเห็นใจครูผู้สอนที่มีเด็กปกติในห้องเรียนมากอยู่แล้ว ยังต้องรับภาระเด็กออทิสติกของเขาอีกด้วย จึงส่งพี่เลี้ยงมาช่วยดูแลที่โรงเรียนทุกวัน “...ก็...จะมีครูพี่เลี้ยงเขาจะนั่งเรียนเขาก็จะทำ เขาก็จะเขียนไป เขียน...” (ครูชั้นเรียนร่วมกลุ่ม A) ครูจะใช้เทคนิควิธีการสอน “ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน” ฝึกให้เด็กช่วยเหลือซึ่งกันและกัน “...เขาจะได้ทำอะไรเหมือนเด็กปกติบ้างอย่างน้อย พวกเขาก็มีพฤติกรรมดีขึ้น หลังจากที่เราสอนเขา รู้จักกฎระเบียบ เด็กปกติก็มีส่วนช่วยเหลือเขา เขาก็สามารถรับรู้ได้ก็นับเป็นสิ่ง

ที่ดีค่ะ...” (ครูแกนนำกลุ่ม A) ในการดูแลเด็กออทิสติก ซึ่งมีอาการสมาธิสั้น ร่วมกับการชนผิดปกติ (Hyperactive) นั้น ครูจะต้องใช้ความอดทนในการดูแลเด็กเป็นพิเศษ ครูผู้สอนเด็กกลุ่มนี้ให้ข้อมูลว่าการจะเข้าใจพฤติกรรมเด็ก จะต้องอาศัยเทคนิคการสังเกต และการให้ความสนใจใกล้ชิดกับเด็ก จึงจะสามารถปรับพฤติกรรมเด็กออทิสติกเพื่อให้อยู่ร่วมในสังคมกับเด็กปกติได้ “...เราใช้วิธีสังเกต คลุกคลีกับเด็กมาก ๆ ใช้วิธีสังเกตตามเด็กบ่อย ๆ เขามีปัญหาอะไร ไม่ใช่ตามเฉพาะเด็ก ผู้ปกครองด้วยอยู่ที่บ้านเขาเป็นอย่างไร...” (ครูแกนนำกลุ่ม A)

นอกจากครูจะใช้เทคนิคและวิธีการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษดังที่กล่าวถึงแล้ว ครูส่วนใหญ่จะแนะนำให้ผู้ปกครองช่วยดูแลเด็ก และแนะนำวิธีที่จะฝึกลูกที่บ้านด้วย ครูบางคนเมื่อมีเวลาจะไปเยี่ยมเด็กและช่วยพัฒนาเด็กที่บ้าน ซึ่งครูเหล่านี้มักจะมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ที่โรงเรียนตั้งอยู่จึงมีเวลาพอ “...ต้องไปตามที่บ้าน ไปคุยที่บ้านเลย วันเสาร์ วันอาทิตย์ ถ้ามีเวลาตอนเย็นทำกิจกรรมที่บ้านเสร็จ...” (ครูแกนนำกลุ่ม A) “...เวลากลับบ้านก็เอาโปรแกรมให้ไปปรับที่บ้านคือทางโรงเรียนกับทางบ้านต้องประสานกัน...” (ครูเสริมวิชาการกลุ่ม A)

การเรียนร่วมมีส่วนช่วยพัฒนาเด็กออทิสติก ให้สามารถเข้าสังคมและมีมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลอื่นดีขึ้น “...เด็กที่ ป.3 นั้นจะไม่ได้อะไรเท่าไร แต่ได้สังคมดีขึ้น พูดจาได้ชัดเจน สื่อสารรู้เรื่อง...” (ครูชั้นเรียนร่วมกลุ่ม A)

การส่งต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนเรียนร่วม

การส่งต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษนั้น ทำได้หลายลักษณะแล้วแต่จุดประสงค์ในการส่งต่อ เช่นส่งต่อแพทย์เพื่อรับการบำบัดรักษา

หรือฟื้นฟู ส่งต่อเพื่อรับบริการการศึกษาพิเศษในโรงเรียนเฉพาะในกรณีที่มีความบกพร่องรุนแรงและไม่สามารถเรียนร่วมในโรงเรียนปกติได้ หรือการส่งต่อระหว่างชั้นเรียนในโรงเรียน สำหรับการส่งต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษระหว่างชั้นเรียนภายในโรงเรียน ที่พบในการศึกษาครั้งนี้มี 3 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 เด็กอยู่ชั้นเรียนสูงกว่าในบัญชีเรียกชื่อ เช่น ตัวเด็กเรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 แต่มีรายชื่อในบัญชีชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 “... เด็กเรียนชั้น ป.5 แล้ว แต่รายชื่ออยู่ชั้น ป.3 บนดอยนี้ไม่ใช่ 6 - 7 ปี เข้าโรงเรียนเหมือนข้างล่าง บางที 8 - 9 ปี เข้าโรงเรียนและยังเรียนช้ากว่าเขาก็กไม่ทันเขา บางทีก็ต้องให้ เลื่อนชั้น...” (ครูชั้นเรียนร่วมกลุ่ม B)

รูปแบบที่ 2 เด็กอยู่ชั้นต่ำกว่าในบัญชีเรียกชื่อ เช่น ตัวเด็กเรียนอยู่ชั้นอนุบาลแต่มีรายชื่อในบัญชีเรียกชื่อชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 “...แกไม่ค่อยรู้เรื่องตอนนี้ก็อยู่ ป.2 แต่เวลาเข้าแถวแถวจะมาเข้ากับอนุบาลถ้าคุณครู ดึงไป ถ้าคุณครูคนนั้นปล่อยแกก็มาอีก จึงจัดให้อยู่ในชั้นอนุบาล ไม่งั้นเขาจะไม่ยอมมาโรงเรียน...” (ครูแกนนำกลุ่ม A)

รูปแบบที่ 3 เด็กที่เลื่อนชั้นตามปกติแต่ซ่อมเสริมบางวิชา เช่น มีรายชื่อในบัญชีเรียกชื่ออยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 แต่ในชั่วโมงวิชาทักษะหรือสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตจัดให้เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 “...ก็พอดีโรงเรียนรับนโยบายมาว่า เด็กพวกนี้ควรได้รับการเลื่อนชั้นตามอายุ ก็เลื่อนขึ้นมาเรื่อย ๆ แต่ในวิชาที่เด็กไม่ได้ตามเด็กปกติก็ให้ไปเรียนในชั้นเดิม ...” (ครูเรียนร่วมกลุ่ม B)

ลักษณะการประเมินผลการเรียนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

ซึ่งจะส่งผลต่อการส่งต่อชั้นเรียนนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2534 : 46) ได้กล่าวถึงการวัดและประเมินผล การเรียนของเด็กที่มีความต้องการพิเศษให้โรงเรียนถือปฏิบัติ โดยยึดหลักดังนี้

1. การวัดและประเมินผลจะต้องแยกเด็กที่มีความต้องการพิเศษออกจากเด็กปกติ โดยไม่นำคะแนนและจำนวนเด็กที่มีความต้องการพิเศษไปรวมกับเด็กปกติ

2. การวัดผลจะต้องสอดคล้องกับการเรียนการสอนของเด็กที่มีความต้องการพิเศษแต่ละคน รายละเอียดของการประเมินผล กำหนดไว้แล้วในแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล

3. ในกรณีที่เด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมกับเด็กปกติ และเรียนเนื้อหาครบถ้วนเช่นเดียวกับเด็กปกติโดยไม่มีข้อยกเว้น การวัดผลและประเมินผลจึงเป็นไปตามเกณฑ์เดียวกับที่ใช้กับเด็กปกติ

4. ในกรณีเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้รับการยกเว้นจุดประสงค์บางจุดและยกเว้นเนื้อหา การวัดและประเมินผลให้เป็นไปตามรายละเอียดที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลสำหรับเด็กแต่ละคน

การวัดผลประเมินผลเด็กที่มีความต้องการพิเศษในลักษณะเรียนร่วม จึงใช้เกณฑ์เดียวกับเด็กปกติ เพราะใช้หลักสูตรเดียวกัน ปรากฏการณ์ที่พบมากในการศึกษาคครั้งนี้ คือ การวัดและประเมินผลก่อนเรียน ครูจะรับเด็กเข้าเรียนแล้วส่งเด็กไปคัดแยก หลังจากนั้นครูจะศึกษาจุดประสงค์การเรียนรู้รายวิชา ศึกษาข้อมูลเด็กเป็นรายบุคคล และมีการปรับเกณฑ์การประเมินจุดประสงค์การเรียนรู้

การวัดและประเมินผลระหว่างเรียน ครูจะใช้วิธีการสอนไป
วัดไป ตามเกณฑ์ปกติแต่ปรับจุดประสงค์ให้ลดลงจากเกณฑ์การประเมิน
ของเด็กปกติ โดยการสังเกตพฤติกรรม ครูบางคนที่ได้จัดทำแผนการ
ศึกษาเฉพาะบุคคล ก็จะประเมินเด็กตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ในแผน
การศึกษาเฉพาะบุคคลไม่รวมกับเด็กปกติ เช่น ตั้งจุดประสงค์การเรียนรู้
ให้ง่าย ๆ ให้ชัดเจนได้ เมื่อทำได้ก็ให้ผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นต้น
“...แต่เราอย่าไปเปรียบเทียบว่าดีเลิจะต้องเท่ากับเด็กปกติทั่วไปคงไม่ได้
เราก็ก็คือเป็นเรื่องปกติให้เขาเรียนรู้บ้าง สามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้
อย่างเป็นสุข...” (ครูผู้สอนชั้นเรียนรวมกลุ่ม B) เนื่องจากการ
จัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษใช้
หลักสูตรเดียวกันกับเด็กปกติซึ่งมีระเบียบการวัดและประเมินผลที่
กำหนดไว้ชัดเจน เช่น การผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ ทำให้ในบางครั้ง
ผู้บริหารและครูผู้สอนชั้นเรียนร่วมยังไม่เข้าใจในด้านการวัดผลและ
ประเมินผลเด็กที่มีความต้องการพิเศษ “...จะเอาแค่ไหนที่จะให้เขาผ่าน
หรือไม่ผ่าน ถ้าจะใช้เกณฑ์เช่นเด็กปกติคงทำไม่ได้ ตรงนี้ยังไม่ชัดเจน
...” (ผู้บริหารโรงเรียนกลุ่ม A)

สำหรับการส่งต่อเด็กเพื่อรับบริการบำบัดและฟื้นฟูนั้น การ
ประเมินระหว่างเรียนจะช่วยในการพิจารณาตัดสินใจที่จะส่งเด็กไปให้
แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญบำบัดและฟื้นฟู หากผลการประเมินระหว่าง
เรียนพบว่าเด็กมีพฤติกรรมถดถอยหรือพัฒนาการไม่ดีขึ้นจะมีการ
ส่งกลับไปฟื้นฟูสมรรถภาพ สำหรับโรงเรียนกลุ่ม A ก็จะส่งไปฟื้นฟูที่
ศูนย์การศึกษา ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โรงพยาบาลเฉพาะทาง
หรือโรงเรียนเฉพาะทาง เช่น ได้รับการบำบัดและฟื้นฟูจากนักกายภาพ

บำบัด จิตแพทย์ การฝึกพูด ได้รับเครื่องช่วยฟัง ส่วนโรงเรียนกลุ่ม B จะส่งไปฟื้นฟูสมรรถภาพและบำบัดรักษาที่โรงพยาบาลประจำจังหวัด เด็กที่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพแล้วและสามารถเรียนร่วมได้ก็จะถูกส่งกลับมายังโรงเรียนเดิม แต่เด็กที่มีอาการรุนแรงไม่สามารถกลับมาเรียนร่วมได้ก็จะอยู่ที่โรงเรียนเฉพาะทางหรือโรงพยาบาล จนกว่าจะมีความพร้อมที่จะเรียนร่วมได้จึงจะส่งกลับมาเรียนที่โรงเรียนเรียนร่วม

การประเมินผลหลังเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่ ใช้วิธีการเลื่อนชั้นตามความสามารถโดยใช้เกณฑ์เดียวกับเด็กปกติ ให้เลื่อนชั้นตามเพื่อนไปและมีข้อเสนอแนะให้ครูประจำชั้นต่อไป “...ตามนโยบายหน่วยเหนือที่ไม่ให้ตก สอนเสริมแล้วส่งต่อทันที บังไว้หลัง ป.02 ที่ว่าเด็กคนนี้มีความต้องการพิเศษ...” (ครูที่จะสอนชั้นเรียนร่วมกลุ่ม B) บางโรงเรียนที่มีแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลก็จะวัดผลและประเมินผลตามแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล มีข้อสอบพิเศษ มีเกณฑ์การประเมินแยกต่างหาก

กระบวนการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษของโรงเรียนเรียนร่วม ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือในระหว่างการทำงานจากหน่วยเหนือและกลุ่มเครือข่าย โรงเรียนส่วนใหญ่ ให้ข้อมูลว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากบุคลากรในกลุ่มเครือข่ายและหน่วยงานอื่นมากกว่าที่จะได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานเดียวกัน “...ศึกษานิเทศก์ทั้งระดับอำเภอ และจังหวัดจะนิเทศตามปกติคือ มานิเทศ ตามปกติ และถามถึงการศึกษาพิเศษเท่านั้น ศึกษานิเทศก์มาแนะนำและให้ความรู้บ่อยครั้ง...” (ครูแกนนำกลุ่ม B) การสนับสนุนของศึกษานิเทศก์จะเป็นไปในลักษณะให้คำปรึกษาแนะนำทั่วๆ ไป และให้การ

เสริมแรงหรือกำลังใจแก่ครูมากกว่าจะช่วยเหลือด้านวิชาการ “...มาค่ะ มาช่วยแนะนำให้อัปเดตเห็นมาช่วยเสนอแนะการจัดกิจกรรมต่างๆ มาให้ขวัญกำลังใจตลอด...” (ครูแกนนำกลุ่ม A) การที่ศึกษานิเทศก์ไม่อาจให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการการศึกษาพิเศษแก่ครูได้นั้น อาจมีสาเหตุมาจากศึกษานิเทศก์ยังไม่มีความรู้ความสามารถและทักษะในเรื่องนี้ดีพอ เพราะสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติไม่มีหลักสูตรที่จะพัฒนาความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญทางการศึกษาพิเศษแก่ศึกษานิเทศก์โดยเฉพาะ ส่วนใหญ่จะเป็นการประชุมสัมมนาศึกษานิเทศก์จังหวัดผู้รับผิดชอบงานการศึกษาพิเศษศึกษานิเทศก์ในระดับอำเภอส่วนใหญ่จึงใช้วิธีศึกษาด้วยตนเอง “...ศึกษานิเทศก์ระดับอำเภอไม่เคยได้รับการพัฒนา ต้องชวนช่วยอ่านหนังสือเอง ทำให้เรารู้้น้อยกว่าครูที่ได้รับการอบรมโดยตรง...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม B)

ผลการพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

ในความคิดเห็นของครูและผู้ปกครอง เห็นว่าผลการพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีคุณภาพที่น่าพอใจในระดับหนึ่ง กล่าวคือ ครูชั้นเรียนอื่นๆ ผู้บริหาร และผู้ปกครองให้การยอมรับและเข้าใจเด็กที่มีความต้องการพิเศษมากขึ้น เด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น สามารถช่วยเหลือตนเอง มีการพัฒนาทางด้านจิตใจ รู้จักกฎระเบียบ มีพฤติกรรมที่ดีขึ้น สามารถอยู่ร่วมกับเพื่อนได้ ทำงานกลุ่มได้ ช่วยเหลือเพื่อนได้ ช่วยเหลือครูได้ สามารถทำงานได้เหมือนปกติ “...เด็กมีการเรียนต่อ มีการฝึกอาชีพ แค่นี้ถือว่าเราทำให้เด็กตาบอด

มีคุณภาพขึ้นมาบ้าง...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม B) เด็กมีสุขภาพดีขึ้น มีพัฒนาการที่ดีขึ้นและพ่อแม่ผู้ปกครองพอใจในผลการสอนของครู เด็กมีเจตคติที่ดีและรักโรงเรียน “...เขาอยากมาไม่อยากขาดเลย ขนาดไม่สบายนอนอยู่ไม่มีแรง แต่พอเห็นเราจัดเสื่อกระบองแหว่นไว้ จะชอบใจนอนยืม...” (ผู้ปกครองกลุ่ม A) ครูแกนนำและครูผู้สอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษก็มีความภูมิใจและสุขใจที่ได้มีส่วนช่วยให้เด็กกลุ่มนี้มีพัฒนาการดีขึ้น “...สบายใจ ภูมิใจ ว่าเราไม่ใช่ธรรมดาเลย ที่ทำได้ ไม่ใช่จริง ๆ...” (ครูแกนนำกลุ่ม A)

บทสรุป

การวิจัยครั้งนี้ พบว่า โรงเรียนที่อยู่ในเขตบริการหรืออยู่ในพื้นที่ที่มีหน่วยงานทางการศึกษาพิเศษ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จะรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้าเรียนร่วม 2 วิธี คือ รับเด็กที่เข้าเรียนตามเกณฑ์ปกติของโรงเรียน ซึ่งไม่ได้ผ่านการคัดแยกและวินิจฉัยจากแพทย์ แต่เมื่อเข้าเรียนแล้วครูประจำชั้นและครูแกนนำจะเป็นผู้คัดแยก และรับเด็กที่ส่งมาจากศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ศูนย์การศึกษาพิเศษหรือโรงเรียนเฉพาะทางเด็กเหล่านี้จะผ่านการคัดแยกและวินิจฉัยโดยแพทย์ และผ่านกระบวนการเตรียมความพร้อมจากหน่วยงานเหล่านั้น จนพร้อมที่จะเรียนร่วมจึงส่งเข้าเรียนในโรงเรียนเรียนร่วม และหากเด็กมีพฤติกรรมถดถอยก็จะส่งกลับไปบำบัดฟื้นฟู

ในขณะที่โรงเรียนเรียนร่วมที่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ที่ตั้งของหน่วยงานหรือในโครงการเรียนร่วมของศูนย์การศึกษาพิเศษ ศูนย์

พัฒนาการเด็กโรงเรียนเฉพาะทาง และองค์กรเอกชน จะรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ประเภทต่างๆ เข้าสู่โรงเรียนโดยการเข้าเรียนตามเกณฑ์ปกติแล้วครูจึงสังเกตพฤติกรรมและคัดแยกเด็ก แล้วจึงจัดการเรียนการสอนโดยเรียนร่วมกับเด็กปกติ

สำหรับรูปแบบการจัดชั้นเรียนในการเรียนร่วมมี 4 รูปแบบดังต่อไปนี้

1. การเรียนร่วมในชั้นปกติ
2. การเรียนร่วมในชั้นปกติและมีครูพิเศษให้คำปรึกษา

แนะนำ

3. การเรียนร่วมในชั้นปกติและรับบริการจากครูเดินสอน
4. การเรียนร่วมในชั้นปกติและรับบริการจากครูเสริมวิชาการ

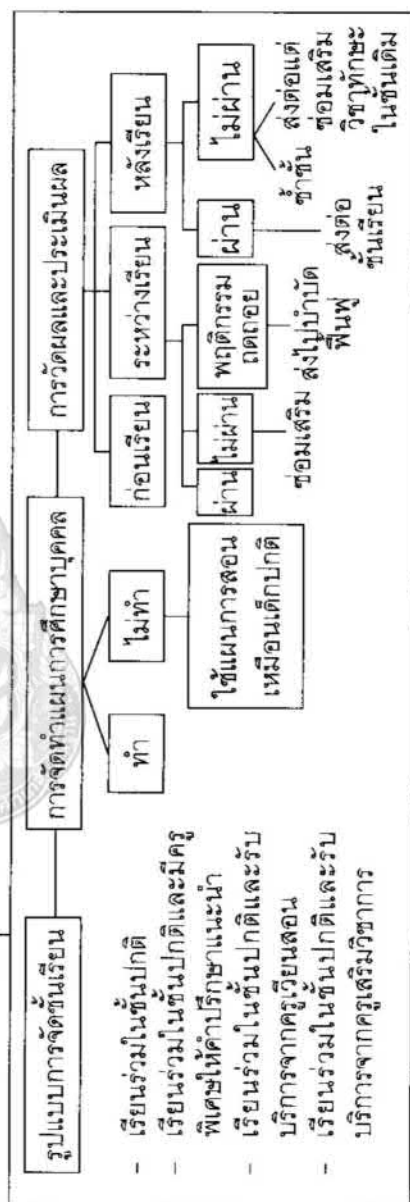
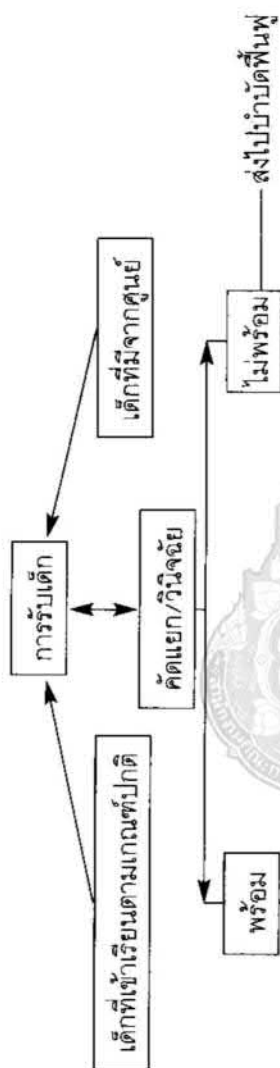
ในการจัดการเรียนการสอนครูบางกลุ่มจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล และครูบางกลุ่มไม่ได้ทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล จึงใช้แผนการสอนเหมือนเด็กปกติ แต่จะเพิ่มความเข้าใจใส่ และซ่อมเสริมให้แก่เด็ก ที่มีความต้องการพิเศษ เหล่านั้น เทคนิคและวิธีสอนที่ครูใช้ได้แก่ เพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Tutoring) การสอนแบบตัวต่อตัว การสอนให้อ่านริมฝีปาก (Lip Reading) สำหรับเด็กที่บกพร่องทางการได้ยิน การให้ทำกิจกรรมตามความสนใจและใช้เทคนิคการเสริมแรง ในด้านการวัดผลประเมินผล มีการวัดผลก่อนเรียน การวัดผลระหว่างเรียน ถ้าเด็กไม่ผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ก็สอนซ่อมเสริม ในกรณีที่เด็กมีพฤติกรรมที่ถดถอยจะส่งกลับไปบำบัดฟื้นฟูที่ศูนย์พัฒนาการเด็กหรือโรงเรียนเฉพาะทาง ถ้าโรงเรียนที่ไม่อยู่ในเขตบริการของเครือข่ายเหล่านี้ ครูแกนนำจะช่วยปรับพฤติกรรมหรือส่ง

โรงพยาบาลประจำจังหวัด สำหรับการทดสอบหลังเรียน ถ้าเด็กผ่านการประเมินจะส่งต่อชั้นเรียนในระดับที่สูงขึ้น แต่ถ้าไม่ผ่านการประเมิน บางโรงเรียนให้เด็กซ้ำชั้น บางโรงเรียนจะส่งต่อชั้นเรียนระดับที่สูงขึ้น แต่ซ่อมเสริมวิชาทักษะในชั้นเดิม ดังแผนภูมิแสดงรูปแบบการพัฒนา คักยภาพเด็กที่มีความต้องการพิเศษของโรงเรียนเรียนร่วมในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดังนี้

รูปแบบการพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

เครือข่าย : พลังความร่วมมือเพื่อพัฒนาศักยภาพเด็ก

- กลุ่มเครือข่ายด้านการศึกษา
- กลุ่มเครือข่ายด้านการแพทย์
- องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO'S)
- ผู้ปกครอง

เครือข่าย : พลังความร่วมมือเพื่อพัฒนาศักยภาพเด็ก

การเรียนรู้ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ถือได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสทางการศึกษา และให้ความเสมอภาคแก่เด็กทุกคนได้เรียนรู้และพัฒนาศักยภาพให้ถึงขีดสูงสุด แม้ว่าในแต่ละโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมจะประสบปัญหาหลายด้าน ทั้งด้านบริหารจัดการ การยอมรับของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง และความพร้อมในการดำเนินงาน แนวทางในการแก้ปัญหาของโรงเรียนที่สำคัญประการหนึ่ง คือการแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อขอรับการช่วยเหลือ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่าในพื้นที่ที่ศึกษามีกลุ่มเครือข่ายที่ให้ความร่วมมือช่วยเหลือโรงเรียน ดังนี้

พื้นที่ A หน่วยงานเครือข่าย ได้แก่ ศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดกรมสามัญศึกษา ศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสถาบันราชภัฏ ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โรงพยาบาลศูนย์ มูลนิธิ องค์การกองทุนช่วยเหลือเด็กแห่งสหราชอาณาจักร ประชาสงเคราะห์ สาธารณสุข และพ่อแม่ผู้ปกครองเด็ก

พื้นที่ B หน่วยงานเครือข่าย ได้แก่ ศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดกรมสามัญศึกษา สาธารณสุข ประชาสงเคราะห์ โรงพยาบาลประจำจังหวัด มูลนิธิ และพ่อแม่ผู้ปกครอง

หน่วยงานเครือข่ายที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการ

เรียนร่วม ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดกรมสามัญศึกษา (กรมสามัญศึกษา, 2541 : 3)

1. ประเมิน คัดแยก เพื่อจัดการศึกษาและส่งต่อ
2. เตรียมความพร้อมคนพิการ เพื่อจัดการศึกษาและส่งต่อ
3. เป็นศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ
4. ประสานงานกับหน่วยงานอื่นและขยายการจัดการเรียน

ร่วม

5. เป็นศูนย์วิชาการด้านการศึกษาพิเศษ
6. เป็นศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร
7. เป็นศูนย์บริการสื่ออุปกรณ์ทางการศึกษาเพื่อคนพิการ
8. เป็นแหล่งข้อมูลสารสนเทศข่าวสารเกี่ยวกับคนพิการ

บทบาทหน้าที่ของศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก (แผ่นพับ

แนะนำ : มปป.)

1. ตรวจรักษาและให้การวินิจฉัยทางการแพทย์
2. การส่งเสริมพัฒนาการ
3. การฟื้นฟูสมรรถภาพ
4. การให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครอง
5. การทดสอบทางเชาว์ปัญญา
6. การบริการการศึกษาพิเศษ
7. การบริการจิตเวชชุมชน

บทบาทหน้าที่ของศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสถาบัน

ราชบัญญัติ (สถาบันราชภัฏ, 2541)

1. จัดการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตทางการศึกษาพิเศษ
2. จัดทำสารสนเทศ ข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับเด็กพิเศษและการจัดการศึกษา
3. จัดกิจกรรมแนะแนวทางการศึกษาแก่เด็กพิเศษ และให้คำปรึกษาแก่พ่อแม่ ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง
4. ส่งเสริมการจัดโครงการเรียนร่วมในจังหวัด
5. รายงานข้อมูลจำนวนเด็กพิเศษและเรื่องที่เกี่ยวข้องให้หน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องทราบ
6. จัดให้มีการสาธิตการสอนการศึกษาพิเศษ การฝึกอบรมด้านการศึกษาพิเศษ

7. ประสานงานกับบุคคลและหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อระดมสรรพกำลังและทรัพยากร สนับสนุนการศึกษาพิเศษ

ความช่วยเหลือที่หน่วยงานเครือข่ายให้แก่โรงเรียน จะเป็นไปตามภารกิจของแต่ละหน่วยงาน ในลักษณะของเครือข่ายการทำงานร่วมกัน การให้การสงเคราะห์ และอื่นๆ จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า กลุ่มเครือข่ายที่ให้ความร่วมมือช่วยเหลือโรงเรียน แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ เครือข่ายด้านการแพทย์ เครือข่ายทางการศึกษาพิเศษ เครือข่ายองค์กรภาครัฐและเอกชน และเครือข่ายด้านครอบครัวและชุมชน สำหรับลักษณะความช่วยเหลือของกลุ่มเครือข่าย มีดังนี้

1. กลุ่มเครือข่ายด้านการแพทย์ ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัย เช่น โรงพยาบาล ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก สาธารณสุข เป็นต้น หน่วยงานเหล่านี้มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา ได้แก่

แพทย์ จักษุแพทย์ นักโสตสัมผัสวิทยา นักกายภาพบำบัด จิตแพทย์
กุมารแพทย์และนักจิตวิทยา ให้ความช่วยเหลือโรงเรียนในการคัดแยก
วินิจฉัย บำบัดรักษา ตลอดจนการฟื้นฟูสมรรถภาพ มีรูปแบบการให้
บริการ 2 ลักษณะ คือ

1.1 การให้บริการเชิงรุก โดยโรงเรียนเรียนร่วมจะ
ประสานขอความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานหรือองค์กรเอกชน โดยตรง
ความร่วมมือในลักษณะนี้เป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนหรือครูแกนนำ
อาศัยความรู้จัก คัดเลือกหรือเคยร่วมกิจกรรมอบรมสัมมนาทำให้ทาง
โรงเรียนทราบถึงบทบาทภารกิจของหน่วยงาน และขอความช่วยเหลือ
ได้โดยตรง กิจกรรมที่หน่วยงานทางการแพทย์สามารถให้บริการโดยตรง
แก่ทางโรงเรียน ได้แก่ การคัดแยกเด็ก การบำบัดฟื้นฟูที่สามารถ
ให้บริการนอกสถานพยาบาลได้ การส่งผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางมาให้
ความรู้ แต่การให้บริการช่วยเหลือโดยตรงในพื้นที่เช่นนี้ มีข้อจำกัด
ในการให้บริการบางประการ ทั้งนี้เพราะบริการบางอย่างต้องใช้เวลา
ค่อนข้างมาก เช่นการคัดแยกเด็ก โรงเรียนไม่ได้คัดกรองเด็กเบื้องต้น
จึงทำให้จำนวนเด็กของโรงเรียนเรียนร่วมที่ส่งมาให้แพทย์ทำการคัด
แยกและวินิจฉัย มีจำนวนมากเกินไปและเป็นภาระที่ค่อนข้างหนัก
สำหรับแพทย์ “...เขาเคยอบรมมาก่อนผมจำไม่ได้ว่าเขามีนักเรียนกี่คน
วันนั้น เฉพาะเด็กพิการผมตรวจไป 80 คน เป็นคนเดียว ผมนึกว่า
อาจารย์จะเอา Case ที่เป็นปัญหาไม่กี่คนมา อาจารย์พาма 300 คน
ผมขอตรวจ 80 คน พอแล้วเพราะว่ามันไม่เหมือนโรคฝ้ายกาย โรค
ฝ้ายกายวันก่อนผมไปตรวจให้กับที่น้ำท่วมผลตรวจแค่ 2 ชั่วโมง ได้
ร้อยละกว่าคนแล้ว โรคฝ้ายกายมันไม่เสียเวลา โรคแบบนี้มันต้องหา

ประวัติและอาศัยดูพฤติกรรม...” (กลุ่มเครือข่าย A)

การให้บริการด้านการบำบัดฟื้นฟูนั้น พบว่า ในบางโรงเรียน จะได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานทางการแพทย์โดยจัดส่งผู้เชี่ยวชาญ ด้านต่างๆ แล้วแต่กรณี มาบำบัดฟื้นฟูเด็กที่โรงเรียน เมื่อโรงเรียน ขอความช่วยเหลือไป “...เราโชคดีหน่อยที่หน่วยงานต่างๆ อยู่ใกล้ หากนักเรียนมีปัญหาทางด้านการพูด ผู้ปกครองจะติดต่อนักฝึกพูดจาก โรงพยาบาล...มาฟื้นฟู เด็กที่มีปัญหาด้านสติปัญญาก็จะมีหมอจิตเวช มาพูดคุยให้ฟัง...” (ครูแกนนำกลุ่ม A) นอกจากการให้บริการแก่ โรงเรียนโดยตรงแล้ว หน่วยงานด้านการแพทย์ยังส่งบุคลากรที่เชี่ยวชาญ มาร่วมเป็นวิทยากรในการอบรมครูที่หน่วยงานในพื้นที่จัด “...เราได้ กุมารแพทย์มาช่วยพูดเรื่องเด็กออทิสติก และเด็ก ADHD (เด็ก สมาธิสั้น : ผู้วิจัย) ในการอบรมครูเราได้อะไรจากหมอนั่นนี่เยอะ ยังเปิดโอกาสให้ครูสามารถส่งนักเรียนที่สงสัยในพฤติกรรมไปตรวจ ได้ด้วย...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม B) หรือให้การอบรมที่หน่วยงาน ทางการแพทย์ “...โรงพยาบาลจิตเวชเขามี Project อันนี้เขาก็เชิญให้ ศึกษานิเทศก์ไปอบรมการใช้เครื่องมือเขา ซึ่งเราใช้เครื่องมือเขาได้ หลายคนเลยทีเดียว เขาแรงด้วย พี่ว่าค่อนข้างจะครอบคลุมดีเหมือนกันนะอะ ก็สามารถระบุ IQ หยิบๆ ประมาณเท่าไร แค่เป็น Sign บอกเหตุเฉยๆ...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม B) “...ปีที่แล้วมีการผ่าตัดเด็ก พิการ ให้ความช่วยเหลือด้านร่างกายก่อน ช่วยผ่าตัดเด็ก...” (ศึกษา- นิเทศก์กลุ่ม B) “...ศูนย์พัฒนาการเด็กเขาจัดอบรมวัด IQ เล็กให้ครู แก่นนำ...จัดที่ศูนย์ หมอเลี้ยงข้าวฟรี แล้วยังให้คู่มือครูไปวัดเด็กที่ โรงเรียน...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม A)

1.2 การให้บริการเชิงรับ หน่วยงานทางด้านการแพทย์

แทบทุกแห่งจะให้บริการตามบทบาทภารกิจในที่ตั้งของหน่วยงาน ซึ่งผู้ให้บริการสามารถติดต่อขอรับบริการได้ตามตารางให้บริการของแต่ละหน่วยงาน ดังนั้น โรงเรียนหรือสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/จังหวัด จึงเป็นฝ่ายนำนักเรียนหรือบุคลากรไปขอรับความช่วยเหลือเช่นเดียวกับผู้ให้บริการอื่น เช่น การผ่าตัด การทำกายภาพบำบัด และการตรวจวัด IQ เป็นต้น

2. กลุ่มเครือข่ายด้านการศึกษาพิเศษ หน่วยงานในกลุ่มนี้ได้แก่ ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำเขตการศึกษา โรงเรียนการศึกษาพิเศษเฉพาะทาง และศูนย์การศึกษาพิเศษของสถาบันราชภัฏ หน่วยงานมีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาพิเศษโดยตรง บุคลากรที่ประจำในหน่วยงานเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการจัดการศึกษาพิเศษ เป็นผู้เชี่ยวชาญในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยเฉพาะในศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำเขตการศึกษา จะมีบุคลากรที่มีความชำนาญการเฉพาะด้านอาทิ เช่น ครูการศึกษาพิเศษ ครูเสริมวิชาการการศึกษาพิเศษ ครูเดินสอน นักอรรถบำบัด นักกายภาพบำบัด นักดนตรีบำบัด นักกิจกรรมบำบัด และนักจิตวิทยาแนะแนว (กรมสามัญศึกษา, 2541 : 10) จึงมีบทบาทค่อนข้างมากในการประสานและให้ความช่วยเหลือแก่โรงเรียนเรียนร่วม ซึ่งรูปแบบของการให้ความช่วยเหลือที่พบในการศึกษาครั้งนี้มี 2 ด้าน ดังนี้

2.1 การพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กที่มีความต้องการพิเศษที่เข้าเรียนในโรงเรียนเรียนร่วมแบ่งเป็นสองกลุ่ม กลุ่มแรกเป็นเด็กที่ส่งมาจากศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดกรมสามัญศึกษา โรงเรียนการศึกษาพิเศษเฉพาะทาง เช่น โรงเรียนสอนคน

ดาบอด หรือศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ซึ่งเด็กในกลุ่มนี้ทุกคนได้ผ่านกระบวนการคัดแยกและฟื้นฟูสมรรถภาพแล้ว สามารถเรียนร่วมกับเด็กปกติได้ อีกกลุ่มเป็นเด็กที่เข้าเรียนในโรงเรียนตามเกณฑ์ และไม่ผ่านการคัดแยกและการฟื้นฟูสมรรถภาพ หน่วยงานดังกล่าวจะส่งบุคลากรไปให้ความช่วยเหลือในการคัดแยกให้กับโรงเรียนที่อยู่ในโครงการเรียนร่วมของหน่วยงาน ส่งครูเสริมวิชาการมาช่วยสอนเสริม ตลอดจนการบำบัดฟื้นฟูเด็กที่มีพฤติกรรมดุดอย “...หน่วยงานที่มาช่วยเหลือมีโรงเรียนสอนคนตาบอด ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กก็มาช่วยในการคัดแยก ส่งครูเสริมวิชาการมาสอนให้หากพฤติกรรมเด็กเริ่มดุดอยเขาก็จะเข้ามาช่วยเหลือ จะส่งมาช่วยเหลือทุกวันจันทร์ หากช่วงไหนครูไม่อยู่ก็จะส่งคนมาคอยดูแล...” (ครูแกนนำกลุ่ม A) “...ไม่ใช่เด็กปัญญาอ่อนแล้วไม่รู้เรื่องอะไรเลยนะครับ ซึ่งเรื่องนี้ถ้าเป็นถึงขนาดนั้นก็ส่งให้รับผิดชอบไปช่วงหนึ่ง เสร็จแล้วเมื่อได้พื้นฐานเกี่ยวกับการเรียนรู้ ทางโรงเรียนก็ส่งไปอยู่กับผู้ปกครองเขาจะระยะหนึ่งแล้วติดตาม เมื่อเห็นว่ามีความพร้อมพอที่จะเข้าเรียนร่วมในโรงเรียนก็รับเข้ามา ซึ่งมีจำนวนหนึ่งไม่มากนัก...” (ผู้บริหารกลุ่ม A) การให้ความช่วยเหลือดังกล่าวข้างต้น ทำให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมและพัฒนาไปตามศักยภาพของแต่ละคน และช่วยให้บุคลากรในโรงเรียนเรียนร่วมมีแนวทางในการแก้ไขพฤติกรรม หรือส่งเสริมพัฒนาของเด็ก โดยมีผู้เชี่ยวชาญให้การสนับสนุนช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด

นอกจากนี้ยังให้บริการในด้านสื่อ วัสดุ อุปกรณ์และครุภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งในด้านการบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน และยังได้ส่งบุคลากร

ที่เชี่ยวชาญร่วมนิเทศติดตามช่วยเหลือเป็นระยะ “...ประสานกับ
ศึกษานิเทศก์จังหวัดตั้งแต่ تابอดเรียนร่วมก็คุยกัน ที่นี่เมื่อเริ่มมีพิการ
ต่าง ๆ เข้ามามากขึ้น เรียนร่วมมากขึ้นก็เลยต้องคุยกัน วิธีการก็คือ
ประสานงาน คือ เราจะเป็นแหล่งวิชาการ เป็นแหล่งสนับสนุนสื่อ
เรามีครุภัณฑ์เราให้ยืม...” (เครือข่ายกลุ่ม A) “...เราไปแนะนำครู
ไปแนะนำไปคุยกับครูใหญ่ ไปแนะนำครูน้อย คุยกับเพื่อนในห้อง
ไปสอนเทคนิค หาสื่อไปให้แล้วก็จัดตารางให้เจ้าหน้าที่ของเราออก
ติดตามสม่ำเสมอ...” (เครือข่ายกลุ่ม A)

การให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ การสนับสนุนสื่อ
การส่งครูเสริมวิชาการหรือครูเดินสอนไปช่วยเหลือที่โรงเรียน รวมทั้ง
การนิเทศติดตามช่วยเหลือนั้น เป็นปรากฏการณ์ที่พบในโรงเรียนที่อยู่ใน
ในโครงการที่ศูนย์การศึกษาพิเศษหรือโรงเรียนเฉพาะทางได้ส่งนักเรียน
ไปเรียนร่วมด้วยเท่านั้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดของเครือข่าย
ด้านการศึกษาพิเศษ โดยเฉพาะศูนย์การศึกษาพิเศษประจำเขตการ
ศึกษา ที่มีภารกิจตามโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ที่กำหนดมาจาก
หน่วยเหนือ ที่ศูนย์การศึกษาพิเศษจะต้องให้บริการในเขตบริการซึ่งมี
หลายจังหวัด ประกอบกับบุคลากรในหน่วยงานส่วนใหญ่มักเป็นอัตรา
จ้าง ไม่ใช่ข้าราชการประจำ บุคลากรบางส่วนต้องปฏิบัติหน้าที่ทั้งใน
โรงเรียนการศึกษาพิเศษและศูนย์การศึกษาพิเศษ การให้บริการจึงไม่
อาจดำเนินการได้อย่างทั่วถึงหรือครอบคลุมทุกโรงเรียนในเขตบริการ
“...โดยภารกิจเราต้องออกไปนิเทศช่วยเหลือ แต่ข้อจำกัดที่บุคลากร
ของเราก็ต้องสอนด้วย จึงทำให้เราทำงานส่วนนี้ได้ไม่เต็มที่นัก ก็ได้
บางส่วน...แต่ถ้าศูนย์ฯ มีครบบตามทีกรมระบุ ก็คงทำได้ดีขึ้น...” “เรามี

ปัญหาในเรื่องเวลาที่จะออกไปนิตะคติตาม เพราะงานที่ศูนย์ มีมาก แล้วงานที่โรงเรียนอีก เราเองก็อยากจะออกไป ทางผู้บริหารท่านก็ อยากให้ทำงานอยู่ที่จุดนี้....” (เครือข่ายกลุ่ม A)

นอกจากนี้บางศูนย์การศึกษาพิเศษมีความคิดที่ปรับบทบาทภารกิจให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง เพื่อให้สามารถ ดำเนินงานในเชิงรุกได้ “มาคิดดูแล้วว่า เราอบรมครูได้จำนวนจำกัด โรงเรียนเรียนร่วมของ สอพอช (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ) มีมาก คงต้องใช้เวลาและงบประมาณมากกว่าจะ อบรมครูได้พอเพียง เราน่าจะลงถึงชุมชน ให้เขามีส่วนที่จะช่วยดูแล และพัฒนาเด็กให้เร็วที่สุด จะช่วยลดภาระแก่โรงเรียนได้มาก...” (ผู้บริหารเครือข่ายกลุ่ม A)

2.2 การพัฒนาครูผู้สอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
หน่วยงานด้านการศึกษาพิเศษเข้ามาให้ความช่วยเหลือแก่ครูผู้สอน ในด้านการจัดการเรียนการสอน โดยร่วมกับสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอกำแพงเพชร จัดอบรมครู ซึ่งมีทั้งการอบรมเฉพาะทาง เช่น การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน และเด็กที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น “...สพ.ร่วมกับกองการศึกษาพิเศษร่วมกันอบรม ครั้งหนึ่ง ประมาณ 5 วัน เขาจะอบรมเป็นเฉพาะทาง คือ ตอนแรกจะอบรมทาง ปัญญาอ่อน คือเด็กปัญญาหมีเยอะ เขาก็เลยอบรมครูที่สอนเด็กทาง ปัญญาอ่อน แล้วก็ทางหู ทางตา...” (ครูแกนนำกลุ่ม A) และการให้ความรู้ทั่วไป เช่น การจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล หรือเทคนิค การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นต้น “...เราเริ่มให้ความรู้แก่ครู

ต่าง ๆ ว่าสามารถสอนเด็กพิการเหล่านี้เรียนเป็นรายบุคคล เริ่มเป็นหลักการอบรมที่นี้ 4 รุ่น...” (เครือข่ายกลุ่ม A)

3. เครือข่ายด้านหน่วยงานอื่นๆ ในภาครัฐและเอกชน หน่วยงานเครือข่ายอื่นๆ ที่ช่วยเหลือโรงเรียนเรียนร่วม ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล ประชาสงเคราะห์ นอกจากนี้ยังมีองค์กรพัฒนาเอกชน ได้แก่ องค์การกองทุนช่วยเหลือเด็กแห่งสหราชอาณาจักร (Save the Children Fund) และลีโอ LION

เครือข่ายภาครัฐในกลุ่มองค์การบริหารส่วนตำบลได้ให้ความร่วมมือกับศูนย์การศึกษาพิเศษประจำเขตการศึกษา ในการสำรวจสำมะโนเด็กที่มีความต้องการพิเศษในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่ง

“...เราก็กลับมา (ดู) บทบาทของเราใหม่ เราทำหนังสือถึง อ.บ.ต. ใน 10 เขต ทั้งหมดพื้นที่ว่า อ.บ.ต. แล้วเราก็ตอบข้อมูลเด็กที่อยู่ใน อ.บ.ต. ...” และอีกตอนหนึ่งกล่าวว่า “...เรียนอาจารย์ว่าตอนนี้เราได้ข้อมูลจาก อ.บ.ต. มาหมด...” (เครือข่ายกลุ่ม A)

การประสานความช่วยเหลือในการทำสำมะโนเด็กที่มีความต้องการพิเศษกับองค์การบริหารส่วนตำบล นับเป็นแนวทางการสำมะโนเด็กที่ค่อนข้างมีประสิทธิภาพ เพราะหน่วยงานนี้จะเป็นหน่วยงานรากหญ้าที่รู้จักประชากรในพื้นที่ได้ดีกว่าบุคคลภายนอก ดังนั้นข้อมูลที่ได้จึงมีความเที่ยงตรงมากกว่า ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวางแผนพัฒนางานการศึกษาพิเศษ

สำหรับเครือข่ายภาครัฐที่พบอีกกลุ่มคือ ประชาสงเคราะห์ อำเภอลำปาง จังหวัด ซึ่งเป็หน่วยงานที่ให้การสงเคราะห์คนพิการ

โดยตรง ภารกิจที่สำคัญคือ การรับจดทะเบียนคนพิการ และการ
คุ้มครองสิทธิคนพิการ มีการให้อุปกรณ์การดำรงชีวิตประจำวันแก่คน
พิการที่ต้องการ เช่น กายอุปกรณ์ รถเข็น แวนขยาย เครื่องช่วยฟัง
และเงินยืมชีพ รวมทั้งการเป็นวิทยากรให้ความรู้ในการอบรมครูด้วย
“ตอนอบรม เราก็ได้สาธารณสุข ประชาสงเคราะห์จังหวัด ท่านก็ช่วย
มาเป็นวิทยากร ช่วยดูแลในเรื่องการจดทะเบียนคนพิการให้กับเด็ก
ของเรา...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม B) “...ประชาสงเคราะห์ก็ช่วยเรา
ได้มาก ช่วยออกไปให้ความรู้ในเรื่องสิทธิต่างๆ ของคนพิการ การ
จดทะเบียนอะไรอย่างนี้...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม A) “...คนไปจด
(จดทะเบียนคนพิการ) จะได้เงินช่วยเหลือเดือนละ 500 บาท คือ
เขาเป็นรุนแรงมาก เขาถึงให้เงินสงเคราะห์...” (ครูแกนนำกลุ่ม B)

จากการค้นพบนี้สอดคล้องกับการรายงานการวิจัยเชิงคุณภาพ
การติดตามนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษที่เรียนจบระดับประถม
ศึกษา และที่ออกจากต้นก่อนจบระดับประถมศึกษาจากโรงเรียน
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 : 64)
ซึ่งกล่าวถึงบทบาทของเครือข่ายองค์กรภาครัฐและเอกชนไว้ดังนี้

...การให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิตามพระราชบัญญัติ
คนพิการเป็นความจำเป็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการให้
กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับทราบ
เพื่อให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้มีโอกาสได้รับความช่วยเหลือและ
ประโยชน์ตามพระราชบัญญัติอย่างเหมาะสมตามสภาพความบกพร่อง
จากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง สิทธิดังกล่าว ได้แก่ การจดทะเบียน
คนพิการ โอกาสเข้าเรียนในโรงเรียน การประกันสุขภาพ สิทธิในการ

ประกอบอาชีพ และการช่วยเหลือค่ารักษายาบาล รวมทั้งอุปกรณ์
เฉพาะสำหรับความต้องการของเด็กพิเศษแต่ละประเภท...

นอกจากนี้กลุ่มเครือข่ายจากองค์กรพัฒนาเอกชน ความ
ช่วยเหลือที่พบในการศึกษาค้างนี้ เป็นลักษณะของการสนับสนุน
งบประมาณ สื่ออุปกรณ์และการพัฒนาบุคลากร ให้กับโรงเรียนเรียนร่วม
เช่น มูลนิธิธรรมิกชน เพื่อคนตาบอดแห่งประเทศไทย ในพระบรม-
ราชูปถัมภ์ จะให้การสนับสนุนการจัดการเรียนร่วมของเด็กที่มีความ
ต้องการพิเศษทางการเห็น ตั้งแต่การลั่นระฆังนักเรียน การอบรม
ครูการศึกษาพิเศษ การเตรียมความพร้อมนักเรียน การจัดสื่อ วัสดุ
อุปกรณ์ เช่น เครื่องพิมพ์อักษรเบรลล์ เครื่องเขียนอักษรเบรลล์
ไม้เท้าขาว แว่นตา แว่นขยาย ลูกคิด และอุปกรณ์การเรียนการสอน
อื่นๆ ตลอดจนสนับสนุนงบประมาณในการนำนักเรียนที่มีความต้องการ
พิเศษทางการเห็นไปฟื้นฟู ผ่าตัดตา ประคบแว่น องค์กรพัฒนา
เอกชนอีกกลุ่มหนึ่งที่สนับสนุนงบประมาณในการจัดการเรียนร่วม
คือ องค์กรกองทุนช่วยเหลือเด็กแห่งสหราชอาณาจักร (Save the
Children Fund)

“...พี่ก็เป็นฝ่ายจัดเฉยๆ เช่น ไปเลือกดูว่าเด็กอยู่ที่ไหน มีที่
โรงเรียนไหนก็เปิดที่นั่น...เช่น ไปขอ LION บ้าง ขอมูลนิธิบ้าง อะไร
อย่างนั้นละฮะ ครูเขาสอนมาถึง ป.4 ปีต่อไปเด็กต้องเรียนภาษาอังกฤษ
แต่เขาไม่ได้เรียนเบรลล์ภาษาอังกฤษมา ถ้าไม่ได้จัดอบรมเพิ่มเขาจะมี
ปัญหา...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม B)

“...มีเอกชนเข้ามาช่วยในเรื่องของสายตา มีการบริจาคแว่นตา
ให้กับเด็ก ๆ...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม B)

“...Save the Children Fund กับ สป.จ. ร่วมกันพัฒนาครู

ที่มีเด็กมาเรียนร่วม เราขยายถึงอบรมหัวหน้าการศึกษาในเทศก์ทุกอำเภอ...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม A) เป็นที่น่าสังเกตว่า การให้ความช่วยเหลือขององค์กรพัฒนาเอกชนนั้น จะขึ้นอยู่กับความสามารถในการประสานงานของผู้บริหารในระดับพื้นที่ค่อนข้างมาก “...ช่วงนั้นผอ.ท่านสนใจงานการศึกษาพิเศษ พอดีมีหน่วยงานเอกชนมาเสนอความช่วยเหลือท่านก็รับ...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม A)

4. เครือข่ายด้านครอบครัวและชุมชน เครือข่ายด้านครอบครัวและชุมชน ผดุง อารยะวิญญู (2541 : 35 - 36) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษว่า “...ผู้ปกครองมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพิเศษค่อนข้างน้อย เฉพาะอย่างยิ่งผู้ปกครองที่มีฐานะด้วยทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้อาจมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น ทักษะคิดของผู้ปกครอง กล่าวคือ ผู้ปกครองส่วนมากคิดว่า เด็กพิการเรียนหนังสือไม่ได้ รวมทั้งผู้ปกครองบางคนไม่ทราบว่า มีโรงเรียนที่ให้บริการทางการศึกษาพิเศษ และบางคนมีความอายที่จะส่งบุตรของตนไปโรงเรียน จึงเก็บเด็กไว้ที่บ้าน...” เหตุผลดังกล่าวเป็นผลให้คนพิการขาดโอกาสเรียนรู้ ไม่พัฒนาเท่าที่ควร แต่จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า การประสานความร่วมมือช่วยเหลือจากเครือข่ายกลุ่มนี้ โรงเรียนได้ให้ความรู้ความเข้าใจเพื่อปรับเปลี่ยนเจตคติต่อการช่วยเหลือเลี้ยงดูและฟื้นฟูเพื่อให้ผู้ปกครองมีความมั่นใจว่าเด็กพิการสามารถพัฒนาได้ พร้อมทั้งฝึกวิธีการช่วยเหลือฟื้นฟู ให้ผู้ปกครองไปฝึกเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่บ้าน ข้อค้นพบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า พลังความสามารถของเครือข่ายกลุ่มนี้เป็นพลังที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาและฟื้นฟูเด็ก

ที่มีความต้องการพิเศษได้สูงมาก เพราะเด็กใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวมากกว่าในโรงเรียน

“...เพราะว่าเขาไม่เคยบริหารส่วนนี้ (การใช้วิธีระมัดระวัง) พ่อแม่ก็คิดว่าลูกเป็นใบ้จะใช้ภาษามือ จริงๆ เขาพูดได้แต่ไม่เคยฝึกก็เลยอธิบายให้พ่อแม่เขาฟังว่า ให้ฝึกลูกเรียกพ่อเรียกแม่ ตอนอยู่ ป.1 ยังพูดไม่ได้ มาพูดได้ตอน ป.3 เรียกพ่อ เรียกแม่ เรียกน้อง อะไรๆ ได้แต่เขายังพูดไม่ชัด...” (ครูแกนนำกลุ่ม B)

การให้ความร่วมมือช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษของกลุ่มเครือข่ายด้านครอบครัวและชุมชน นอกจากจะช่วยเหลือที่บ้านแล้ว บางกลุ่มก็มาช่วยดูแลที่โรงเรียนด้วย

“...ผู้ปกครองมาดูแลลูกเกือบทุกวันจะพยายามคุยเกี่ยวกับพฤติกรรมของลูกเขา และหาแนวทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วย...” (ครูแกนนำกลุ่ม A)

“...มาที่นี้มีส่วนหนึ่งที่ผู้ปกครองมาแล้วให้เป้าหมายของศูนย์ คือ ผู้ปกครองฝึกลูกแล้วให้ไปฝึกที่บ้าน กรณีที่ผู้ปกครองมาไม่ได้แล้วเด็กก็พอปล่อยได้เราก็จะฝึกได้ กรณีปล่อยไม่ได้แต่ผู้ปกครองเขาขยันครูจะเซทโปรแกรมให้ ถ้าทำอย่างนี้นะเขาก็จะทำ เขาขยันมากหลานเขาก็ดีขึ้น...” (ผู้บริหารกลุ่ม A)

หรืออีกตอนหนึ่งของคำสัมภาษณ์ที่ผู้บริหารกลุ่ม A ดังนี้

“...เรามีนโยบายอย่างนี้ว่า เราจะคุยกับผู้ปกครองว่าขอให้ผู้ปกครองมาฝึกกับเราได้ไหม เพื่อเราจะฝึกผู้ปกครองให้ฝึกลูก...” (ผู้บริหารกลุ่ม A)

การจัดการศึกษาพิเศษรูปแบบเรียนร่วมของโรงเรียน ในสังกัด

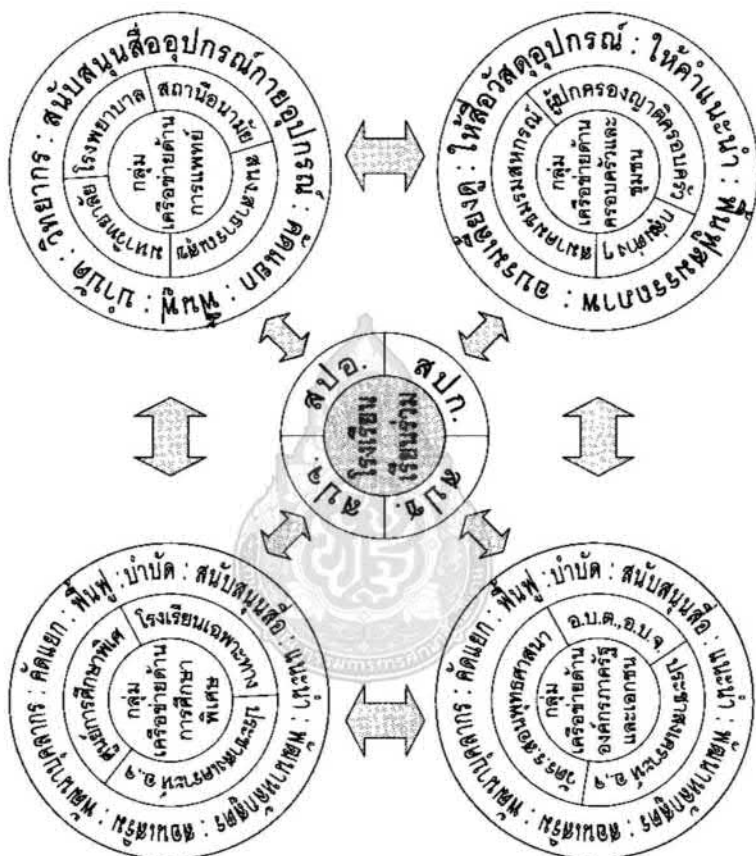

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่ากลุ่มเครือข่าย มีความสำคัญค่อนข้างมาก เพราะสามารถช่วยเหลือโรงเรียนได้อย่างครอบคลุมทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือโดยตรงแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ เช่น การคัดแยก การช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม การฟื้นฟูบำบัด การกระตุ้นพัฒนาการ และการเตรียมความพร้อม เป็นต้น การช่วยเหลือทางอ้อม ได้แก่ การให้ความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เช่น การเป็นวิทยากร, การนิเทศ และให้คำปรึกษาหรือเป็นต้น ถ้าหากโรงเรียนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับเครือข่าย มีการประสานความร่วมมือทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ก็เชื่อได้ว่าปัญหาและอุปสรรค ของการจัดการศึกษาพิเศษ รูปแบบเรียนร่วมก็จะหมดไปหรือลดน้อยลง โดยทางโรงเรียนควรมีการสำรวจแหล่งเครือข่ายที่มีอยู่ในพื้นที่เพื่อประสานความช่วยเหลือ

ลักษณะการประสานความร่วมมือระหว่างเครือข่ายเพื่อการ พัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ดังแสดงในแผนภูมิ

แผนภูมิแสดงเครือข่ายความร่วมมือการจัดการศึกษาในโรงเรียนเรียนรู้ร่วม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนร่วมที่มีประสิทธิภาพ

“...ถ้าคนในระดับสูงไม่กำกับ
ไม่กดดันจริงๆ ไม่ทำเป็นนโยบาย
อย่างหนักแน่น มันจะเป็นแบบ...
ไฟไหม้ฟาง”

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนร่วมที่มีประสิทธิภาพ

ในปีงบประมาณ 2542 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ดำเนินการศึกษาพิเศษภายใต้นโยบายการพัฒนาการศึกษา 4 ประกัน ในด้านการประกันโอกาสทางการศึกษา สนับสนุนให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษและเด็กด้อยโอกาสกลุ่มต่าง ๆ ได้รับการศึกษาทุกคน จัดการศึกษาให้เข้าถึงเด็กกลุ่มพิเศษในรูปแบบที่ยืดหยุ่นและหลากหลาย วางระบบการศึกษาพิเศษให้ครอบคลุมทุกกลุ่มโรงเรียน เพื่อเป็นหลักในเรื่องการศึกษาสำหรับเด็กพิการและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และให้ทุกโรงเรียนพัฒนาระบบที่จะเฝ้าระวังเด็กที่มีลักษณะเสี่ยงต่อการออกกลางคัน การมีปัญหาในการเรียนและการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้ ความสามารถและความถนัดตามศักยภาพ รวมทั้งให้นักเรียนได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ ผลการสัมมนาเรื่อง “การเรียนร่วมของเด็กพิการ ” ซึ่งจัดโดยคณะกรรมการการศึกษาสภาผู้แทนราษฎร สภาองค์การพัฒนาเด็กและเยาวชน มูลนิธิเพื่อเด็กพิการ เครือข่ายองค์กรด้านคนพิการ และองค์กร Save the Children Fund (UK) ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่ทำให้การเรียนร่วมของเด็กที่มีความต้องการพิเศษประสบความสำเร็จว่าประกอบด้วย กฎหมาย นโยบาย การประสานงาน การบริหาร งบประมาณ บุคลากร การเรียนการสอน หลักสูตร และการวัดและประเมินผล การนิเทศ การเตรียมความพร้อม การประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมสนับสนุนและบทบาทของนักการเมือง รูปแบบการจัดการเรียนร่วมและการพัฒนาบุคลากร

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนร่วมให้มีประสิทธิภาพที่ค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับผลการสัมมนาดังกล่าวข้างต้น บางประการ ได้แก่ นโยบาย บุคลากร งบประมาณ และการประสานงาน ในระดับเครือข่าย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. นโยบาย

การดำเนินงานการพัฒนาในระบบราชการส่วนใหญ่ เมื่อกำหนดเป็นนโยบายแล้วผู้ปฏิบัติส่วนใหญ่ก็จะปฏิบัติตามมากบ้าง น้อยบ้างขึ้นอยู่กับกระบวนการควบคุมกำกับดูแลและความเข้าใจในนโยบายนั้นๆ ของผู้บริหารทุกระดับ ข้อมูลจากผู้ปฏิบัติในพื้นที่ส่วนหนึ่งชี้ชัดหลักการนี้ โดยมองว่าโครงการจัดการเรียนร่วมก็เหมือนกับโครงการอื่นๆ นั่นคือ ขึ้นอยู่กับตัวผู้บริหารระดับสูงที่เป็นผู้กำหนดนโยบาย แต่การควบคุมกำกับให้เป็นไปตามนโยบาย มักจะไม่ได้ดำเนินการอย่างจริงจัง ผู้ปฏิบัติจึงมักจะปฏิบัติตามคำสั่งมากกว่า จะปฏิบัติด้วยความเข้าใจและตระหนักในความสำคัญ เพราะคิดว่าอีกไม่นานโครงการนั้นก็จะเลิกไปเมื่อผู้กำหนดนโยบายหมดวาระลงหรือโยกย้ายไป “นโยบายเหมือนจะ ‘เข้ม’ (เสียงเน้นหนัก) แต่การปฏิบัติของหน่วยงานดูเหมือนไม่จริงจัง” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม B) การไม่ตระหนักในหน้าที่ที่จะต้องจัดการศึกษาพิเศษเพราะมองไม่เห็นความสำคัญ ตลอดจนหน่วยงานเหนือเองก็ไม่ได้ติดตามผลอย่างต่อเนื่องเป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่ง “...ถ้าคนในระดับสูงไม่กำกับ ไม่กดดันจริงๆ ไม่ทำเป็นนโยบายอย่างหนักแน่น มันจะเป็นแบบไฟไหม้ฟาง...” (ผู้บริหารกลุ่ม A) “..อยากให้ดำเนินการเป็นนโยบาย เป็นจุดเน้นสำคัญอย่างต่อเนื่อง...” (ผู้บริหารกลุ่ม B) “..มิใช่อี้อาเป็นพักๆ..”

(ครูแกนนำกลุ่ม A) ดังนั้นในเรื่องของนโยบายจึงต้องมีความชัดเจนเหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมครอบคลุมขอบข่ายของการศึกษาพิเศษและสามารถนำไปปฏิบัติได้ นอกจากนี้ยังต้องมีระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจนในเรื่องของการปฏิบัติ มีคู่มือเอกสารเสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติส่งให้กับหน่วยงานระดับผู้ปฏิบัติทุกแห่ง หลังจากนั้นทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นจะต้องมีการติดตามผลการดำเนินงานว่ามีการดำเนินการถูกต้องตามแนวปฏิบัติมากน้อยเพียงใด

ในขณะเดียวกันหากผู้ปฏิบัติมีความรู้ความเข้าใจในหลักการจนเกิดการยอมรับว่าการจัดการเรียนร่วม เป็นเรื่องที่สำคัญและจะต้องดำเนินการรณรงค์ เพื่อให้ส่งผลต่อการปฏิบัติจะมีความเป็นไปได้ค่อนข้างมาก “...เป็นโครงการหลักแล้วเรื่องการศึกษาพิเศษทุกโรงเรียนต้องเปิดโอกาสให้เด็กพิการเข้าเรียน จะอยู่ตรงไหนก็แล้วแต่ ต้องให้เข้าเรียน...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม B) “...เด็กเหล่านี้เป็นเด็กที่ด้อยโอกาสไม่สามารถที่จะปล่อยปละละเลย ถ้าเด็กพ้นไปก็ถึงกับเสียเด็กไปก็ได้...” (ผู้บริหารกลุ่ม B) จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า หากจะให้การจัดการเรียนร่วมประสบผลสำเร็จจะต้องทำให้ผู้ปฏิบัติทุกระดับตระหนักในความสำคัญและเห็นว่าเป็นเรื่องที่ต้องกระทำ มิใช่เพราะเป็นนโยบายหรือเป็นความต้องการของผู้บริหารคนใดคนหนึ่ง ควรที่จะได้มีการค้นหาวิธีการสร้างความรู้เข้าใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ทุกระดับให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภารกิจการจัดการเรียนร่วมตรงกัน และสามารถกำหนดแนวปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน “...การศึกษาพิเศษจะก้าวหน้าถ้าเราทำงานร่วมกันทุกฝ่าย ถ้าหากว่าเปิดโอกาสให้รู้ชัดเจนทุกเรื่อง...” (ผู้บริหารกลุ่ม B)

2. การสนับสนุน สื่อ อุปกรณ์และงบประมาณ

งบประมาณเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้การดำเนินงานการจัดการเรียนร่วมประสบผลสำเร็จ ปัจจุบันยังไม่มี การกำหนดระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นระเบียบเกี่ยวกับการ จัดสรรงบประมาณ และการเงิน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการ ดำเนินงาน อาทิเช่น งบประมาณเพื่อการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์การเรียน การสอนที่จำเป็น งบประมาณด้านสวัสดิการของครู เพื่อส่งเสริม ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานหรือระเบียบเกี่ยวกับตำแหน่ง ทำให้ ผู้ปฏิบัติในพื้นที่เกิดความสงสัยไม่แน่ใจและต้องการที่จะให้มีการ สนับสนุนช่วยเหลือในเรื่องเหล่านี้ “...ด้านงบประมาณกับบอกว่าเรายัง มองส่วนนี้น้อยไป...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม A) “...สิ่งสำคัญที่อยากให้ สนับสนุนคืองบประมาณค่ะ เขาต้องจัดสรรงบประมาณให้เรา ทั้งวัสดุ อุปกรณ์...” (ครูแกนนำกลุ่ม B) “...ถ้ามองในแง่การจัดการ ผมอยากให้ ค่าตอบแทนครูส่วนหนึ่ง ที่สละเวลามาฝึกกับเด็กล็กนิด ให้ค่าวัสดุ สำหรับซื้อสื่อเสริมพวกนี้...” (ผู้บริหารกลุ่ม A) ความต้องการในด้าน สื่อการเรียนการสอน ผู้ปฏิบัติส่วนใหญ่ต้องการให้มีการสนับสนุน เรื่องวัสดุ อุปกรณ์ให้เพียงพอ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ ผู้ปฏิบัติ นอกจากนี้ยังเป็นการแบ่งเบาภาระของผู้ปฏิบัติในการฝึกและ ดูแลเด็กพิเศษ วัสดุอุปกรณ์ในการฝึกที่ผู้ปฏิบัติต้องการเป็นอุปกรณ์ เฉพาะทางของเด็กพิเศษ เช่น เครื่องช่วยฟัง แว่นตา รถเข็น เครื่อง พิมพ์ติดอักษรเบรลล์ สื่อการสอนสำเร็จรูป โดยได้เสนอให้โรงเรียนเป็น ผู้กำหนดความต้องการเอง ส่วนกลางเป็นผู้จัดงบประมาณสนับสนุน และดำเนินการจัดซื้อให้ เพราะท้องถิ่นบางแห่งไม่มีแหล่งจัดซื้อ การ

จัดสรรงบประมาณในเรื่องสื่อ ควรกำหนดเป็นนโยบายเฉพาะ โดยจัดสรรเป็นค่าวัสดุรายหัว เหมือนวัสดุรายหัวของเด็กปกติ “...เรา ก็อยากให้เสนอเป็นนโยบายเข้าสู่รายหัวปกติ เด็กพิการพวกนี้น่าจะให้เงินครูได้จัดซื้อสื่อฝึก ของเล่นของอะไรสำหรับเด็กพวกนี้...” (ผู้บริหารกลุ่ม A) ผู้ปฏิบัติในระดับโรงเรียนเห็นว่าถ้าหากมีสื่ออุปกรณ์พร้อมจะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนง่ายขึ้น “...หาก สปช. มีสื่อ / อุปกรณ์ เทคโนโลยีพร้อม ครูเราก็ HAPPY ค่ะ...” (ครูแกนนำกลุ่ม A) ถึงแม้ว่างบประมาณในการผลิตสื่อจะมีจำกัด แต่ครูส่วนหนึ่งก็พยายามที่จะพัฒนาสื่อขึ้นมาใช้เอง โดยใช้งบประมาณส่วนตัวในการจัดทำ “...ไม่เพียงพอค่ะ สื่อก็ไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่จะใช้ทุนส่วนตัว เพราะเรารักที่จะทำและแก้ไขพฤติกรรมเด็ก เหล่านี้...” (ครูแกนนำกลุ่ม A)

3. บุคลากร

ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับบุคลากรในการจัดการเรียนร่วมว่าการจัดการยังไม่ชัดเจน ไม่มีการกำหนดจำนวนบุคลากรที่เหมาะสม และเพียงพอต่อการปฏิบัติงานการจัดการเรียนร่วม ประกอบกับมีโครงการข้าราชการเกษียณอายุก่อนกำหนด เพื่อลดจำนวนบุคลากรในสถานศึกษาให้น้อยลงซึ่งมีผู้สนใจเข้าโครงการเป็นจำนวนมาก ทำให้สถานศึกษาขาดบุคลากรครู จึงส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนปกติของโรงเรียน บางแห่งครูคนเดียวต้องรับผิดชอบสอน 2 ชั้น หากจะต้องดูแลนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษอีก ย่อมไม่สามารถกระทำได้ “...โดยเฉพาะเมื่อมีโครงการข้าราชการเกษียณก่อนอายุเข้ามาอีก ครูยิ่งขาดมาก ตอนนี้นะบางคนต้องรับผิดชอบสอน 2 ห้องก็มี...” (ผู้บริหารกลุ่ม A) เพราะผู้ปฏิบัติงานส่วนหนึ่ง

เห็นว่า การจัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษจะต้องมีการใช้เวลาช่วงหนึ่ง ในการฝึกหรือดูแลเด็กเพิ่มขึ้นจากการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนปกติ “...ผมอยากให้เรียนร่วมนั้นแหละ แต่ว่าเด็กบางกลุ่มบางช่วงเวลาจะต้องฝึกเป็นพิเศษ น่าจะมีครูเฉพาะทางอีกสักคนเพื่อเอาไว้ เพราะว่ากลุ่มนี้จะทิ้ง ไม่ได้...” (ผู้บริหารกลุ่ม A) แนวทางที่ผู้ปฏิบัติในพื้นที่ได้เสนอแนะก็คือการเพิ่มจำนวนบุคลากรในลักษณะการจ้างชั่วคราว “...ครูจะต้องมีมากกว่าปกติ ต้องใช้ครูอัตราจ้าง...” (ผู้บริหารกลุ่ม A) หรืออาจจะเปิดรับผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญเกี่ยวกับการจัดการศึกษาพิเศษโดยตรง เข้ามารับผิดชอบในเรื่องนี้ โดยลักษณะการจ้างเช่นเดียวกัน “...ในอนาคตน่าจะมีอาจารย์เหล่านี้ (ผู้เชี่ยวชาญการศึกษาพิเศษ) มาเข้าโครงการเป็นอัตราจ้างเข้ามา...” (ครูผู้สอนชั้นเรียนร่วมกลุ่ม B) ข้อเสนอแนะเหล่านี้่น่าที่จะได้มีการนำไปทบทวน เพื่อหาข้อสรุปและกำหนดเป็นระเบียบวิธีปฏิบัติที่ชัดเจนด้านบุคลากรต่อไป ทั้งนี้รวมไปถึงระเบียบอื่นๆ ที่จำเป็นซึ่งควรคู่ขนานไปกับระบบการศึกษาของชาติ เพื่อให้การจัดการศึกษาพิเศษเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

4. การประสานงานในระดับเครือข่าย

การศึกษาพิเศษรูปแบบเรียนร่วมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เป็นการจัดบริการการศึกษาให้เด็กที่มีความบกพร่องระดับน้อยและระดับปานกลางได้เรียนร่วมกับเด็กปกติให้เด็กได้เรียนรู้ ร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมตามระดับความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อให้เด็กสามารถพัฒนาความรู้ความสามารถให้เต็มตามศักยภาพ เป็นที่ยอมรับของ

ครอบครัว ชุมชน และสังคม พึ่งพาตนเองได้และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ ในกรณีที่เด็กมีความบกพร่องมาก ไม่สามารถเข้าเรียนได้ ให้ประสานงานและช่วยเหลือในการส่งต่อให้ได้เรียนในโรงเรียนเฉพาะทางต่อไป นอกจากนี้การให้โอกาสเด็กพิเศษ มาเรียนร่วมนั้นต้องคำนึงถึงคุณภาพที่เด็กแต่ละคนจะได้รับการพัฒนาตามศักยภาพของแต่ละคนด้วย การให้บริการการศึกษาพิเศษรูปแบบเรียนร่วมตามแนวทางดังกล่าวข้างต้น ย่อมไม่สามารถดำเนินการโดยลำพัง เฉพาะหน่วยงานทางการศึกษาเท่านั้น หากแต่จะต้องมีการร่วมมือกันหลายฝ่าย หลายหน่วยงาน ที่มีความเชี่ยวชาญในหลายสาขาที่เกี่ยวข้อง การสร้างเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน จึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่ง ที่จะส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินการจัดการศึกษาพิเศษ

เครือข่ายในการดำเนินงานการศึกษาพิเศษในบางกิจกรรม เช่น ด้านสุขภาพเด็กได้มีการตกลงอย่างเป็นทางการในระดับกรม ระหว่างกระทรวงสาธารณสุขและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ “...เป็นทางการ เป็นเรื่องที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติตกลงกับทางกรมฯ นะครับ...ถ้าหากว่ามีอะไรผิดปกติเกี่ยวกับเด็กที่เรารับผิดชอบอยู่นะครับ...เราแจ้งไปยังสาธารณสุข ท่านก็กรุณาส่งคนไปดูอย่างรีบด่วน...” (ผู้บริหารกลุ่ม A) หน่วยงานในพื้นที่ที่สามารถสนับสนุนการดำเนินงานเด็กพิเศษประกอบด้วย โรงพยาบาล สาธารณสุข ประชาสงเคราะห์ และองค์กรเอกชนต่าง ๆ แต่ในทางปฏิบัติบางพื้นที่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร โดยเฉพาะจากหน่วยงานของรัฐ “...ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น เช่น หมออนามัยจะไม่สนใจเด็กพวกนี้เลย...” (ผู้ปกครองกลุ่ม A)

สำหรับองค์กรเอกชนผู้ปฏิบัติยังขาดการประสานงานในเรื่องการขอรับความช่วยเหลืออย่างจริงจัง ในบางพื้นที่มีการดำเนินการบ้างทั้งภาครัฐและเอกชน “...ของบสนับสนุนวัสดุ ครุภัณฑ์จาก อบต. ประชาสัมพันธ์ประสานงานกับศิษย์เก่า องค์กรการกุศล...” (ผู้บริหารกลุ่ม A)

จากข้อมูลที่พบอาจสรุปได้ว่าการประสานงานความร่วมมือจากเครือข่ายขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจ และความสามารถของผู้ปฏิบัติ หากผู้ปฏิบัติรู้จักแหล่งและมีมนุษยสัมพันธ์ดี ก็จะได้รับ การสนับสนุนมาก “...นี้อาจจะทั้งทางราชการด้วย ทั้งทางส่วนตัวด้วย อะไรคุ้นเคยกัน อะไรนี้ ท่านก็ดูแลเป็นพิเศษนะครับ...” (ผู้บริหารกลุ่ม A) แต่หากผู้ปฏิบัติขาดการแสวงหาเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน รวมทั้งยังไม่มี การประสานงานเพื่อเริ่มต้นการจัดการเรียนร่วมไปพร้อมๆ กัน ก็จะได้รับ ความช่วยเหลือสนับสนุนน้อย “...สาธารณสุข ความสำเร็จเพราะมีข้อมูล...โรงพยาบาลน่าจะช่วยตรวจ...” (ผู้บริหารกลุ่ม A) “...น่าจะมืองค์กรเอกชนอื่นมือให้การช่วยเหลือ เป็นการแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง...” (ครูแกนนำกลุ่ม B)

เมื่อพิจารณาจากพื้นที่ในการเก็บข้อมูล พบข้อแตกต่างที่เห็น ได้ชัดในด้านการได้รับความช่วยเหลือ กล่าวคือ ในพื้นที่ที่มีหน่วยงาน รับผิดชอบด้านการศึกษาพิเศษโดยตรง เช่น ศูนย์การศึกษาพิเศษ ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก โรงเรียนเฉพาะทางของเด็กพิเศษแต่ละประเภท การได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนในการดำเนินงานจะมากกว่า พื้นที่ที่ไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การเอาใจใส่ และการประสานงานของผู้ปฏิบัติในพื้นที่ด้วย “...อยากให้ทาง สาธารณสุขเข้ามาช่วยเหลือ เช่น มีนโยบายร่วมกับกระทรวงร่วมกัน

สำรวจและคัดแยกเด็ก ให้ความรู้ครูทุกคนในโรงเรียนและประสบการณ์
ในการดำเนินงานกับครูในโรงเรียน...” (ครูแกนนำกลุ่ม B) ในพื้นที่ที่มี
ความเข้าใจและดำเนินการประสานงานกับเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง จะ
ได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดี ช่วยให้เกิดกำลังใจในการปฏิบัติงาน
และเกิดความมั่นใจในการดำเนินงานจากการมีแหล่งในการให้คำ
ปรึกษาและสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับ
ความต้องการของเด็กพิเศษแต่ละประเภท อาทิเช่น ศูนย์ส่งเสริม
พัฒนาการเด็ก ช่วยวัดด้านสติปัญญา การเตรียมความพร้อมโดยศูนย์
การศึกษาพิเศษ การฝึกพูดที่คลินิกแพทย์ เป็นต้น

รูปแบบการจัดการเรียนร่วมที่พึงปรารถนา : มุมมองของ ผู้ปฏิบัติ

รูปแบบการจัดการเรียนร่วมในปัจจุบันที่พบจากการศึกษา
ครั้งนี้สรุปได้ว่ามี 4 รูปแบบ ได้แก่ การเรียนร่วมในชั้นปกติ การเรียน
ร่วมในชั้นปกติและมีครูพิเศษให้คำแนะนำปรึกษา การเรียนร่วมใน
ชั้นปกติและรับบริการจากครูเดินสอน และการเรียนร่วมในชั้นปกติรับ
บริการจากครูเสริมวิชาการ แต่ละรูปแบบจัดตามสภาพและความพร้อม
ของสถานศึกษาและหน่วยงานสนับสนุน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เด็ก
ได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ

ในทัศนะของผู้ปฏิบัติเองได้ให้ข้อเสนอแนะต่อการจัดการเรียน
ร่วมให้มีประสิทธิภาพในอนาคตไว้แตกต่างกันออกไป ซึ่งพอจะสรุป
ได้เป็น 4 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

รูปแบบที่ 1 เรียนร่วมบางเวลา ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นด้วย
กับรูปแบบนี้เพราะเห็นว่าบางกิจกรรมหากเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

เรียนร่วมกับเด็กปกติ อาจจะเกิดการเปรียบเทียบและทำได้ไม่เท่ากับ เด็กปกติ เช่น วิชาพลศึกษา และวิชาทักษะ ส่วนวิชาอื่นๆ ก็ให้ไป เรียนร่วมกับเด็กปกติ เพื่อให้ได้รับการฝึกฝนด้านพัฒนาการทางสังคม “...คะ เอาเด็กที่พิการๆ มาอยู่อีกห้องหนึ่ง เขาจะได้ไม่ห่างจากเพื่อน เกินไป เวลาสอบ เวลาวัดผลนะ...อย่างวิชาพละเอาเด็กพิการมาเล่น ด้วยกันก่อน อย่างอื่นก็ไม่มีปัญหา...” (ครูที่จะสอนชั้นเรียนร่วม กลุ่ม B) ข้อเสนอดังกล่าวขัดแย้งกับข้อเสนอของนักการศึกษาพิเศษ (ผดุง อารยะวิญญู, 2535 : 16-17) ที่เสนอว่าวิชาที่เด็กที่มีความ ต้องการพิเศษน่าจะไปเรียนร่วมกับเด็กปกติได้ เช่น พลศึกษา ศิลปะศึกษา หรือกิจกรรมนอกหลักสูตรอื่นๆ ดังนั้น หากจะนำรูปแบบนี้ ไปใช้คงต้องพิจารณาถึงประโยชน์ที่จะได้จากการจัดเรียนร่วม โรงเรียน ควรจะคำนึงถึงองค์ประกอบหลายๆ ประการ เช่น ความบกพร่องของ เด็ก พฤติกรรมที่ต้องการการปลุกฝังให้เด็กได้รับการพัฒนา (ในรูปแบบ การเรียนแบบเด็กปกติ)

รูปแบบที่ 2 เรียนร่วมในชั้นปกติและรับบริการจากครูเสริม วิชาการ ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าการเรียนร่วมในชั้นปกติเด็กได้เรียนรู้กฎ ระเบียบและการอยู่ร่วมกับคนอื่น รู้จักปรับตัว “...เพราะว่าเด็กจะได้ เข้ามาเรียนร่วมกับเด็กปกติ เขาจะได้ทำอะไรเหมือนเด็กปกติบ้าง อย่างน้อยพวกเขาก็มีพฤติกรรมดีขึ้น รู้จักกฎระเบียบ เด็กปกติก็มีส่วน ช่วยเหลือเขา...” (ครูแกนนำกลุ่ม A) ส่วนการไปรับการสอนเสริม วิชาการนั้น เนื่องจาก เด็กที่มีความต้องการพิเศษมักจะมีสมาธิสั้น ความสนใจมีช่วงเวลาไม่มาก จึงต้องหาเวลามาสอนเสริมเป็นพิเศษ นอกเหนือจากชั่วโมงเรียนตามปกติ “...ผมอยากให้เรียนร่วมนั่นแหละ

แต่ว่าเด็กบางกลุ่มบางช่วงเวลา จะต้องฝึกเป็นพิเศษ...” (ผู้บริหารกลุ่ม A) ส่วนวิธีการสอนเสริมนั้น ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าควรสร้างหลักสูตรเฉพาะมีแบบเรียนต่างหาก ให้ครูประจำชั้นสนใจเด็กพวกนี้เป็นพิเศษ “...ผมคิดว่าควรสร้างหลักสูตรให้เขาโดยเฉพาะ ไม่ใช่ให้ครูปรับสภาพเขาให้เขามีแบบเรียนเสียเล่มหนึ่งต่างหาก...” (ครูชั้นเรียนร่วมกลุ่ม A)

จะเห็นได้ว่ารูปแบบที่ 2 นี้ มีความเป็นไปได้สูงสำหรับการจัดการเรียนร่วมในปัจจุบัน เพราะครูแกนนำที่ผ่านการอบรมมีความรู้ความเข้าใจในการสอนเสริมวิชาการมากขึ้น ถึงแม้ว่าจะมีจำนวนไม่มากนัก อาจจะโรงเรียนละ 1 คน แต่ก็สามารถจัดสอนเสริมวิชาการได้ เพราะครูเสริมวิชาการอาจมีคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ ขึ้นอยู่กับจำนวนและประเภทของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ แต่ทั้งนี้วิธีการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษนั้น อาจกระทำเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ก็ได้ และสอนในเนื้อหาที่เด็กไม่ได้รับการสอนในชั้นปกติ หรือเนื้อหาที่เด็กมีปัญหา (ผดุง อารยะวิญญู, 2535 : 16 - 17)

รูปแบบที่ 3 การเรียนร่วมโดยจัดเป็นห้องเรียนพิเศษ ผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งมีความเห็นว่าการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนปกติต้องมีห้องพิเศษ และมีครูที่รับผิดชอบสอนประจำชั้น เป็นครูพิเศษเฉพาะในกรณีที่เด็กมีจำนวนมาก และมีความบกพร่องมาก เช่น ด้านสติปัญญา “...คิดว่าต้องแยก...เขาคงไม่ทัน แล้วมาอยู่ในสถานที่ที่เด็กเขามีความกระตือรือร้นมากอย่างนี้ มันไปกันไม่ได้...” (ครูที่จะสอนชั้นเรียนร่วมกลุ่ม A) “...หมายถึงว่าแยกห้องพิเศษต่างหากเพื่อให้เขาได้ไปเรียนพิเศษบ้าง แต่ยังคงอยู่ในโรงเรียนนี้อยู่กับเด็กกลุ่มนี้ในชุมชนนี้ ไม่ต้องการให้เขามีปมด้อย...” (ครูผู้สอนชั้นเรียนร่วมกลุ่ม B) เมื่อแยก

ห้องแล้ว ครูผู้รับผิดชอบควรจะได้รับผิดชอบเด็กปกติอย่างน้อย เพื่อแบ่งเวลามาให้กับเด็กห้องพิเศษ โดยจัดช่วงเวลาไว้สำหรับเด็กพิเศษแต่ละประเภท หรืออาจจะหาครูที่มีความสามารถเฉพาะทางมาทำหน้าที่นี้โดยทำเป็นอัตราจ้าง “...ในอนาคตคิดว่าน่าจะมีอาจารย์เหล่านั้น (ครูการศึกษาพิเศษ) เข้ามา...อาจเป็นอัตราจ้างเข้ามา...” (ครูที่จะสอนชั้นเรียนร่วมกลุ่ม B)

ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนเห็นว่าการแยกเด็กพิเศษออกจากห้องเรียนปกติเป็นเรื่องที่ไม่สมควร เพราะควรให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กปกติด้วย เด็กจะได้แสดงออกและมีพัฒนาการด้านสังคมและจิตใจ “...ผมไม่อยากจะให้เด็กพวกนี้อยู่เฉพาะกลุ่มเดียวกัน เขาจะมีปมด้อย...ถ้าแยกต่างหากผมว่าไม่สมควร...” (ครูผู้สอนชั้นเรียนร่วมกลุ่ม A)

ปรัชญาของการจัดการเรียนร่วม เพื่อให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษมีโอกาสที่จะใช้ชีวิตร่วมในสังคมปกติกับบุคคลทั่วไป ตามหลักการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ให้เหมือนหรือใกล้เคียงกับสภาพการดำรงชีวิตของบุคคลทั่วไป (บังอร ดันปาน, 2540 : 10) ดังนั้น การแยกเด็กที่มีความต้องการพิเศษ (ที่มีความสามารถจะเรียนร่วมได้) ไปเรียนในโรงเรียนเฉพาะทาง จึงเท่ากับเป็นการปิดโอกาสที่จะให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษเรียนรู้ร่วมกับเด็กปกติ ในทัศนะของผู้ปกครองเองก็ไม่เห็นด้วยต่อการที่จะแยกเด็กที่มีความต้องการพิเศษออกจากเด็กปกติ เพราะเห็นว่าการเรียนร่วมมีส่วนที่จะช่วยพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้ดีกว่าการส่งไปเรียนโรงเรียนเฉพาะทาง ทั้งนี้เพราะการเรียนร่วมทำให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษ

ได้มีโอกาสเลียนแบบพฤติกรรมเด็กปกติ “...โรงเรียนมีส่วนช่วยในการ
พูดของลูก อยู่ในโรงเรียนเมื่อลูกเห็นเพื่อนพูด เด็กก็จะพูด...”
(ผู้ปกครองกลุ่ม A) นอกจากนี้ผู้ปกครองยังคาดหวังอีกว่าการที่ลูก
ของตัวเองได้เรียนร่วมกับเด็กปกติ จะช่วยให้ลูกของเขาอยู่ร่วมสังคม
กับ คนปกติได้ และได้รับความรู้ที่จำเป็นสำหรับการปรับตัวให้อยู่ใน
สังคมเมื่อเขาโตขึ้น และไม่สร้างภาระหรือความเดือดร้อนให้กับคนอื่น
“...ต้องการให้เด็กเข้าร่วมสังคมกับเด็กปกติและมีความสุข...ไม่เน้น
การเรียนรู้ ถึงแม้เรียนไม่ทันเพื่อน ดีขึ้นเพียงเล็กน้อยก็พอใจ...อยากให้
เขามีความรู้บ้างพอที่จะอยู่ในสังคมได้ พึ่งตนเองได้ไม่ยากให้คนอื่น
มองว่าน่าสงสารอะไรอย่างนี้...” (ผู้ปกครองกลุ่ม A) “...ดีใจที่ครูรับลูก
เข้าเรียน ถ้าอยู่บ้านก็ไม่รู้อะไรเลย เอามาฝากอย่างนี้แล้วครูรับก็
พอใจ...” (ผู้ปกครองกลุ่ม B)

นักการศึกษาพิเศษได้ให้ความเห็นว่า รูปแบบการจัดชั้น
พิเศษในโรงเรียนเป็นการจัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่มีความ
บกพร่องประเภทเดียวกันไว้เป็นกลุ่มเดียวกันมีครูประจำชั้นสอนทุก
วิชา ซึ่งการเรียนในลักษณะนี้เหมาะสำหรับเด็กที่มีความพิการค่อนข้าง
มาก (ผดุง อารยะวิญญู, 2535 : 16 - 17) เมื่อพิจารณาถึงเด็กที่มี
ความต้องการพิเศษที่เรียนร่วมอยู่ในโรงเรียนปกติขณะนี้ จะพบว่า
ส่วนใหญ่จะไม่มีเด็กที่บกพร่องมาก เพราะส่วนหนึ่งจะได้รับการฟื้นฟู
จากหน่วยงานที่รับผิดชอบก่อนที่จะส่งมาเรียนร่วม และบางส่วนที่มี
อาการหนักผู้ปกครอง มักจะเข้าใจและส่งไปโรงเรียนเฉพาะทาง ดังนั้น
การจัดรูปแบบห้องเรียนพิเศษในโรงเรียนเรียนร่วมน่าจะเอื้อประโยชน์
ให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ค่อนข้างน้อย และไม่ได้ส่งเสริม

พัฒนาการเด็กอย่างเต็มที่ รวมไปถึงบุคลากรในโรงเรียนเองก็ยังมีจำนวนและความเชี่ยวชาญไม่เพียงพอในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษแต่ละประเภท

รูปแบบที่ 4 การเรียนร่วมเฉพาะทาง การจัดการเรียนร่วมแบบนี้ให้ผู้ให้ข้อมูลได้เสนอว่าในแต่ละกลุ่มโรงเรียนควรจะมีการประสานความร่วมมือกันในลักษณะของการเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทใดประเภทหนึ่งในแต่ละโรงเรียน ไม่ควรรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษทุกประเภท นอกจากนี้การเน้นเรียนร่วมเฉพาะทาง จะช่วยให้ครูเกิดทักษะในการจัดการเรียนการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทนั้นๆ ทั้งนี้จะต้องมีการประสานงานกันภายในกลุ่มโรงเรียน ที่จะมีการส่งต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษแต่ละประเภท “...เด็กกลุ่มนี้ทางรัฐน่าจะจัดเป็นการเฉพาะ มีโรงเรียนเรียนร่วมเฉพาะทางแล้วจัดครูพิเศษสอน...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม B) “...จัดเป็นโรงเรียนเรียนร่วมเฉพาะอาจจะจัดเป็นระดับอำเภอ/จังหวัดแยกเป็นกลุ่ม...” (ครูที่จะสอนชั้นเรียนร่วมกลุ่ม A) “...น่าจะมีการประสานงานกันให้แต่ละโรงเรียนจัดเรียนร่วมในบางประเภท ครูจะได้ฝึกสอนเด็กกลุ่มนี้ให้คล่องๆ...” (ครูแกนนำกลุ่ม A) การพัฒนาโรงเรียนเรียนร่วมเฉพาะทางในลักษณะนี้คือ การสร้างเครือข่ายโรงเรียนแกนนำเฉพาะทางแต่ละประเภทของความต้องการพิเศษและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษแต่ละด้านอย่างต่อเนื่อง อาจจะเป็นการพัฒนาครูให้เกิดความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องแต่ละประเภทเป็นระยะๆ ตามพัฒนาการของวิชาการด้านนั้น

นอกจากรูปแบบการเรียนร่วมทั้ง 4 รูปแบบ ที่กล่าวมาแล้ว

ข้างต้นผู้ให้ข้อมูลบางกลุ่มมีความเห็นว่าการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษนั้น ควรจะจัดในลักษณะของการศึกษาพิเศษไม่ควรเป็นลักษณะเรียนรวม ซึ่งแยกได้เป็น 2 กรณี

กรณีที่ 1 เด็กที่มีความต้องการพิเศษที่มีความบกพร่องในระดับที่รุนแรงมาก โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ควรจะมีส่วนช่วยเหลือโดยให้เด็กอยู่ที่บ้าน และให้ครูเวียนไปดูแลช่วยเหลือ “...รูปแบบที่อยากให้ออกมาทำคือ ถ้าเด็กมีปัญหาให้อยู่บ้านก่อน แล้วครูไปเยี่ยมเอา ไปจัดประสบการณ์ ไปตามไปอะไร...” (ผู้บริหารกลุ่ม A)

สำหรับรูปแบบนี้สำนักงานการศึกษาจังหวัดแพร่ได้จัดทำโครงการในปีการศึกษา 2541 ชื่อโครงการครูอาสาสอนเด็กพิการ ้วยเรียนตามบ้าน โดยมุ่งสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาแก่เด็ก ้วยเรียนที่พิการมากให้มีโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามศักยภาพ ที่จะเรียนได้ (สำนักงานการศึกษาจังหวัดแพร่, เอกสารโรเนียว) ขณะนี้อยู่ระหว่างดำเนินการ ซึ่งโครงการนี้จะสำเร็จได้จะต้องอาศัย องค์ประกอบหลายอย่าง ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ และการ สนับสนุนจากหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง แนวทางหนึ่งที่เป็นไปได้ ก็คือให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาพิเศษ ดำเนินการ เพราะเป็นภารกิจที่กำหนดไว้ในบทบาทหน้าที่ของฝ่าย สนับสนุนการศึกษาศูนย์การศึกษาพิเศษคือ การไปเยี่ยมบ้านเด็ก และ วางโปรแกรมการบำบัดฟื้นฟูให้ การทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคลของแต่ละคน และการติดตามเป็นระยะ

กรณีที่ 2 ส่งเด็กที่มีความต้องการพิเศษไปโรงเรียนเฉพาะทาง

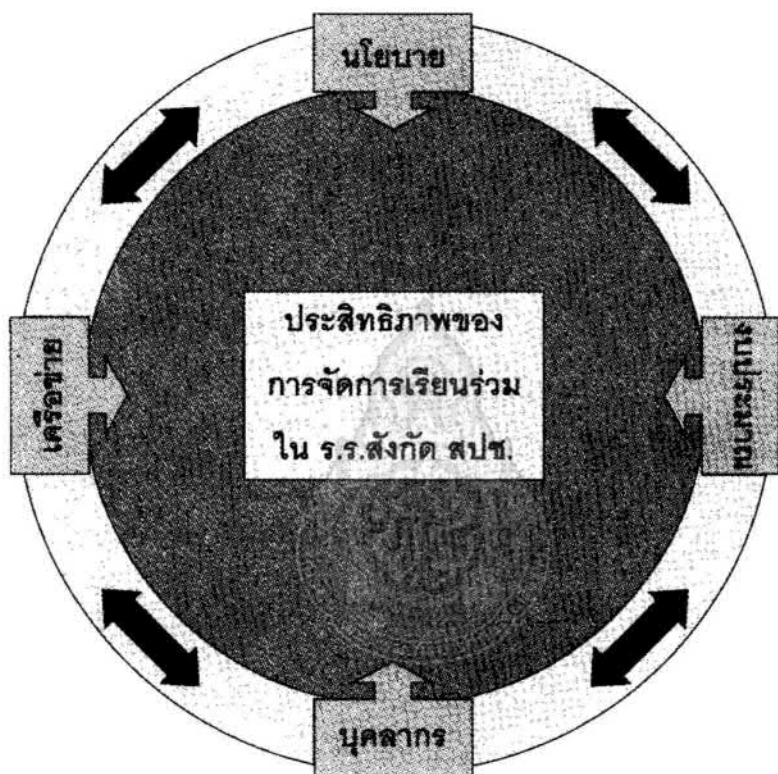
หมายถึง เมื่อพบเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ให้ส่งไปโรงเรียนเฉพาะทางที่มีอยู่แล้ว โดยไม่ต้องรับเข้ามาเรียนร่วมในโรงเรียนปกติจะได้ไม่เป็นภาระของครู ซึ่งครูมีข้อจำกัดคือ ขาดความเชี่ยวชาญหรือชำนาญการในการดูแลเด็กแต่ละประเภท “...ถ้าพิการจริง ๆ น่าจะส่งไปโดยตรง เช่น ตาบอด หูหนวก...” (ผู้บริหารกลุ่ม A) “...ไม่น่าจะมาเรียนร่วมเพราะไม่สามารถเอื้อให้เขาได้เท่ากับโรงเรียนการศึกษาพิเศษเฉพาะทาง...” (ครูผู้สอนชั้นเรียนร่วมกลุ่ม A) อย่างไรก็ตามโรงเรียนเฉพาะทางเป็นโครงสร้างที่มีสภาพแวดล้อมที่จำกัด ทำให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษมีโอกาสน้อยที่จะเรียนรู้ประสบการณ์ที่สังคมส่วนใหญ่ (โลกของคนปกติ) ดำเนินอยู่ ในการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม จึงพยายามจัดสภาพแวดล้อมให้มีความจำกัดน้อยที่สุด (Least restrictive environment)

บทสรุป

การจัดการเรียนร่วมที่มีประสิทธิภาพ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ต้องมีการวางแผนการดำเนินการและจัดระบบ ตั้งแต่ระดับชาติถึงระดับท้องถิ่น เริ่มจากการมีนโยบายชัดเจนในเรื่องการจัดการเรียนร่วมให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพให้มากที่สุด จัดให้มีการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกระดับ โดยการฝึกอบรมให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนร่วม และสามารถทำงานร่วมกันได้ ประการสุดท้ายให้มีการประสานงานระหว่างเครือข่าย เพื่อให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามความสามารถและงานที่รับผิดชอบ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวจะต้องมีการดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน และสอดคล้องสัมพันธ์กัน ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนร่วมที่มีประสิทธิภาพ

ส่วนที่ 5 บทส่งท้าย

“อยากให้อบรมครูทุกคน...ถ้าเป็นไปได้
ขอสักครั้งก็ยังดี...”

“อยากให้ครูทุกคนเข้าใจจริง ๆ...
อยากให้อบรมทั้งหมด...อบรมทั้งหมดแล้วครูก็นำไปสอน”

การจัดการเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความต้องการพิเศษกับเด็กปกติ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ผ่านมามีแนวโน้มไปในลักษณะของ “**ความไม่พร้อม**” เกือบทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากร อาคารสถานที่ งบประมาณและอื่นๆ อีกมากมาย แต่บนความไม่พร้อมนั้น มีโรงเรียนอีกกลุ่มหนึ่งที่สามารถผลักดันการดำเนินงานให้สามารถเป็นแบบอย่างในระดับหนึ่งได้เป็นอย่างดี ในการวิจัยครั้งนี้ มีเงื่อนไขในการเลือกกลุ่มศึกษาจากโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการจัดการเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความต้องการพิเศษกับเด็กปกติ โดยไม่เลือกว่าเป็นเด็กประเภทใด ปรากฏว่าโรงเรียนที่เป็นกลุ่มศึกษาได้จัดการเรียนร่วมระหว่างเด็กปกติกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในสองลักษณะ คือเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่มีความบกพร่องชัดเจนหรือพิการ เช่น บกพร่องทางการได้ยิน บกพร่องทางการเห็น และเด็กที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญาหรือพฤติกรรม กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่มองเห็นความบกพร่องไม่ชัดเจนนัก เช่น เด็กออทิสติก เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ เด็กสมาธิสั้น เป็นต้น

รูปแบบการจัดการเรียนร่วมที่ได้จากการศึกษา สรุปได้ในแต่ละด้าน ดังนี้

1. การบริหารจัดการ แนวทางในการบริหารจัดการที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการเรียนร่วมนั้น มีปัจจัยสำคัญ คือ บุคลากร ความรู้ความเข้าใจตลอดจนเจตคติของบุคลากรทุกระดับมีความสำคัญยิ่งต่อการจัดการเรียนร่วมในทุกระดับ หากในระดับผู้บริหารเองยังมีความเข้าใจว่า **“เป็นงานฝาก”** หรือ **“เป็นนโยบายชั่วคราว”** ก็จะไม่มีความยั่งยืนในการดำเนินงาน ตรงกันข้ามหากผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจตลอดจนเจตคติที่ค่อนข้างดีต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จะทำให้ผู้บริหารชวนชวนที่จะหาทรัพยากร ทั้งด้านงบประมาณ บุคลากรทุกฝ่าย มาสนับสนุนการดำเนินงานจนเกิดเป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัด รูปแบบการบริหารจัดการที่ส่งผลให้การจัดการเรียนร่วมเกิดประสิทธิภาพ ที่พบในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1.1 การพัฒนาบุคลากร แบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ

1.1.1 การพัฒนาตามคำสั่งการ การพัฒนารูปแบบนี้ เป็นการปฏิบัติตามที่หน่วยเหนือเป็นผู้กำหนดกิจกรรมหน่วยงานเพียงแต่ส่งบุคลากรเข้ารับการอบรม ซึ่งมีทั้งระดับจังหวัด อำเภอ โรงเรียน **“...สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดจะจัดทุกปี ใน 2 ปีหลังมานี้ จัดทุกปี...ให้คัดเลือกโรงเรียนที่เป็นศูนย์ นำร่อง กลุ่มละ 1 โรง ไปอบรม...”** (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม A)

1.1.2 การพัฒนาตามความต้องการของพื้นที่ ในรูปแบบนี้พื้นที่แต่ละแห่งจะพิจารณาตามความต้องการหรือสภาพปัญหาที่พบในการดำเนินการ ซึ่งมีทั้งระดับจังหวัดและโรงเรียน ในระดับ

จังหวัดจะเป็นลักษณะการประสานงานกับหน่วยงานอื่นทั้งในด้านงบประมาณและบุคลากร ซึ่งในการดำเนินงานจะเป็นไปในลักษณะที่ผู้บริหารมีความสนใจให้การสนับสนุน “...เราสำรวจเด็กก่อนว่า มีประเภทใดมาก ก็จัดหลักสูตรพัฒนาอบรม พอดีมี **SAVE THE CHILDREN** เขามาช่วยสนับสนุนเงินให้บางส่วน ยุคนั้น ผอ. (ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด) ท่านสนับสนุน...”...(ศึกษานิเทศก์กลุ่ม A) “พอเรามีนโยบายนี้ว่าคนพิการทุกคนต้องได้เรียน เราก็ส่งครูไปฝึกที่โรงเรียนการศึกษาเฉพาะทางบ้าง ที่อื่นบ้าง...” (ผู้บริหารกลุ่ม A) การสนับสนุนของผู้บริหารมีส่วนที่จะให้ผู้ปฏิบัติมีความกระตือรือร้นในการจะพัฒนาตนเองด้วย ดังจะเห็นได้ว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่แม้จะไม่ได้จบการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยตรง แต่ก็ได้พยายามแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ในทุกรูปแบบ อาทิเช่น การศึกษาเอกสาร การศึกษาจากเทปโทรทัศน์ หรือการสมัครเข้ารับการอบรมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่ครูผู้สอนกำลังเผชิญอยู่ “มีการอบรมที่ไหนก็ไปสมัครเลย หมายความว่าเมื่อมีเด็กแล้วเราก็ต้องดิ้นรนไป เพราะว่าเราจะได้รู้จักเทคนิควิธีการ” (ครูแกนนำกลุ่ม A)

อย่างไรก็ตามแนวทางการพัฒนาบุคลากรที่ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ค่อนข้างสอดคล้องกัน คือ การให้ความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรทุกคนในโรงเรียนในเรื่องการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษให้ครบทุกคน เพราะในแนวทางการจัดการเรียนรู้นั้นครูทุกคนในโรงเรียนมีส่วนที่จะช่วยในการพัฒนาเด็ก หรืออาจจะต้องรับเด็กเข้าเรียนร่วม เมื่อเด็กเลื่อนชั้น

จากประสบการณ์ในการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนนั้น ครูอื่นๆ ที่ไม่ได้สอนเด็ก ยังไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน “...อยากให้อบรมครูทุกคน ...ถ้าเป็นไปได้ขอสักครั้งก็ยิ่งดี...” (ผู้บริหารกลุ่ม B) “...อยากให้มีการอบรมร่วมคือให้ไปทุกชั้นไปเลย ตั้งแต่ ป.1 - ป.6...” (ครูแกนนำกลุ่ม A) “...อยากให้ครูทุกคนเข้าใจจริง ๆ...อยากให้อบรมทั้งหมด ...อบรมทั้งหมดแล้วครูก็นำไปสอน...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม B) นอกจากบุคลากรทุกคนในโรงเรียนแล้ว ผู้ให้ข้อมูลยังเห็นว่ากลุ่มบุคลากรนอกโรงเรียนก็ควรมีโอกาสได้รับการพัฒนาเช่นกัน ได้แก่ กลุ่มผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน เป็นต้น บุคลากรอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการประสานงานด้านวิชาการระหว่างหน่วยเหนือกับโรงเรียนคือ กลุ่มศึกษานิเทศก์อำเภอ ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มศึกษานิเทศก์ทุกคนต่างก็บอกว่า ตนเองได้รับการอบรมน้อยมากหรือบางกลุ่มไม่เคยได้รับการอบรมเลย สำหรับกลุ่มที่ได้รับการอบรมบางกลุ่มเป็นการอาศัยโครงการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเป็นผู้จัด และให้ศึกษานิเทศก์ไปร่วมอบรมด้วย บางกลุ่มเป็นการพัฒนาโดยสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเป็นผู้กำหนดหลักสูตรเอง “...เรามีปัญหาผู้บริหารคือนอ. (ศึกษานิเทศก์) ไม่เข้าใจ ก็จัดประชุมอบรม...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม A) “...ศึกษานิเทศก์ควรได้รับการพัฒนาเช่นครู เพราะทุกวันนี้เน้นแต่พัฒนาครู...” (ศึกษานิเทศก์กลุ่ม A)

1.2 การประสานความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นหรือองค์กรพัฒนาเอกชน ในรูปแบบเครือข่าย แม้จะมีข้อจำกัดในการจัดการเรียนร่วม แต่การดำเนินงานของหน่วยงานมิได้สะดุดเพราะต้อง

รอลความช่วยเหลือจากงบประมาณของรัฐแต่เพียงอย่างเดียว หน่วยงานหรือโรงเรียนบางกลุ่มไม่ว่าจะอยู่ในพื้นที่ที่มีหรือไม่มีหน่วยงานบริการทางการศึกษาพิเศษ ได้แสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นหรือองค์กรพัฒนาเอกชน ที่ช่วยสนับสนุนด้านงบประมาณ บุคลากรในรูปแบบการเป็นวิทยากรหรือครูเสริมวิชาการ ตลอดจนการสนับสนุนด้านสื่ออุปกรณ์แก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ทั้งแบบไม่เป็นทางการที่อาศัยความสัมพันธ์ที่ดีในทางส่วนตัวและแบบที่เป็นทางการ การดำเนินงานในด้านการจัดการเรียนร่วมที่มีการประสานความร่วมมือจากแหล่งสนับสนุนหลายๆ ฝ่าย ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ เพราะการได้รับคำแนะนำช่วยเหลือจากผู้มีประสบการณ์ด้านเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ส่งผลให้การปฏิบัติงานด้านการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีความถูกต้อง สอดคล้องกับหลักวิชาการมากยิ่งขึ้น

2. การพัฒนาเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เป็นภาระหน้าที่ที่ครูผู้สอนต้องจัดกิจกรรมการพัฒนาให้สอดคล้องกับความบกพร่องของผู้เรียนเฉพาะบุคคลนั้น หากพิจารณาแล้วจะเห็นว่าครูผู้สอนในโรงเรียนเรียนร่วมของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ต้องรับภาระค่อนข้างหนัก ถึงแม้ว่าจะมีการพัฒนาครูผู้สอนเพื่อรองรับให้ครูสามารถจัดการศึกษาให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุด คงจะเป็นเจตคติของครูผู้สอนเองว่า มีความตั้งใจจริงในการจะพัฒนาเด็กที่ด้อยโอกาสกลุ่มนี้หรือไม่ ในการวิจัยครั้งนี้ เห็นได้ว่าการที่เด็กจะมีพัฒนาการดีขึ้นนั้น ครูผู้สอนเองต้องมีความเสียสละและมี

ความตั้งใจที่จะแสวงหาแนวทางที่จะช่วยพัฒนาเด็ก ทั้งจากการศึกษาเพิ่มเติม การขอความร่วมมือจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่อยู่ในความดูแล ถึงแม้ผู้สอนเองต้องดูแลเด็กปกติในชั้นเรียน ตลอดจนภาระงานนอกเหนือจากการสอนที่ได้รับมอบหมายแล้วก็ตาม สิ่งที่จะช่วยให้ครูผู้สอนมีกำลังใจในการจัดการเรียนร่วมคงจะได้แก่การให้ความช่วยเหลือจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องหลายกลุ่ม ทั้งกลุ่มผู้บริหาร กลุ่มเพื่อนนักเรียนในห้อง กลุ่มครูผู้สอนคนอื่น ๆ ในโรงเรียน ตลอดจนผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษด้วย การจัดประสบการณ์ให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษนั้น ครูผู้สอนจึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญยิ่งเพราะจะเป็นผู้ที่ใกล้ชิดเด็กมาก “...เราใช้วิธีสังเกต คลุกคลีกับเด็กมาก ๆ ใช้วิธีตามเด็กบ่อย ๆ เขามีปัญหาอะไร ไม่ใช่ตามเฉพาะเด็ก ผู้ปกครองด้วย อยู่ที่บ้านเขาเป็นอย่างไร...” “...เวลากลับบ้านก็เอาโปรแกรมไปปรับที่บ้าน คือทางโรงเรียนกับทางบ้านต้องประสานกัน...” (ครูแกนนำกลุ่ม A)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ที่ยังมีความขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษนั้น ควรจะมีนโยบายในการดำเนินการเรียนร่วม ดังนี้

1. ควรสนับสนุนให้มีโรงเรียนเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทใดประเภทหนึ่ง ในลักษณะของเครือข่ายในระดับกลุ่มโรงเรียนในรูปแบบที่มีการประสานความร่วมมือในการส่งต่อ

เด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทใดประเภทหนึ่ง ไปเรียนร่วม ที่แต่ละโรงเรียนมีความพร้อมหรือความถนัด เช่น โรงเรียน ก. จัดการเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น โรงเรียน ข. จัดการเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน โรงเรียน ค. จัดการเรียนร่วมระหว่างเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้ เป็นต้น

2. พัฒนาโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมในลักษณะใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนา ในลักษณะทั้งระบบโรงเรียน (Whole School Approach) โดยเน้นการมีส่วนร่วม (participation) ของบุคลากรทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน อย่างเป็นระบบ โดยจัดให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในลักษณะของการสนับสนุนให้การเรียนร่วมเป็นภารกิจปกติที่โรงเรียนจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ไม่ใช่การเพิ่มเติม

3. พัฒนาการจัดการเรียนร่วมในลักษณะการทำงานระบบเครือข่าย โดยการแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ ทั้งนี้จะต้องให้ระดับพื้นที่เป็นผู้ตัดสินใจที่จะดำเนินการสร้างเครือข่ายให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานจริง

4. พัฒนาบุคลากรกลุ่มศึกษานิเทศก์อำเภอให้มีความรู้ความสามารถเพียงพอในการให้คำแนะนำช่วยเหลือในการจัดการเรียนร่วม

5. พัฒนาความคิด และกลไกในการจัดการเรียนร่วมให้มีประสิทธิภาพ สนับสนุนให้โรงเรียนใช้กลไกของโรงเรียน-ชุมชน ในการจัดการเรียนร่วม ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม มีความรู้สึกว่าเป็นงานของตนเอง มีใจทำตามนโยบายเท่านั้น เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ของโรงเรียนและชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

บรรณานุกรม

- การประถมศึกษาจังหวัดแพร่, สำนักงาน. รายงานการจัดการศึกษา
สำหรับเด็กพิการวัยเรียนตามบ้าน ปีการศึกษา 2541
โครงการครูอาสาสอนเด็กพิการวัยเรียนตามบ้าน.แพร่ :
หน่วยศึกษานิเทศก์, 2542. อัดสำเนา.
- การประถมศึกษากรุงเทพมหานคร, สำนักงาน. แนวทางการจัด
กิจกรรมเพื่อช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้. กรุงเทพฯ
: หน่วยศึกษานิเทศก์ โรงพิมพ์กรมศาสนา, 2541.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานการวิจัย
การศึกษาแนวโน้มแห่งความเป็นไปได้ของการจัดโครงการ
เรียนร่วมในโรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : 2529.
อัดสำเนา.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. หลักสูตรฝึก
อบรมครูการศึกษาพิเศษ พ.ศ. 2531. โครงการพัฒนา
รูปแบบการจัดการประถมศึกษาสำหรับเด็กพิการเรียนร่วมกับ
เด็กปกติ. กรุงเทพฯ : ม.ป.ป. อัดสำเนา.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. แนวทางการจัด
กิจกรรมเพื่อช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้. กรุงเทพฯ
: ม.ป.ป. อัดสำเนา.
- กรมสามัญ, กองการศึกษาพิเศษ. รายงานการประเมินผลโครงการ
เรียนร่วมภายใต้การจัดการศึกษาพิเศษ ปีงบประมาณ
2539 - 2540. กรุงเทพฯ : ด้านวิจัยและประเมินคุณภาพ
การศึกษาพิเศษ กลุ่มการศึกษาพิเศษ, 2540. อัดสำเนา.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนประถมศึกษา**. กรุงเทพฯ : สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา, 2542. อัดสำเนา.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **การใช้ทรัพยากรและต้นทุนในการจัดการศึกษา**. กรุงเทพฯ : 2530. อัดสำเนา.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **แนวโน้มการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการ**. กรุงเทพฯ : 2541. อัดสำเนา.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **ปฏิรูปการศึกษาไทยสู่พรุ่งนี้อย่างมีหวัง**. กรุงเทพฯ : 2543.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **แผนดำเนินงานการศึกษาพิเศษในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2535 - 2539**. กรุงเทพฯ : กองวิชาการ, ม.ป.ป. อัดสำเนา.

คณะกรรมการการศึกษา, สมาผู้แทนราษฎร. **แผนปฏิบัติงานการเรียนรู้ร่วม ผลจากการประชุมจัดทำแผนปฏิบัติงานการเรียนรู้ร่วมของคนพิการ**. กรุงเทพฯ : 2539.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ระดับก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย, ม.ป.ป. .

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **รายงานการจัดการศึกษาพิเศษโครงการพัฒนารูปแบบการจัดการประถมศึกษาสำหรับเด็กพิการเรียนร่วมกับเด็กปกติ**.

กรุงเทพฯ : ม.ป.ป. อัดสำเนา.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานการ
นิเทศติดตามผลการจัดการเรียนร่วม ปีการศึกษา 2533
โครงการพัฒนารูปแบบการจัดการประถมศึกษาสำหรับ
เด็กพิการร่วมกับเด็กปกติ. กรุงเทพฯ : กองวิชาการ, ม.ป.ป.
อัดสำเนา.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานการ
ประเมินคุณภาพนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ปีการ
ศึกษา 2541. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา. 2542.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานประจำปี
2539. กรุงเทพฯ : ฝ่ายติดตามและประเมินผลกองนโยบาย
และแผน, 2539.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานการวิจัย
เชิงคุณภาพ : การติดตามนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ
ที่นักเรียนจบระดับประถมศึกษาและที่ออกกลางคันก่อน
จบระดับประถมศึกษา จากโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะ-
กรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : 2542.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. รายงานสรุป
การดำเนินงานโครงการพัฒนารูปแบบการจัดการประถม
ศึกษาสำหรับเด็กพิการร่วมกับเด็กปกติในแผนพัฒนา การ
ศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534). กรุงเทพฯ :
งานส่งเสริมการศึกษาพิเศษในระดับประถมศึกษา กองวิชาการ
2534. อัดสำเนา.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **สภาพการดำเนินงานการศึกษาพิเศษในโรงเรียนประถมศึกษา.**

กรุงเทพฯ : กองวิชาการ, 2532. อัดสำเนา.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **สรุปการดำเนินงานโครงการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิการเรียนร่วมกับเด็กปกติในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539).** กรุงเทพฯ : ด้านส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษาพิเศษในโรงเรียนประถมศึกษา, 2540. อัดสำเนา.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **หลักสูตรฝึกอบรมครูการศึกษาพิเศษ พุทธศักราช 2531 (ปรับปรุง พ.ศ. 2541).** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2541.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **เอกสารรายงานการเปิดการอบรมครูการศึกษาพิเศษในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และการสนทนาเรื่อง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนประถมศึกษา.** กรุงเทพฯ : ม.ป.ป. อัดสำเนา.

คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ, สำนักงาน. **วิสัยทัศน์ทางการศึกษาสำหรับคนพิการในยุคโลกาภิวัตน์.** กรุงเทพฯ : กรมประชาสงเคราะห์, 2538. อัดสำเนา.

ทบวงมหาวิทยาลัย, ศูนย์พัฒนาศึกษาแห่งชาติของประเทศไทย. **คู่มือการจัดการเรียนร่วม.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2529.

- ทบวงมหาวิทยาลัย, ศูนย์พัฒนาศึกษาแห่งชาติของประเทศไทย.
รายงานผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาศึกษาอาเซียน.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2529.
- นิลบล ทูรานุกาพ. การประเมินโครงการพัฒนารูปแบบการจัด
การศึกษาสำหรับเด็กพิการเรียนร่วมกับเด็กปกติ ปริญญา
นิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2540.
- ผดุง อารยะวิญญู. การเรียนร่วมระหว่างเด็กปกติกับเด็กที่มีความ
ต้องการพิเศษ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แว่นแก้ว, 2542.
- ผดุง อารยะวิญญู. ระเบียบวิธีปฏิบัติและมาตรฐานในการศึกษา
สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเทศสหราชอาณาจักร.
กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษาพิเศษ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ม.ป.ป. อัดสำเนา.
- ผดุง อารยะวิญญู. รายงานการวิจัยประกอบการร่างพระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. การศึกษาพิเศษ. กรุงเทพฯ :
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541.
- ผดุง อารยะวิญญู. “รูปแบบการจัดการศึกษาพิเศษ” คู่มือการดำเนิ
งานการศึกษาพิเศษสำหรับศึกษานิเทศก์. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2535.
- วิจิต นันทสุวรรณ และคณะ. รายงานการวิจัยประกอบการร่างพระราช-
บัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. บทบาท ของชุมชนกับการ
ศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2541.
- ศึกษานิเทศกร, กระทรวง. การศึกษาและวิเคราะห์สภาพการจัดการ

ศึกษาพิเศษในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : กลุ่มพัฒนาการศึกษา กองการศึกษาพิเศษ, ม.ป.ป. อัดสำเนา.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.**

2542. กรุงเทพฯ : สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. บริษัทพริกหวานกราฟฟิค, 2542.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. **ศูนย์การศึกษาพิเศษ.** กรุงเทพฯ : 2540. อัดสำเนา.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. **ศูนย์การศึกษาพิเศษเขตการศึกษา 8 จ.เชียงใหม่.** : กรมสามัญ, ม.ป.ป. เอกสารแนะนำ (แผ่นพับ)

ศึกษาธิการ, กระทรวง. **รายงานสัมฤทธิ์ผลการจัดการเรียนร่วม ประจำปี 2542 ศูนย์การศึกษาพิเศษเขตการศึกษา 8. เชียงใหม่ :** กองการศึกษาเพื่อคนพิการ, 2542. อัดสำเนา.

ราชภัฏเชียงใหม่, สถาบัน. **ประวัติความเป็นมา.** เชียงใหม่ : ศูนย์การศึกษาพิเศษเชียงใหม่ : ม.ป.ป. เอกสารโรเนียว.

ราชภัฏสวนดุสิต, สถาบัน. **รายงานการสัมมนาผู้ปกครองและครู การศึกษาพิเศษ.** กรุงเทพฯ : ศูนย์การศึกษาพิเศษสวนดุสิต 2539. อัดสำเนา.

สมพร หวานเสร็จ. **“แผนการศึกษาเฉพาะบุคคล” หลักการและแนวปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ : 2542. (อัดสำเนา)

สมพร หวานเสร็จ และคณะ. **ศูนย์ทรัพยากรการเรียนรู้ด้านการศึกษา พิเศษ กรณีศึกษาศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 10. อุบลราชธานี :** ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 10, 2542. อัดสำเนา.

สาธารณสุข, กระทรวง. ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ
จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : กรมสุขภาพจิต ม.ป.ป. เอกสาร
แนะนำ (แผ่นพับ)

สุรินทร์ ยอดคำแปง. รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบ
หลักสูตรวิชาโทการศึกษาพิเศษกับหลักสูตรการฝึกอบรม
ครูการศึกษาพิเศษ. นครราชสีมา : 2540. อัดสำเนา.

ศรีศักดิ์ ไทยอารี ญฐกร ศรีแก้ว และกานต์ เสริมชัยวงศ์. สถานภาพ
การให้บริการการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในต่างประเทศ
: สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร บราซิล ฟิลิปปีนส์ และ
ออสเตรเลีย. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ :
คุรุสภา, 2542.

Balow, B., Balow, E. (1982) **Education of Autistic Children
: Pliosophy and Program Options.** Des Moines,
IOWA, Department & Public Instruction.

Council for Exceptional Children **"Teacher Competencies :
Children That learn together, learn to live together."**
<http://www.uni.edu/coe/inclusion/standards/competencies.html>. visited 3 June 2000.

Dianne, F., Margaret, E., and Diane, M. (1997), **Teaching
Students in Inclusive Settings : From Theory to
Practice**, Boston, London, Toronto, Sydney, Tokyo,
Singapore : Allyn and Bacon.

Debbic, Staub. **"On Inclusion and the Other Kids : Here's**

What Research Shows so Far About Inclusion's Effect on Nondisabled Students" <http://W.W.W.edc.org/urban/OP-Kids.htm>. Visited 22 July 2000.

Educational Issues Series **"Special Education Inclusion"**, <http://W.W.W.weac.org/resource/june96/speced.htm>. visited 21 July 2000.

Foreman, Philip J. (1996) **"INTREGRATION, INCLUSION IN ACTION."** Australia : Harcourt Brace & Company.

Forlin, Chris. **"Teachers' perceptions of the stress associated with inclusive education and their methods of coping."** http://www.swin.edu.au/aare/97_pap/FORLCO42.htm visted 19 September 2000.

Faite Royjier-Poncefonte, Mack. (2000) **Educational Impact.** Grand Valley State University. (Copy)

Hantze, Sharon L. and Simpson, Richard L. **"Noncategorical Educational Programming for Behavior Disordered : A Deterrent to Full Services for Behaviorally Disordered Children and Youth,"** in Grosenick.

Judith, K. and others (Eds.) **Noncategorical VS. Categorical Issues in Programming for Behaviorally Disordered Children and Yoauth.** Missouri : University of Columbia, 1983.

Mc Glothlin, J.E., **"School Consultation Committee : An**

Approach To Implementing a Teacher Consultation Model,” Behavior Disorders. 1981, 6 : 101-107.

Michale, Peterson (1998). **INCLUSIVE EDUCATION IN MICHIGAN : A STORY OF CHANGE IN PRACTICE AND POLICY** 1988-1998. <http://www.coc way ne.edu/Communit.../Art InclEdinMi.htm> uisted 18 September 2000.

U.S. Department of Education. (1999), **“TO ASSURE THE FREE APPROPRIATE PUBLIC EDUCATION OF ALL CHILDREN WITH DISABILITIES** : Individuals with disability education act, Section 618.” Twenty-first Annual Report to Congress on the Implementation of the Individuals with Disabilities Education Act : U.S. Department of Education.

ภาคผนวก ก.
แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก

แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก
สำหรับผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด

1. การจัดการศึกษาในพื้นที่เขตความรับผิดชอบของท่านในขณะนี้ มีเรื่องใดที่ต้องการเน้นเป็นพิเศษ ทำไม เพราะเหตุใด
2. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับงานการศึกษาพิเศษ และท่านมีนโยบายในการดำเนินการเรื่องนี้อย่างไรบ้าง ในปีงบประมาณ 2543
3. มีโรงเรียนที่จัดการศึกษาพิเศษในความรับผิดชอบกี่โรงเรียน และเริ่มโครงการการจัดการศึกษาพิเศษอย่างไร
4. ในการดำเนินการจัดการศึกษาพิเศษมีอุปสรรคหรือไม่อย่างไร
5. มีการดำเนินการเกี่ยวกับบุคลากรทางการศึกษาพิเศษ เช่น ครู ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ และผู้ปกครองนักเรียนอย่างไรบ้าง หรือไม่ มีความสำเร็จและอุปสรรคอย่างไร และได้แก้ปัญหาอุปสรรคแล้วอย่างไร
6. หน่วยงานของท่านได้รับงบประมาณเพื่อการพัฒนาการศึกษาพิเศษบ้างหรือไม่ และบริหารงบประมาณอย่างไร เพียงพอหรือไม่ ถ้าไม่เพียงพอท่านแก้ปัญหาอย่างไร มีใครหรือหน่วยงานใดให้การสนับสนุนบ้าง
7. หน่วยงานมีการนิเทศกำกับดูแลการศึกษาพิเศษอย่างไร และดำเนินการไปแล้วอย่างไร มีการสรุปผลการดำเนินงานในเรื่องนี้หรือไม่ อย่างไร ประสบความสำเร็จในเรื่องใด และมีเรื่องใดที่ต้องพัฒนา

8. การดำเนินงานการศึกษาพิเศษนี้ได้รับความช่วยเหลือ การสนับสนุนหรือได้รับความร่วมมือจากองค์กร/ชุมชน/บุคคล/บ้างหรือไม่อย่างไร ประสบความสำเร็จหรือมีปัญหาอุปสรรคบ้างหรือไม่อย่างไร
9. หน่วยงานมีข้อมูลการสำรวจเด็กที่มีความต้องการพิเศษหรือไม่ ดำเนินการอย่างไร (ข้อมูลมีความเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด) และมีการรับเด็กเข้าเรียนได้มากน้อยเพียงใด มีโรงเรียนที่ไม่ยอมรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้าเรียนบ้างหรือไม่
10. มีโรงเรียนในความรับผิดชอบของท่านที่จัดการศึกษาพิเศษรูปแบบการเรียนร่วมประสบความสำเร็จเป็นตัวอย่างบ้างหรือไม่ และประสบผลสำเร็จในเรื่องใด และหน่วยงานของท่านได้ให้การสนับสนุน ส่งเสริมอย่างไรบ้าง องค์กรและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือสนับสนุนอย่างไร
11. ท่านคิดว่าการจัดการศึกษาพิเศษในโรงเรียนประถมศึกษาควรที่จะปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมในเรื่องใดบ้างที่จะช่วยให้ประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น
12. ในกลุ่มผู้บริหารระดับสูง ควรมีการพัฒนาในเรื่องใดบ้างเกี่ยวกับการศึกษาพิเศษ ในรูปแบบใด เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน

แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับศึกษานิเทศก์จังหวัดและอำเภอ

1. ให้เล่าความเป็นมาของโครงการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ของ สปจ./สปอ. เริ่มตั้งแต่เมื่อไหร่ มีจำนวนโรงเรียนกี่โรงที่เข้าโครงการในระยะเริ่มแรก ปัจจุบันนี้เป็นอย่างไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
2. ขณะนี้โครงการได้มีการขยายผลไปแล้วอย่างไร มีโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการนี้กี่โรงเรียน เป็นอย่างไร
3. ท่านเริ่มรับผิดชอบโครงการนี้มานานหรือยัง พัฒนาดตนเองอย่างไร และได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานหรือไม่ อย่างไรบ้าง นอกจากนี้ท่านได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานอื่นๆ หรือไม่ อย่างไรบ้าง
4. หน่วยงานโดยความรับผิดชอบได้กำหนดนโยบาย แผนงานและโครงการ เพื่อโครงการนี้อย่างไรบ้าง และได้ดำเนินการไปแล้วอย่างไร มีความพึงพอใจและความสำเร็จมากน้อยเพียงใด และได้พบปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดในเรื่องใดบ้าง
5. ได้มีการประสานงานและขอความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกเพื่อการจัดการศึกษาพิเศษหรือไม่อย่างไร มีความพึงพอใจและมีความสำเร็จมากน้อยเพียงใด
6. ตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการ สปจ./อ. มีการพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพิเศษหรือไม่ ในกลุ่มใดบ้าง เช่น ครู ผู้บริหารศึกษานิเทศก์ ผู้ปกครอง แต่ละกลุ่มพัฒนาอย่างไรมีปัญหาอุปสรรคหรือไม่ และแก้ไขอย่างไร ผลจากการแก้ไขเป็นอย่างไร

7. ในรอบสามปีที่ผ่านมาหน่วยงานได้รับงบประมาณเพื่อการพัฒนาการศึกษาพิเศษหรือไม่ อย่างไร และบริหารงบประมาณอย่างไร เพียงพอหรือไม่ และมีหน่วยงานภายนอกที่ให้การสนับสนุนบ้างหรือไม่
8. มีโรงเรียนในความรับผิดชอบที่จัดการศึกษาพิเศษที่ประสบผลสำเร็จบ้างหรือไม่ และประสบความสำเร็จในเรื่องใด และความสำเร็จเกิดจากปัจจัยใดเป็นสำคัญ และหน่วยงานของท่านได้ส่งเสริมและสนับสนุนอย่างไรบ้าง
9. ท่านมีความคิดเป็นอย่างไรต่อการจัดการศึกษาพิเศษในปัจจุบันของ สปช. มีข้อเสนอแนะ แนวทางในการจัดการ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอย่างไรบ้าง
10. ท่านสนใจงานการศึกษาพิเศษมากน้อยเพียงไร เพราะเหตุใด ท่านมีงาน/โครงการ อะไรบ้างในความรับผิดชอบ ท่านสนใจโครงการใดเป็นพิเศษ เพราะอะไร

แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับผู้บริหารโรงเรียน

1. โรงเรียนของท่านเริ่มจัดการศึกษาพิเศษเมื่อไร มีการบริหารจัดการอย่างไร มีเด็กประเภทไหน ทำไมถึงตัดสินใจรับเด็กพิเศษมาเรียนร่วม มีปัญหาอุปสรรคหรือไม่ ได้ดำเนินการแก้ไขอย่างไร
2. ท่านมีประสบการณ์หรือได้รับการอบรมด้านการศึกษาพิเศษหรือไม่ อย่างไร ใครเป็นผู้จัด
3. โรงเรียนได้รับงบประมาณการสนับสนุนในการจัดการศึกษาพิเศษเพื่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษหรือไม่ จากแหล่งใด เพียงพอหรือไม่ ถ้าไม่พอท่านทำอย่างไร ใครสนับสนุน (ตะล่อมตาม : การพัฒนาบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และสื่อการเรียนการสอน)
4. การดูแลงานการศึกษาพิเศษในโรงเรียนของท่านทำอย่างไร มีใครเป็นผู้รับผิดชอบ (รายบุคคล/คณะกรรมการ) ถ้าในรูปของรายบุคคลเป็นใคร เพราะเหตุใด และหากจัดในรูปของคณะกรรมการ คณะกรรมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างไรบ้าง และท่านได้ดำเนินการในเรื่องเหล่านี้อย่างไร
 - ก. ในการสำรวจเด็ก
 - ข. การรับเด็กเข้าเรียน
 - ค. การคัดแยก
 - ง. การส่งต่อ มีปัญหาหรือไม่อย่างไร เป็นมาอย่างไร และการแก้ไขอย่างไร
5. โรงเรียนได้จัดกิจกรรมและการบริการพิเศษเพื่อให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษหรือไม่ ในเด็กกลุ่มใด และดำเนินการอย่างไรในเรื่องเหล่านี้
 - ก. การช่วยเหลือดูแลเด็ก
 - ข. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก
 - ค. ความสัมพันธ์ระหว่างครูในโรงเรียนกับเด็ก

- จ. ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กปกติกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ มีปัญหาอุปสรรคหรือไม่และได้แก้ไขอย่างไร
6. สภาพการจัดการเรียนการสอนของเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนขณะนี้เป็นอย่างไร ท่านพึงพอใจหรือไม่ เพราะเหตุใด มีปัจจัยใดบ้าง
7. หากจะให้การศึกษแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนของท่านให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ หรือนโยบาย ควรทำอย่างไร เพราะเหตุใด (ตะล่อมถาม : การสนับสนุนจากหน่วยเหนือ/ การพัฒนาครู ฯลฯ)
8. ท่านคิดว่าการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษเป็นภาระหนักของโรงเรียนหรือไม่ เพราะเหตุใด (ตะล่อมถาม : ควรส่งเด็กให้โรงเรียนการศึกษาพิเศษโดยตรง ใช่หรือไม่)
9. ผลกระทบที่ได้รับจากการจัดการศึกษาพิเศษรูปแบบเรียนร่วมเป็นอย่างไรบ้าง ชุมชน ผู้ปกครอง รู้สึกอย่างไร ครูอาจารย์และเพื่อนนักเรียนเป็นอย่างไร มีปัญหาหรือไม่ ถ้ามีอะไรบ้าง อย่างไร
10. ท่านได้ประสานความร่วมมือหรือให้องค์กร ชุมชน ผู้ปกครอง หรือหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษหรือไม่ ในเรื่องใดบ้าง และดำเนินการอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรคหรือไม่ และได้แก้ไขอย่างไร
11. ท่านคิดอย่างไรกับนโยบายของกรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาพิเศษ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย เพราะเหตุใด หากจะให้การดำเนินงานได้ผลดีที่สุดตามที่ท่านเสนอ หน่วยเหนือควรดำเนินการอย่างไร

แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับครูแกนนำการศึกษาพิเศษ

1. โรงเรียนเริ่มจัดการศึกษาเพื่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษตั้งแต่เมื่อไร มีความเป็นมาอย่างไร
2. ปัจจุบันมีจำนวนเด็กที่มีความต้องการพิเศษเท่าไร ประเภทใดบ้าง และมีกระบวนการคัดแยกอย่างไร มีปัญหาในการคัดแยกหรือไม่ และแก้ปัญหาอย่างไร
3. รูปแบบการจัดการเรียนเพื่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษของโรงเรียนในปัจจุบัน มีการดำเนินการ (เล่ารายละเอียด เช่น เรียนร่วมเต็มเวลา บางเวลา ในลักษณะใด ฯลฯ)
4. ท่านได้เข้าร่วมเป็นผู้สอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษตั้งแต่เมื่อไร ทำไม เพราะเหตุใด และมีความมั่นใจเพียงใดที่จะต้องจัดการเรียนการสอนแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ
5. ท่านจบการศึกษาทางด้านใด มีประสบการณ์ทางการศึกษาพิเศษมาก่อนหรือไม่ และเคยได้รับการอบรมพัฒนาความรู้ ประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาพิเศษบ้างหรือไม่อย่างไร โดยหน่วยงานใด
6. สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ในเรื่องของการทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล เป็นอย่างไรบ้าง ตอบสนองต่อการพัฒนาศักยภาพของเด็กมากน้อยเพียงใด เหมาะสมหรือไม่ เพราะเหตุใด
7. การจัดการเรียนการสอนของท่านได้รับการดูแลเอาใจใส่จากผู้บริหาร และศึกษานิเทศก์อย่างไรบ้าง และได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนบ้างหรือไม่ ถ้ามีใครเป็นผู้สนับสนุนอย่างไร

8. เด็กที่มีความต้องการพิเศษในชั้นเรียนของท่านมีการพัฒนาในด้านต่อไปนี้อย่างไรบ้าง
- ก. การช่วยเหลือตนเอง ข. การยอมรับของเพื่อน
ค. พัฒนาการทางสังคม ง. พัฒนาการทางอารมณ์
จ. ความพึงพอใจของเด็ก ฉ. สุขภาพอนามัย
9. ในการสอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ท่านมีความหนักใจหรือมีความพึงพอใจอย่างไรบ้าง เพราะเหตุใด
10. ความรู้สึกของเพื่อนครู ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครอง เพื่อนนักเรียนต่อเด็กเหล่านี้เป็นอย่างไร และกลุ่มบุคคลากรดังกล่าวได้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนหรือไม่ อย่างไร
11. มีหน่วยงานหรือบุคคลภายนอกให้การสนับสนุนช่วยเหลือหรือไม่ ถ้าช่วยเหลือในเรื่องใดบ้าง อย่างไร (ตะล่อมถาม : วิชาการ เงิน อุปกรณ์ ฯลฯ) ถ้าไม่มีเพราะอะไร ทราบหรือไม่ว่ามีหน่วยงานใดบ้างสนับสนุน คิดว่าหน่วยงานใดจะให้การสนับสนุนได้ดีที่สุดในรูปแบบใด
12. การจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนของท่านที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร (รูปแบบ การสนับสนุนและอื่นๆ)
13. โดยภาพรวม ท่านคิดว่าการจัดการศึกษาพิเศษรูปแบบเรียนร่วมควรที่จะได้รับการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขในเรื่องใดบ้าง เพราะเหตุใด จึงคิดเช่นนั้น
14. เนื้อหาที่ต้องการเพิ่มเติมในการอบรมครูครั้งต่อไป เพื่อให้สามารถจัดการเรียนร่วมได้ผลดี (ตะล่อมถาม : ควรมีหัวข้อใดบ้าง เรื่องใด รูปแบบการอบรม ระยะเวลา ฯลฯ)

แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับครูชั้นเรียนร่วม

1. โรงเรียนได้จัดการศึกษาพิเศษรูปแบบการเรียนร่วมตั้งแต่เมื่อไร มีเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทใดบ้าง
2. ท่านเห็นด้วยหรือไม่และรู้สึกอย่างไรต่อการรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้าเรียนร่วมในโรงเรียน
3. ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการศึกษาพิเศษในเรื่องต่างๆ ให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษบ้างหรือไม่ อย่างไร ในลักษณะใด เช่น การสำรวจเด็ก/การรับเด็ก/การคัดแยก/การทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล/การทำสื่อการเรียนการสอน/การวัดและการประเมินผล
4. โรงเรียนมีแผนการดำเนินการเพื่อรองรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษอย่างไร คาดว่าจะเกิดปัญหาอุปสรรคใดบ้าง และควรเตรียมการอย่างไร เช่น การเตรียมบุคลากร/สถานที่/การเลื่อนชั้น และท่านจะต้องรับผิดชอบอย่างไร
5. จากสภาพการสอนของครูที่สอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษท่านคิดว่าเป็นภาระหนักหรือไม่อย่างไร เติ้ลใจรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้าเรียนร่วมในชั้นของท่านหรือไม่ จะปฏิบัติต่อเด็กเหล่านั้นอย่างไร หนักใจหรือไม่ และมีผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนปกติหรือไม่อย่างไร
6. ถ้ามีเด็กที่มีความต้องการพิเศษเข้าเรียนร่วมในชั้นเรียน ท่านจะมีวิธีการจัดการเรียนเด็กที่มีความต้องการพิเศษการสอนอย่างไร และควรจะต้องได้รับความช่วยเหลือหรือไม่ อย่างไร

7. การจัดการศึกษาพิเศษรูปแบบการเรียนร่วมในโรงเรียนของท่าน
มีปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง
8. เกิดผลกระทบอย่างไรบ้างจากการจัดการศึกษาพิเศษรูปแบบการ
เรียนร่วม เช่น การจัดการเรียนการสอน พฤติกรรมของนักเรียน
ครู ผู้ปกครอง ผู้บริหาร ฯลฯ
9. ท่านต้องการให้การจัดการศึกษาพิเศษรูปแบบการเรียนร่วมใน
โรงเรียนของท่านเป็นไปในลักษณะใด
10. การพัฒนาครูผู้สอนเรียนร่วม ควรจัดทำในรูปแบบใด เพราะเหตุใด
ท่านได้พัฒนาตนเองอย่างไรบ้าง ในลักษณะใด

แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับผู้ปกครอง

1. เด็กในความปกครองชื่ออะไร กำลังเรียนชั้นอะไร เด็กมีความบกพร่องหรือมีความต้องการพิเศษในเรื่องใด รู้เมื่อไร มีสาเหตุความบกพร่องมาจากเรื่องใด การดูแลรักษาทำอย่างไร และมีผลอย่างไร
2. ก่อนที่จะเข้าในโรงเรียนนี้ เคยส่งไปเรียนที่ใดบ้างหรือไม่ ทำไมจึงส่งไป มีใครแนะนำหรือไม่ และผลเป็นอย่างไร
3. ทำไมจึงส่งลูกมาเรียนในโรงเรียนนี้ ใครแนะนำ
4. เด็ก (ชื่อเด็ก) มาโรงเรียนอย่างไร และท่านต้องคอยช่วยเหลือดูแลขณะอยู่ในโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร
5. ท่านได้คุยกับครูหรือโรงเรียนเกี่ยวกับการเรียนของลูกท่านหรือไม่ เรื่องอะไรบ้าง
6. ครูเคยขอร้องให้ท่านทำอะไรเป็นพิเศษในเรื่องที่เกี่ยวกับการดูแลเด็กคนนี้บ้างหรือไม่ อย่างไร
7. ท่านคิดว่าสิ่งที่คุณครู/โรงเรียนขอร่อนั้น เหมาะสมหรือไม่ เพราะเหตุใด
8. ท่านมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนของครูที่สอนลูกของท่านหรือไม่ อย่างไร เช่น การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับ และการให้ความรักกับเด็ก ฯลฯ
9. หากจะช่วยให้เด็กคนนี้มีพัฒนาการที่ดีขึ้นกว่าปัจจุบัน ท่านคิดว่าใครบ้างที่จะมีบทบาทช่วยเหลือ (ครู ผู้บริหาร เพื่อนนักเรียน, บุคลากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ภารโรง ผู้นำชุมชน ผู้ปกครองนักเรียนคนอื่นๆ เป็นต้น)

10. ท่านคาดหวังอย่างไรกับการส่งลูกมาเรียน และถ้าเด็กจบการศึกษาแล้วจะส่งเรียนต่อหรือไม่ เพราะเหตุใด
11. ท่านทราบหรือไม่ว่ามีโรงเรียนที่จัดการศึกษาพิเศษเฉพาะความบกพร่องประเภทต่างๆ ทราบได้อย่างไร และคิดว่าจะส่งเด็กไปโรงเรียนในโรงเรียนแห่งนั้นหรือไม่ เพราะเหตุใด
12. ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพิเศษของโรงเรียนนี้อย่างไรบ้าง (ตะล่อมตาม : เงิน บุคลากร แรงงาน ฯลฯ)

แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. ประวัติความเป็นมาของหน่วยงาน/โรงเรียนมีความเป็นมาอย่างไร
2. หน่วยงานของท่านมีบทบาท/ภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษาหรือการให้บริการแก่เด็กพิเศษอย่างไร

(ตะล่อมถาม ● ภาระงานตามโครงสร้าง/กรอบงาน : การดำเนินงานที่เต็มรูปแบบ เป็นอย่างไร ปัจจุบัน ดำเนินการได้มากน้อยขนาดไหน มีข้อจำกัดอะไรบ้าง

● ประเภทและจำนวนของเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทต่างๆ เป็นอย่างไร

● รับเด็กมาจากแหล่งใด/เขตบริการของหน่วยงาน

3. หน่วยงานของท่านมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะในด้านต่างๆ อย่างไรบ้าง เพียงพอกับสภาพและภาระหน้าที่การดำเนินงานของหน่วยงานเพียงไร หากไม่เพียงพอทำอย่างไร
 4. ลักษณะการให้บริการของหน่วยงานของท่านเป็นอย่างไร มีเครื่องมือ สื่ออุปกรณ์ แบบทดสอบ แบบวัดและประเมินผล เพื่อใช้ในการจัดการศึกษาพิเศษหรือบริการให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษเพียงพอหรือไม่ หากไม่เพียงพอเพราะเหตุใด และท่านทำอย่างไร
 5. หน่วยงาน/ศูนย์/โรงเรียนของท่านได้มีกิจกรรมในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาพิเศษมีหรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร แก้ไขอย่างไร
- (ตะล่อมถาม : ด้านบุคลากร สื่ออุปกรณ์ งบประมาณ)

6. ในกรณีที่มိเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่เรียนในโรงเรียนการศึกษาพิเศษ/ศูนย์การศึกษาพิเศษ/หน่วยงานการศึกษาพิเศษ มีความพร้อมและความสามารถจะเข้าเรียนร่วมได้ โรงเรียน ศูนย์หรือหน่วยงาน มีการดำเนินการและการวางแผนในเรื่องนี้อย่างไร มีปัญหาในการส่งเด็กไปเรียนร่วมหรือไม่ ท่านได้แก้ไขอย่างไร
7. การส่งเด็กไปเรียนร่วมมีข้อดี/เสียหรือไม่ อย่างไร
8. มีหน่วยงานในสังกัด สปจ.แห่งนี้ ได้ร่วมประสานงานกิจกรรมเพื่อจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมกับหน่วยงานของท่านบ้างหรือไม่ อย่างไร ทำไมจึงมาประสาน
9. หน่วยงานของท่านได้ให้ความช่วยเหลือการจัดการเรียนร่วมของ สปข. อย่างไรบ้าง มีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไร หรือไม่
10. โรงเรียนเรียนร่วมของ สปข. ได้ขอความร่วมมือ/ความอนุเคราะห์จากศูนย์/โรงเรียนของท่านบ้างหรือไม่ อย่างไร และกิจกรรมใดเป็นการที่สร้างความยุ่งยากหรือไม่ อย่างไร
11. หากจะให้การจัดการศึกษาพิเศษบรรลุผล การประสานงานเพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดของศูนย์/โรงเรียนกับโรงเรียนของ สปข. ควรเป็นอย่างไร และท่านคิดว่าควรจะทำอย่างไรจึงจะเกิดประสิทธิภาพ

ภาคผนวก ข.
รายชื่อคณะกรรมการ

รายชื่อคณะกรรมการกำหนดกรอบแนวคิดและจัดทำเครื่องมือ

ที่ปรึกษา

1. ดร.เกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา	เลขาธิการคณะกรรมการการ
ประถมศึกษาแห่งชาติ
2. นายปริญญา กรวยทอง	รองเลขาธิการคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ
3. ศ.ดร.ผดุง อารยะวิญญู	ภาควิชาการศึกษาพิเศษ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการ

1. นางสาวอรุณี สุกสุข	นักวิชาการศึกษา สำนักงานเขตและ
พัฒนามาตรฐานการศึกษา
2. นางพวงเพชร กันยาบาล	นักวิชาการศึกษา สำนักงานเขตและ
พัฒนามาตรฐานการศึกษา
3. ดร.เสนอ ภิรมจิตร์ผ่อง	อาจารย์คณะครุศาสตร์
สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี
4. ดร.เกตุมณี มากมี	ศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถม
ศึกษาจังหวัดเชียงใหม่
5. นางสาวสิริมา หมอนไหม	นักวิชาการศึกษา สำนักงานเขตและ
พัฒนามาตรฐานการศึกษา
6. นายสุรินทร์ ยอดคำแพง	อาจารย์โปรแกรมการศึกษาพิเศษ
สถาบันราชภัฏเชียงใหม่

7. นางสาวจริยาภรณ์ รุจิโมระ อาจารย์โปรแกรมการศึกษาพิเศษ
สถาบันราชภัฏมหาสารคาม
8. นางสาวอุไร เรือนไขง ศึกษาานิเทศก์ สำนักงานการประถม
ศึกษาอำเภอเมืองเชียงใหม่
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
เชียงใหม่
9. นายอำนวย สุนันตะ ศึกษาานิเทศก์ สำนักงานการประถม
ศึกษาอำเภอจอมทอง
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
เชียงใหม่
10. นายอรรถนพ ดวงเกิด ศึกษาานิเทศก์ สำนักงานการประถม
ศึกษาอำเภอเวียงแหง
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
เชียงใหม่
11. นายสมเกียรติ รัตนวิฑูรย์ ศึกษาานิเทศก์ สำนักงานการประถม
ศึกษาจังหวัดน่าน
12. ดร.ประยงค์ เนาวบุตร ศึกษาานิเทศก์ สำนักงานการประถม
ศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด
13. นายประเสริฐ พิณทอง ศึกษาานิเทศก์ สำนักงานการประถม
ศึกษาอำเภอเมือง
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
อุบลราชธานี

14. นายปัญญา เพชรเวช ศึกษาพิเศษ สำนักงานการประถม
ศึกษาอำเภอเขมราฐ
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
อุบลราชธานี
15. ดร.ประเวช เวชชะ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแม่สรวย
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ
แม่สรวย
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
เชียงราย
16. นางสาวสายพิน โคกทอง อาจารย์ 1 โรงเรียนบ้านหลังเขา
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ
นครไทย
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
พิษณุโลก
17. นางสาวรจนา กาแก้ว อาจารย์ 1 โรงเรียนบ้านพีเหนือ
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ
บ้านหลวง
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
น่าน
18. นางสาวรัตนา แพงจันทร์ อาจารย์ 1 โรงเรียนบ้านดงช้าง
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ
ปทุมรัตน์
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
ร้อยเอ็ด

19. นางนิลบล ทูรานุกาพ นักวิชาการศึกษา สำนักนิเทศและ
พัฒนามาตรฐานการศึกษา
20. นางกรแก้ว ถนอมกลาง นักวิชาการศึกษา สำนักนิเทศและ
พัฒนามาตรฐานการศึกษา

รายชื่อคณะทำงานวิเคราะห์ข้อมูล

1. นางสาวอรุณี สุกสุข นักวิชาการศึกษา สำนักนิเทศและ
พัฒนามาตรฐานการศึกษา
2. นางพวงเพชร กันยาบาล นักวิชาการศึกษา สำนักนิเทศและ
พัฒนามาตรฐานการศึกษา
3. ดร.เกตุมณี มากมีศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประม
ศศึกษาจังหวัดเชียงใหม่
4. นางสาวสิริมา หมอนไหม นักวิชาการศึกษา สำนักนิเทศและ
พัฒนามาตรฐานการศึกษา
5. นายชัยบุระ เขียรสวัสดิ์กิจศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประม
ศศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์
6. นายองอาจ กวีวัฒน์ศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประม
ศศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน
7. นางสาวสายพิน สุญยัขันสำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐาน
การศึกษา
8. นางสาวอุไร เรือนโขงศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประม
ศศึกษาอำเภอเมืองเชียงใหม่

- สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
เชียงใหม่
9. นายอำนาจ สุนันตะ ศึกษาพิเศษ สำนักงานการประถมศึกษา
ศึกษาอำเภอจอมทอง
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
เชียงใหม่
10. นายอรรณพ ดวงเกต ศึกษาพิเศษ สำนักงานการประถมศึกษา
ศึกษาอำเภอเวียงแหง
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
เชียงใหม่
11. นางสุชาดา บุญฤทธิ์ ศึกษาพิเศษ สำนักงานการประถมศึกษา
ศึกษาอำเภอดอยหล่อ
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
เชียงใหม่
12. นางยุวรรณ ภู่อินาพันธ์ ศึกษาพิเศษ สำนักงานการประถมศึกษา
ศึกษาอำเภอหางดง
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
เชียงใหม่
13. นางสาววงเดือน โพธิ์ปัน ศึกษาพิเศษ สำนักงานการประถมศึกษา
ศึกษาอำเภอแมริม
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
เชียงใหม่

14. นางสาวประภาพร อินทร์ตัน อาจารย์ 2 โรงเรียนวัดบวรศรีนครเหนือ
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ
สารภี
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
เชียงใหม่
15. นางสาวสายพิน โคกทอง อาจารย์ 1 โรงเรียนบ้านหลังเขา
สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ
นครไทย
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
พิษณุโลก

คณะผู้วิจัยภาคสนาม

1. นางสาวอรุณี สุกสุข นักวิชาการศึกษา สำนักงานเขตและ
พัฒนามาตรฐานการศึกษา
2. ดร.เสนอ ภิรมจิตร์ม้อง อาจารย์คณะครุศาสตร์ สถาบัน
ราชภัฏอุบลราชธานี
3. ดร.เกตุมณี มากมีศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดเชียงใหม่
4. นางสาวอุไร เรือนไขงศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษา
อำเภอเมืองเชียงใหม่
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
เชียงใหม่

5. นายอำนาจ สุนันตะ ศึกษาานิเทศก์ สำนักงานการประถม
ศึกษาอำเภอจอมทอง
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
เชียงใหม่
6. นายอรรณพ ดวงเกตุ ศึกษาานิเทศก์ สำนักงานการประถม
ศึกษาอำเภอเวียงแหง
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
เชียงใหม่
7. นางสุชาดา บุญฤทธิ์ ศึกษาานิเทศก์ สำนักงานการประถม
ศึกษาอำเภอดอยหล่อ
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
เชียงใหม่
8. นายองอาจ กวีวัฒน์ ศึกษาานิเทศก์ สำนักงานการประถม
ศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน
9. นายสถิตย์ จิตตะนาดี ศึกษาานิเทศก์ สำนักงานการประถม
ศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี
10. นายประเสริฐ พิณทอง ศึกษาานิเทศก์ สำนักงานการประถม
ศึกษาอำเภอเมือง
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
อุบลราชธานี
11. นายปัญญา เพชรเวช ศึกษาานิเทศก์ สำนักงานการประถม
ศึกษาอำเภอเขมราฐ
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
อุบลราชธานี

12. นางสาวสิริมา หมอนไหม	นักวิชาการศึกษา สำนักนิเทศและ
พัฒนามาตรฐานการศึกษา
13. นางสาวสายพิน สุธียะขัน	สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐาน
การศึกษา

คณะผู้เขียนรายงานวิจัย

ที่ปรึกษา

1. ดร.เกษมา วรวรรณ ณ อยู่ธยา	เลขาธิการคณะกรรมการการ
ประถมศึกษาแห่งชาติ
2. นายปริญญา กรวยทอง	รองเลขาธิการคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ
3. ศ.ดร.ผดุง อารยะวิญญู	ภาควิชาการศึกษาพิเศษ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. รศ.ดร.นภาพร หะวานนท์	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ
5. นายอุบล เล่นวารี	ผู้อำนวยการสำนักนิเทศและ
พัฒนามาตรฐานการศึกษา

คณะผู้เขียนรายงานการวิจัย

1. นางสาวอรุณี สุกสุข	4. นางสาวสิริมา หมอนไหม
2. นางพวงเพชร กันยาบาล	5. นายชัยบุระ เขียรสวัสดิ์กิจ
3. ดร.เกตุมนี มากมี	6. นายองอาจ กวีวัฒน์

7. นางสาวอุไร เรือนโขง
8. นายอำนวย สุนันตะ
9. นายอรรณพ ดวงเกตุ
10. นางสาวชดา บุญฤทธิ์

11. นางยุวรรณ ภูจินาพันธ์
12. นางสาววงเดือน โพธิ์บัน
13. นางประภาพร อินทร์ดี

บรรณาธิการ

ดร. เกตุมณี มากมี
นางสาวสิริมา หมอนไหม

จัดพิมพ์ต้นฉบับ

นางสาวสุธิดา บุญชู

ปก

นายสุขวิทย์ ปู้ทอง

